



У НОМЕРІ:

Міжнародно-правові аспекти охорони довкілля	Світлана Кравченко Унікальний механізм дотримання Оргуської конвенції	3
Природно-заповідний фонд	Ірина Телька Атомна сокира над Гранітно-степовим Побужжям	10
	Олександр Черненко Острів Хортиця	13
	Ганна Цуканова Природно-заповідні території в містах — консенсус заповідної справи XXI століття	20
	Володимир Бевзенко Деякі шляхи вдосконалення адміністративної відповідальності у сфері природно-заповідного фонду	23
Еколого-правова просвіта	Наталія Андрусевич Натура 2000: охорона природно-заповідного фонду ЄС (правове регулювання)	26
Світ очима ЕПЛ	Анатолій Павелко Мурсія	30
Еколого-правова просвіта	Юрій Васідлов Волколуганская аномалія	36
Справи	Ольга Мельнь Дунайська справа триває	40
Консультації	Ольга Мельнь Що потрібно знати про об'єкти підвищеної небезпеки	42
ЕКО-гайджест	Новини	48
Проекти	Валерія Котляренко Національне звітування як механізм моніторингу виконання міжнародних екологічних зобов'язань	52
	Аналіз анкет читачів	55
Публікації	Єлизавета Огоноченко Огляд літератури, присвяченої проблематиці природно-заповідного фонду	56
Законодавство	Нормативно-правові акти у сфері охорони довкілля, прийняті НАВЕСНІ 2005 року	58

© **ВІСНИК ЕКОЛОГІЧНОЇ АДВОКАТУРИ № 28-29, 2005 р.**

Наш колектив:

С. Кравченко, д. ю. н., професор, академік УЕАН
 А. Андрусевич З. Козак, к. ю. н. Я. Остапик
 Н. Андрусевич С. Лозан А. Павелко
 Т. Будакова О. Мельнь І. Хміляр
 І. Василяк Е. Огоноченко

Редактор: **Анатолій Павелко**
 Фотографії: **Андрій Андрусевич**

Вісник видано БФ "Екоправо-Львів"
 за підтримки фонду Чарльза Стюарта Мотта



При передруці матеріалів
 посилання на джерело обов'язкове.

Редакція залишає за собою право публікувати авторські матеріали мовою оригіналу. Викладені авторами міркування можуть не співпадати з точкою зору редакції.

Дизайн та додрукарська підготовка — **А. В. Огоноченко**
 Друк — **І. В. Кимча**

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ: **Благодійний Фонд "Екоправо-Львів"** 79000, м. Львів, вул. Крушельницької, 2
 тел: (0322) 97-14-46, 72-27-46, e-mail: epac@mail.lviv.ua, web: www.epl.org.ua

ДОРОГІ ЧИТАЧІ!

Колектив БФ “Екоправо-Львів” вітає Вас на сторінках Вісника екологічної адвокатури. У цьому номері нашого часопису ми зробили акцент на вкрай актуальній темі — проблемах природно-заповідного фонду. Ця проблема сьогодні турбує не тільки екологічно свідому громадськість. Її першочерговість проголошено і новою українською владою. Отже, на наших сторінках Ви знайдете ряд статей, присвячених заповідним об’єктам як у нашій країні, так і за кордоном.

Крім того, Вашій увазі пропонується матеріал щодо механізмів дотримання одного із найважливіших для громадськості міжнародно-правового документу — Оргузької конвенції. Як завжди, ми пропонуємо Вам глянути на світ разом з ЕПЛ у рубриці “Світ очима ЕПЛ”. Цікаві та необхідні консультації Ви знайдете у рубриці із такою самою назвою, екологічні повідомлення з усього світу — у “Дайджесті”, а перелік нормативно-правових актів — у рубриці “Законодавство”.

У минулому номері Вісника екологічної адвокатури ми розмістили анкету читача. Серед чисельних відповідей — багато цікавої та потрібної для нас інформації. Редакція висловлює щире подяку всім тим, хто підтримує зв’язок із нами.

Деякі читачі висловили бажання співпрацювати з нами як дописувачі. Ми радо вітаємо такі пропозиції. У разі, якщо Ваш матеріал має еколого-правову чи екологічну спрямованість, будь ласка, надсилайте його (електронною поштою або на дискетах, як виключення — на паперових носіях) на електронну адресу EPAC@MAIL.LVIV.UA, або на поштову адресу:

79000, м. Львів, вул. Крушельницької, 2
БФ “Екоправо-Львів”

Умови публікації:

Редакція надасть авторові опублікованого матеріалу 10 примірників Вісника безкоштовно, поштові видатки несе редакція.

Редакція не гарантує публікацію надісланих матеріалів.

Видання Вісника є благодійним проектом, не має на меті отримання прибутку. Редакція не виплачує авторські гонорари.

Із сподіванням на активне спілкування та на те, що Вісник і надалі буде цікавим і корисним для Вас,

Анатолій Павелко, редактор

**ПРО “ЕКОПРАВО-ЛьВІВ”**

Благодійний фонд “Екоправо-Львів” — неурядова міжнародна організація, заснована у 1994 році з метою надання допомоги у захисті екологічних прав фізичним та юридичним особам, сприяння розвитку природоохоронної справи, екологічної освіти, науки та культури.

Наша діяльність:

- надання юридичних консультацій громадянам та юридичним особам у галузі охорони довкілля, захисту екологічних прав;
 - представлення інтересів фізичних та юридичних осіб у судах, інших державних установах у справах, пов’язаних з порушенням екологічного законодавства;
 - організація конференцій, семінарів, зустрічей з питань правової охорони навколишнього середовища на національному та міжнародному рівнях;
 - участь у правотворчій діяльності на локальному, національному та міжнародному рівнях з питань прав людини і довкілля;
 - виховання нового покоління юристів-екологів шляхом проведення еколого-правової практики для студентів різних навчальних закладів;
 - проведення тренінгів з екологічного права для практикуючих юристів;
 - збір та розповсюдження еколого-правової і екологічної інформації;
 - співпраця з іншими екологічними та еколого-правовими організаціями.
- Усі послуги Фонду — безкоштовні.

Професор С. М. Кравченко

професор Юридичного факультету Орегонського університету і Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Унікальний механізм дотримання Оргузької конвенції

Міжнародні механізми дотримання Конвенції значно відрізняються один від одного в залежності від кожної конкретної багатосторонньої угоди у сфері охорони довкілля. Механізм дотримання, створений на основі Оргузької конвенції про участь громадськості¹, є унікальним у декількох відношеннях. Стаття пропонує короткий огляд цих унікальних нововведень.

Делегація Сполучених Штатів Америки брала участь у першій Конференції Сторін Оргузької конвенції в Луці (Італія), у 2002 році, виявивши свою стурбованість з приводу запропонованого механізму дотримання. У письмовому повідомленні, поданому Секретаріату, зазначається про “зміну незвичних процедурних ролей, які виконують представники недержавних органів та не-Сторін, включаючи номінацію кандидатів до складу Комітету і можливість Сторін створити певні вимоги розпочинати процедуру за повідомленнями громадськості, передбачені цим положенням”. Делегація Сполучених Штатів також заявила, що “Сполучені Штати не будуть визнавати такого режиму як прецедент”.² Делегації від Західної Європи, які брали участь у Зустрічі Сторін³, у відповідь виступили переконливо⁴ та запропонували прийняти механізм дотримання одноголосно.⁵

Що викликало такі обговорення? Які нововведення були прийняті у цьому механізмі

дотримання Конвенції? Як цей механізм буде впроваджуватися? І чи реально, що цей механізм буде успішним у покращенні процесу дотримання Конвенції Сторонами, в порівнянні із механізмами дотримання інших багатосторонніх угод у сфері охорони довкілля?

I. Оргус та участь громадськості: закладення основ для демократичних “революцій”

Після падіння Берлінської Стіни у 1989 році та розпаду Радянського Союзу у 1991 році, Західна Європа вирішила принести демократію та мудрість із Заходу на Схід. Оргузька конвенція відіграла ключову роль у процесі демократизації Центральної Європи, Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії⁶.

Демократизація — як в кабінеті для голосування, так і в залі, де приймаються урядові рішення — безумовно успішно розвивається. Після кількох років виснажливої громадянської війни в колишній Югославії, ми всі були свідками захоплюючого протесту проти фальсифікації урядом голосування, що призвело до демократичної революції в Сербії у 2000 році. Згодом, через 12 років після розпаду Радянського Союзу, ми захоплювалися “Троянською революцією” в Грузії у 2003 році, де громадяни вийшли на вулиці з вимогами, щоб ті, хто фальсифікував вибори, склали повноваження. І нарешті, напружені тижні

¹ Convention on Access to Information, Public Participation in Decision Making and Access to Justice in Environmental Matters, signed in Aarhus, Denmark, on June 25, 1998 (in force from October 30, 2001).

² Statement By The Delegation Of The United States With Respect To The Establishment Of The Compliance Mechanism, Annex to REPORT OF THE FIRST MEETING OF THE PARTIES, page 19, <http://www.unece.org/env/documents/2002/pp/ece.mp.pp.2.e.pdf>.

³ Більшість країн Західної Європи не ратифікували Оргузьку конвенцію до першої Зустрічі Сторін, але брали участь як держави, що підписали Конвенцію.

⁴ REPORT OF THE FIRST MEETING OF THE PARTIES, paragraph 46, page 8, <http://www.unece.org/env/documents/2002/pp/ece.mp.pp.2.e.pdf>.

⁵ Ibid, paragraph 47, page 9.

⁶ Тут використовується термін Центральна Європа, який включає Вишеградські країни: Чеську Республіку, Угорщину, Польщу і Словаччину. Для країн колишнього Радянського Союзу на міжнародних зустрічах використовується термін “країни Східної Європи, Кавказу і Центральної Азії (СЕКЦА)”.



демонстрацій та правових дій Помаранчевої революції в Україні, навіть після ще однієї спроби влади масово фальсифікувати голосування, закінчилися інаугурацією Президента України у січні 2005 року після повторного голосування, яке відбулося, дійсно, добровільно та справедливо.

Ці події не “впали з неба”, як ми говоримо в Україні. Швидче за все, вони виростили на ґрунті місцевих демократично активних народних мас, який “зрошували” міжнародними зусиллями для розширення участі громадськості в прийнятті урядових рішень і “удобрявали” як місцевою, так і міжнародною підтримкою для стабільного зростання громадянського суспільства.

Зокрема, дві міжнародні спроби посилити участь громадськості у період між виборами заслуговують спеціального визнання. Регіональний екологічний центр для Центральної та Східної Європи (РЕЦ) в Угорщині забезпечив фінансування, керівництво та надихав ціле покоління місцевих захисників демократії в сфері охорони довкілля (участь громадськості в процесі прийняття рішень в сфері охорони довкілля) за допомогою проєктів, включаючи продуктивну публікацію чотиритомної збірки “Двері в демократію”⁷.

Друга подія об’єднала міжнародну дипломатію та активність мас. Переговори впродовж 1990-х років досягли кульмінації у 1998 році в Данії, коли 35 країн підписали Оргуську конвенцію про участь громадськості. Зусилля, спрямовані на те, щоб 16 країн (мінімальна кількість, яка вимагається для ратифікації) все таки ратифікували Конвенцію, привели до того, що Конвенція набрала чинності через три роки, у жовтні 2001 року⁸.

На переговорах щодо Конвенції впродовж 1996-1998 років, уряди Західної, Центральної та Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії створили нові можливості для залучення громадянського суспільства в міжнародні дипломатичні переговори. Раніше учасники вирішили, що, оскільки метою Конвенції було забезпечення нових можливостей прозорості та участі громадськості у процесі прийняття урядових рішень, то було б доцільно застосовувати ці принципи в самому процесі створення Конвенції. Як наслідок, недержавні організації були запрошені створити коаліцію НУО та зайняти місця за столом переговорів. Спостерігачам від НУО надали право брати слово і виражати бачення громадянського суспільства у кожній стадії процесу переговорів, що стало безпрецедентним кроком в історії переговорного процесу по багатостороннім угодам у сфері охорони довкілля. Вони могли лобювати делегатів від уряду в коридорах та під час перерв на каву, а також вони запропонували конкретне формулювання положень Конвенції, окремі з яких були прийняті делегатами країн-учасників⁹.

У період між підписанням Конвенції у 1998 році, набранням її чинності у 2001 році та першою Зустріччю Сторін у 2002 році було зроблено великий обсяг підготовчої роботи. За сприяння Європейської Економічної Комісії Організації Об’єднаних Націй (ЄЕК ООН) у Женеві, країни, які брали участь у переговорах з Конвенції, працювали в спеціальних групах та міжурядових робочих групах, щоб розробити різні заходи, необхідні для безперешкодного функціонування нової угоди в сфері охорони довкілля. Це включало проведення зустрічей країн, що підписали Кон-

венцію, в Молдові та Хорватії, розроблення проєкту запропонованих правил процедури, підготовку пропозицій у Бюро Конвенції та робочі групи Сторін, які функціонують між зустрічами Сторін, і розробка механізму дотримання, що вимагається Конвенцією. Як і раніше, представники НУО були постійними учасниками-спостерігачами в усіх процесах¹⁰.

2. Нововведення Комітету з дотримання Оргуської конвенції

Одним з найбільш важливих та цікавих нововведень для багатосторонніх угод у сфері охорони довкілля (БУСОД) є механізм дотримання, який був створений з метою забезпечити дотримання країнами зобов’язань згідно з Оргуською конвенцією. Цей механізм дотримання зараз вже працює. НУО подали чотирнадцять справ у Комітет з дотримання Конвенції на розгляд і одну справу подав уряд. Механізм дотримання Оргуської конвенції має декілька нових рис.

По-перше, відповідно до Рішення I/7 Зустрічі Сторін (2002)¹¹ Комітет з дотримання складається з 8 незалежних експертів, яких визнано компетентними в цій сфері і які виступають від свого імені. У порівнянні з іншими конвенціями, які мають механізми дотримання, що складаються з представників уряду¹², ця структура є динамічнішою та гнучкішою тому, що члени можуть висловлювати свої особисті думки і не зобов’язані звітуватись своїм урядам. Один приклад діяльності комітету з дотримання, який складається із сторін, а не із незалежних експертів, виник на конференції, де член Комітету із застосування Конвенції Еспо зіштовхнувся із представником НУО, який подав скаргу в Комітет. Вона сказала: “Як Ви могли суперечити своєму уряду?! Як Вам не соромно.”¹³

Більш того, як від незалежних експертів, від них очікується надання своєї професійної оцінки у справах, що ними розглядаються, не приховуючи це рішенням з метою досягнення дипломатичних чи політичних цілей. Рекомендації Комітету розглядаються на Зустрічі Сторін, де уряди мають можливість вносити дипломатичні та політичні застереження при прийнятті рішення.

По-друге, члени Комітету були номіновані не лише Сторонами або країнами, що підписали Конвенцію (що є загальноприйнятим правилом¹⁴), але також неурядовими організаціями, що сприяють захисту довкілля та підпадають під дію статті 10 параграфу 5 Конвенції. Це був один з критеріїв, який викликав гнів представника Сполучених Штатів Америки на першій Зустрічі Сторін в Луці (Італія) у 2002 році. Чотири представники від НУО були номіновані ЕКО Форумом та двоє з них були обрані. Це також безпрецедентний та унікальний процес — коли НУО мають можливість номінувати членів. Це визнання природи Конвенції, головним питанням якої є участь громадськості, а також логічний крок, коли представники громадськості відіграють роль у дотриманні Конвенції.

По-третє, Комітет з дотримання приймає не тільки подання Сторін та звернення від Секретаріату про недотримання Конвенції (що є правилом для інших конвенцій¹⁵), але також повідомлення від громадськості. Стаття 15 Конвенції передбачає:

“Нарада Сторін на основі консенсусу визначає альтернативні заходи неконфронтаційного, несудового і консультативного характеру для розгляду дотримання положень цієї Конвенції. Ці заходи забезпечують належну участь громадськості та можуть включати можливість розгляду повідомлень від представників громадських кіл з питань, що мають відношення до цієї

⁷ Автор була лідером проєкту і редактором тому, який включав декілька країн колишнього Радянського Союзу. S. Kravchenko, DOORS TO DEMOCRACY: CURRENT TRENDS AND PRACTICES IN PUBLIC PARTICIPATION IN ENVIRONMENTAL DECISIONMAKING IN THE NEWLY INDEPENDENT STATES (Regional Environmental Center, Budapest, Hungary, 1998) (with co-authors) (English) <http://www.rec.org/REC/Publications/PPDoors/NIS/PPDoorsNIS.pdf>.

⁸ Дві третіх країн, які ратифікували Конвенцію на ранньому етапі — з країн колишнього Радянського Союзу або СЄКЦА. Автор співпрацювала з Європейським Союзом в якості Директора Парламентського компонента програми Тасіс “Підвищення громадської свідомості в галузі охорони довкілля”, завданням якого було організувати “відкриті парламентські слухання” у країнах СЄКЦА для сприяння ратифікації Конвенції парламентами цих країн. (1998 — 1999). See <http://www.hcg.helsinki.fi/projects/teap2.html>.

⁹ Найбільш вичерпне дослідження участі НУО в переговорах стосовно Оргуської конвенції було підготовлено Магді Тот-Нагі з РЕЦ, яке не було опубліковано, але міститься в особистих файлах автора. Автор брала участь в більшості переговорів.

¹⁰ Автор статті була неурядовим експертом спеціальної групи для створення Правил процедури та механізму дотримання, а також неурядовим представником створеної пізніше Міжурядової робочої групи з цих питань.

¹¹ <http://www.unece.org/env/pp/documents/mop1/ece.mp.pp.2.add.8.e.pdf>

¹² Наприклад, Конвенція Еспо про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті, передбачає, що Комітет із застосування складається із 8 Сторін Конвенції, кожен з яких призначається членом Комітету. http://www.unece.org/env/eia/other_conventions/LRTAP_Basel

¹³ Автору стало відомо про цей випадок від представника НУО.

¹⁴ Конвенція Еспо, Базельська конвенція.

¹⁵ Наприклад, див. <http://www.unece.org/env/eia>, Інші конвенції.



Конвенції”¹⁶.

Було багато обговорень та заперечень від декількох урядів з питань прийняття повідомлень від громадськості під час переговорів у Робочій групі, що розробляла механізм дотримання до того, як Конвенція набрала чинності, і в підготовці першої Зустрічі Сторін. Декілька Сторін мали серйозні заперечення. І нарешті, на останній зустрічі Робочої групи ідея була прийнята з відтермінуванням застосування на один рік. Протягом цього періоду, Сторони можуть повідомити, що вони не приймають повідомлень від громадськості. Тим не менше, жодна країна не скористалась цією можливістю. Практичним результатом було те, що Оргуська конвенція розроблялась з широкою участю громадськості в переговорах, вона стосується участі громадськості і не могла б бути успішно реалізована без участі громадськості в її застосуванні та без механізму порушення питання громадськості.

Повідомлення від громадськості є впливовим механізмом, оскільки подання від Сторін подаються рідко. Країни хочуть зберегти хороші дипломатичні стосунки і часто не хочуть псувати їх через якісь екологічні проблеми (навіть якщо це транскордонна проблема).

Згодом після цього було прийнято механізм дотримання, який проголошує, що “один або більше представників громадськості можуть направляти в Комітет повідомлення відносно дотримання цієї Стороною Конвенції”¹⁷.

Ця відкритість громадянського суспільства до участі громадськості вже дала позитивні результати для роботи Комітету. Було розпочато 14 справ через повідомлення від НУО¹⁸.

3. Прозорість процедури Комітету з дотримання

Згідно Modus Operandi (Порядок функціонування) Комітету, для полегшення доступу

громадськості до інформації щодо питання дотримання, Комітет погодився, що повідомлення, попередньо визначені як прийнятні, повинні бути розміщені на веб-сторінці ЄЕК ООН після того, як вони були передані зацікавленим сторонам¹⁹.

Майже вся інформація в Комітеті з дотримання є відкритою. Жодна інформація, якою володіє Комітет, не повинна бути конфіденційною, за виключенням інформації, яка підпадає під параграфи 3 і 4 статті 4 Конвенції. Окрім того, інформація повинна залишатися конфіденційною, якщо особа, яка подала інформацію в Комітет, попросила про це тому, що вона боїться, що її покарають, переслідують чи турбуватимуть.

Комітет попросив Секретаріат повідомити усю офіційну документацію та нові аспекти Modus Operandi через веб-сторінку для того, щоб дати можливість громадськості відслідковувати процес подання, звернення та повідомлення.

Засідання Комітету з дотримання є відкритим для громадськості, за винятком процесу нарад та прийняття рішень. Неурядові організації, такі як Earthjustice та Центр міжнародного права навколишнього середовища (the Center of International Environmental Law), постійно беруть участь у зустрічах Комітету як спостерігачі, пропонуючи свої коментарі з кожної справи.

Комітет з дотримання Оргуської конвенції запрошує сторони для обговорення — зацікавлену Сторону (державу), або Сторону, яка надіслала подання, або представника від громадськості, який робить повідомлення в Комітет — на зустрічі Комітету для того, щоб вони брали участь у процесі обговорення. Вони можуть брати участь впродовж усієї зустрічі, за винятком, коли йде закрито обговорення, включаючи затвердження висновків/результатів, заходів та рекомендацій Зустрічі Сторін.

¹⁶ <http://www.unece.org/env/pp/treatytext.htm>

¹⁷ Decision 1/7, Review of Compliance, VI, Communications from the Public, paragraph 18, <http://www.unece.org/env/pp/documents/mop1/ece.mp.pp.2.add.8.e.pdf>

¹⁸ Додаткове подання було зроблено урядом Румунії проти уряду України.

¹⁹ Guidance on Aarhus Convention Compliance Mechanism, “Modus Operandi,” page 8, <http://www.unece.org/env/pp/compliance/manualv2.doc>

4. Повноваження Комітету

Комітет з дотримання почав розглядати суть повідомлень на шостій зустрічі в грудні 2004 року в Женеві. Голова Комітету, професор Вейт Костер з Данії, видатний ветеран переговорів з багатьох міжнародних договорів у сфері довкілля, заявив: “Якщо і коли Комітет приходить до якихось певних висновків, тоді це повинно розглядатися на Зустрічі Сторін, яка буде остаточним суддею у визначенні того, чи є ця справа недотримання”²⁰.

Комітет дає рекомендації Зустрічі Сторін. Окрім цього, механізм дотримання, прийнятий на Першій Зустрічі Сторін, передбачає, що для розгляду питань дотримання без затримки до початку Зустрічі Сторін, Комітет з дотримання може, консультуючись із зацікавленою Стороною, “надати пораду чи підтримку для окремих Сторін стосовно застосування Конвенції”²¹.

Більше того, за згоди зацікавленої Сторони Комітет може (до Зустрічі Сторін) вжити заходів, які перераховані в параграфі 37 (b), (c) і (d) механізму дотримання, а саме:

“дати рекомендації зацікавленій стороні; попросити зацікавлену Сторону подати в Комітет з дотримання інформацію про стратегію, включаючи часові рамки, щодо забезпечення дотримання Конвенції, включаючи термін реалізації цієї стратегії, та звіт про виконання цієї стратегії; у випадку подання повідомлень від громадськості, давати рекомендації зацікавленій Стороні певних особливих заходів для розгляду питання, яке піднімається представником від громадськості”²².

5. Порівняння з іншими багатосторонніми угодами у сфері охорони довкілля (БУСОД)

У порівнянні з іншими багатосторонніми угодами в сфері охорони довкілля Комітет з дотримання Оргуської конвенції є найбільш

незалежний, демократичний, відкритий та прозорий.

Незалежність Комітету з дотримання Оргуської конвенції можна пояснити його складом: вісім незалежних експертів можуть вільно висловити свою думку і не зв'язують свою позицію з позицією уряду. У багатьох MEAs члени механізму застосування або дотримання представляють уряди і виражають думки сторін (наприклад, Комітет із застосування Конвенції Еспо про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, Комітет із застосування Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані, Комітет з дотримання Кіотського протоколу до Рамкової конвенції про зміну клімату, Базельської конвенції про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням і т. п.)

Структура Комітету визначається цілями. Комітет з дотримання Кіотського протоколу складається з Facilitative Branch (відділу, що має за мету забезпечувати підтримку та допомогу для Сторін, щоб сприяти дотриманню) і Enforcement Branch (відділ, що має повноваження визначати наслідки для Сторін, які не дотримуються своїх зобов'язань)²³. Обидва відділи складаються з 10 членів, включаючи одного представника від кожного із п'яти офіційних регіонів Організації Об'єднаних Націй, малих островів, країн, що розвиваються, Сторін, включених і не включених в Додаток І. До порівняння, ціллю Комітету з дотримання Оргуської конвенції є полегшення дотримання, забезпечуючи при цьому порадою та допомогою, як це робити, і також визначення наслідків для Сторони у разі недотримання.

6. Національні звіти

Крім процедури дотримання, вимога подання Національного звіту кожною Стороною має можливість стати важливим інструментом, особливо якщо НУО можуть брати

²⁰ UNECE press release, May 14, 2004, http://www.unece.org/press/pr2004/04env_p08e.htm

²¹ Decision 1/7, Review of Compliance, VI, Consideration By The Compliance Committee, paragraph 36, <http://www.unece.org/env/pp/documents/mop1/ece.mp.pp.2.add.8.e.pdf>

²² Ibid.

²³ http://unfccc.int/kyoto_mechanisms/compliance/items/3024txt.php



участь. Комітет з дотримання робитиме звіт, а Секретаріат готуватиме зведений звіт, базуючись на Національних звітах для Зустрічі сторін 2005 року. На запрошення Секретаріату Комітет з дотримання відіграє консультативну роль у підготовці зведеного звіту. Хоча, це вже очевидно, що деякі Сторони не розглядають цей обов'язок написання звіту серйозно²⁴. Тільки 16 із 33 Сторін надіслали свої Національні звіти вчасно, плюс інші 4, які подали звіт із незначним запізненням. Якість Національних звітів дуже різна. Наприклад, Туркменістан написав звіт лише на двох сторінках і не надав жодної інформації. Цей звіт дуже низької якості. Звіт, який подала Україна дуже довгий і там багато повторень. А, з іншого боку, звіти Норвегії та Білорусі були чудовими.

Майже всі Національні звіти були зроблені прозоро та за участі громадськості. Уряди надіслали проекти звітів НУО чи розмістили їх на веб-сторінках, провели консультації та громадські слухання. Громадськість мала можливість подати свої коментарі. У деяких Національних звітах коментарі громадськості були враховані чи навіть надіслані в додатках (Вірменія, Киргизія). Тим не менше, багато інших країн не вказали чи вплинула участь громадськості на написання звіту і чи коментарі від громадськості були враховані.

Національні звіти 2005 року показують, що багато країн змінили своє законодавство, щоб воно відповідало Оргуській конвенції. Країни Західної Європи згідно з своїми правовими традиціями, внесли зміни до законодавства перед ратифікацією. Країни Східної Європи, Кавказу, Центральної Азії, з іншого боку, продовжують змінювати свої внутрішні закони після ратифікації. Конституції в деяких країнах проголошують, що міжнародні угоди та конвенції мають пряму дію в правовій системі, але без чіткого впровадження положень Конвенції в національне законодавство є лише невелика надія, що реальні зміни відбудуться лише в результаті ратифікації.

Національні звіти показують, що великий прогрес був зроблений країнами Східної Європи, Кавказу, Центральної Азії для того, щоб екологічну інформацію зробити доступною через Інтернет, що було лише мрією кілька років тому. Більше того, були створені інформаційні центри з Оргуської конвенції в багатьох країнах. Організовувалися тренінги для НУО та тих, хто приймає рішення. Тим не менше, проблеми все ще існують. Країни з перехідною економікою визначили перешкоди у своїх Національних звітах за 2005 рік, такі як недостатність можливостей для застосування Оргуської конвенції, фінансові проблеми та низький рівень інформованості громадян.

7. Перші справи Комітету з дотримання Оргуської конвенції

Усі країни Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії (за винятком Росії та Узбекистану) підписали і ратифікували Конвенцію, але це не обов'язково означає, що вони будуть її дотримуватися. Є давня традиція — мати міжнародні конвенції та внутрішні закони на папері, але не застосовувати їх. З 14 справ, винесених на розгляд Комітету, вісім — про недотримання Конвенції країнами Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії. П'ять справ про недотримання Конвенції Сторонами, які розглядалися Комітетом з дотримання на його сьомій зустрічі 16-18 лютого 2005 року, проілюструють коло питань, з якими зіштовхувалися Сторони та громадськість.

Дві справи — з Казахстану, країни, яка була організатором Другої зустрічі Сторін у травні 2005 року. Третя справа із Казахстану була визнана неприйнятною на зустрічі у лютому. Всі три справи із Казахстану були розпочаті повідомленнями однієї тієї ж НУО — „Зелений порятунок”.

Казахстан ратифікував Конвенцію у 2001 році. Конвенція набула чинності для Казахстану 30 жовтня 2005 року. Конвенція, як міжнародний договір, ратифікована Казахстаном, має пряму дію в правовій системі Казахстану.

Туркменістан подав свій документ про приєднання до Конвенції 21 липня 2001 року. Конвенція набула чинності для Туркменістану 30 жовтня 2001 року. 21 жовтня 2003 року був прийнятий новий закон “Про громадські об'єднання”. Цей закон не відповідає Конвенції, згідно з рішенням, прийнятим на сьомій зустрічі Комітету з дотримання. Закон ввів новий порядок реєстрації, діяльності та ліквідації неурядових організацій. Як з'ясувалось, це порушує положення статті 3 параграфу 4 Конвенції, що вимагає від країни забезпечити відповідне визнання та підтримку об'єднань, організацій чи груп, які сприяють охороні довкілля, та гарантувати, щоб її національна правова система відповідала цій вимозі. Це також не відповідає статті 3 параграфу 9, яка вимагає від країн забезпечення можливості для громадськості реалізувати свої права згідно з Конвенцією без дискримінації з огляду на громадянство, національність, постійне місце проживання або місце реєстрації²⁵.

Комітет отримав подання від уряду Румунії про недотримання урядом України договору. Подання, надіслане 7 червня 2004 року, стверджувало, що Україна порушила положення, яке передбачає, що громадськість, яка була чи могла бути зачеплена проектом будівництва глибоководного судового ходу через гирло Бистре в дельті Дунаю, мала бути попередньо проінформована в процедурі прийняття рішень про той факт, що проект був об'єктом процедури національної та транскордонної оцінки впливу на навколишнє середовище. Комітет погодився розглянути це питання разом з повідомленням про будівництво каналу через гирло Бистре, поданим Благодійним фондом “Екоправо-Львів”, українською НУО, 5 травня 2004 року.

Комітет визнав, що Україна не забезпечила відповідного інформування та участі громадськості, що передбачається статтею 6, у процесі прийняття рішень, а особливо орга-

нізацій, які висловили свою зацікавленість у процесі. Україна також не дала можливості громадськості вивчити інформацію про проект будівництва, підготувати та подати свої коментарі. Сторона не дала державним службовцям, які відповідали за прийняття рішення, достатньо часу, щоб врахувати коментарі належним чином, що передбачається в статтею 6 параграф 8.

Комітет визнав, що недостатність прозорості щодо вимог участі громадськості в оцінці впливу на навколишнє середовище і процедури прийняття рішень щодо проектів, таких як часові рамки та способи процесу консультування з громадськістю, вимоги враховувати його результати і обов'язок надавати доступ до інформації згідно з статтею 6, вказує на відсутність чітких, прозорих і відповідних рамок для імплементації Конвенції і є недотриманням статті 3 параграфу 1 Конвенції²⁶.

8. Перспективи успіху

Перші спроби оцінити застосування Оргуської конвенції показують як труднощі, так і успіхи у процесі будівництва демократії в сфері навколишнього середовища, посилення прозорості та покращення якості процесу прийняття рішень. Конвенція дає можливість громадянам здійснювати контроль за своїми урядами та робити значний внесок у захист навколишнього природного середовища. Конвенція — це важливий міжнародний інструмент для захисту права на сприятливе довкілля. Найважливішим є те, що новий механізм дотримання Конвенції є величезним зусиллям найтісніше з'єднати демократію та участь громадськості з самим процесом дотримання Конвенції. Чи буде це успішним залежить від самого Комітету, Зустрічі Сторін, і від того, чи будуть громадяни і надалі вимагати дотримання вимог Конвенції.

²⁴ Національні звіти будуть доступні на веб-сайті ЄЕК ООН до початку другої Зустрічі Сторін, що відбудеться у травні 2005 року.

²⁵ AACC/C/2004/05

²⁶ ACCC/S/2004/1; ACCC/C/2004/04



АТОМНА СОКИРА НАД ГРАНІТНО-СТЕПОВИМ ПОБУЖЖЯМ

Вже друге десятиліття поспіль робляться спроби знищити унікальну в природному та історичному плані ділянку Південного Бугу від міста Первомайська до села Олександрівка в Миколаївській області, де нині функціонує регіональний ландшафтний парк “Гранітно-степове Побужжя”. Знищити на догоду застарілим технічним проектам енергетичної галузі. На думку багатьох провідних екологів, проект будівництва гідротехнічного комплексу є екологічно небезпечним і економічно не вигідним. Однак Мінпаливенерго та Південно-Українська АЕС (ПУАЕС) планують тут спорудити Олександрівське водосховище ГЕС і Ташлицьку ГАЕС. Для реалізації цих проектів площу парку “Гранітно-степове Побужжя” намагаються зменшити, що призведе до зникнення унікальних природних комплексів, затоплення історичних ландшафтів.

Гранітно-степове Побужжя — одна з найдавніших ділянок суші Євразії, яка не поринала в морські глибини вже протягом 60 мільйонів років і відіграла роль одного з центрів видоутворення Причорномор'я. Звідси значна кількість унікальних об'єктів живої природи. Побужжя — унікальний ландшафт серед мало не суцільно розораного степу, в місці виходу південних відрогів Українського кристалічного щита. Останні утворюють каньйони та порожисті ділянки річок Південний Буг, Мертвовод, Велика Корабельна та Бакшали. На їхніх берегах збереглися залишки колись багатих заплавлених і байрачних лісів. Окрім того, на території РЛП “Гранітно-степове Побужжя” зустрічається понад 900 видів рослин, 36 видів ссавців, 170 видів птахів, близько 1000 видів комах. Із них майже 100 видів занесені в Червону книгу України та Європейський червоний список.

Каньйон Південного Бугу має унікальний рекреаційно-оздоровчий потенціал. Тут зосереджені значні запаси лікувальних родонових вод, а напрочуд дивовижні мальовничі ландшафти краю приваблюють любителів пішого туризму, даруючи незабутні вражен-

ня. Це — справжня гірська країна серед українського степу. Недаремно гранітно-степове Побужжя називають ще українською Швейцарією. Часто-густо на прямовисних скелях каньйону можна бачити спортсменів-скелелазів. А бузькі пороги — одна з найкращих у Європі природних трас водного слалому.

Окрім того, територія парку є об'єктом наукових досліджень, місцем пізнавальних і навчальних екскурсій, є базою для проведення навчальних польових практик провідних вузів країни.

Історична унікальність цієї території полягає в тому, що тут зустрічається багато найдавніших стоянок — свідок поселень трипільців, кіммерійців, сарматів, скіфів, ольвіополітів, давніх слов'ян, римлян. Усього в долині Південного Бугу, між селами Мигія та Олександрівка, виявлено 98 археологічних пам'яток.

Ці місця пов'язані з історією знаменитої Запорізької Січі. Тут була розташована остання Буго-Гардівська паланка козаків — найбільша серед восьми територіальних одиниць запорізької республіки. Історики А.Скальковський, а вслід за ним і Д.Яворницький, спираючись на складений 1772 року французьким інженером Даніелем де Боскетом план, дали детальний опис запорізького Гарду. Згідно з ним, у Паланковій балці знаходився основний табір козаків та запорізький цвинтар, а на Гардовому острові — церква в ім'я Покрови Богородиці, а також житла самих козаків та гардівничих.

Особлива роль Гарду в Запорізькій Січі, як засвідчують тогочасні документи, полягала в тому, що тут сходилися кордони Запоріжжя, Туреччини та Польщі. Сюди, щороку, в літній час, із Січі та зимівників вирушав полковник з особливою командою (до 600 чоловік) для охорони кордону та підтримки порядку. З цими місцями пов'язана значна кількість запорізько-гайдамацьких легенд, переказів. Вони — своєрідний оберіг ко-

зацької старовини та бувальщини.

І зараз ці історичні святині та дивовижної краси краєвиди під загрозою повного знищення через розбудову Ташлицької ГАЕС та заповнення Олександрівського водосховища. Для багатьох очевидно, що Ташлик — це зіткнення інтересів громадськості та капіталу. Тому зараз, перш за все, нас повинні цікавити перспективи реанімації цього проекту, а не першопричини конфлікту. З однієї сторони, творці гідротехнічного комплексу на р. Південний Буг цим проектом переслідують економічні та соціальні вигоди, які мають розв'язати проблему відключення струму, забезпечити впровадження в аграрне й промислове виробництво регіону високоінтенсивних технологій. Здавалось би, чим не хороша перспектива? А з іншої сторони є серйозні фактори, які свідчать не на користь цього проекту, а лобювання цих інтересів на вищому рівні, м'яко кажучи, викликає подив.

Гроші, а точніше фінансовий капітал, завжди “робили і робитимуть” політику, як у центрі, так і в регіонах. Такою є буденність життя. Тому прощтовхування інтересів певних фінансових груп у вищих ешелонах влади — давня традиція, яку застосовують у демократичних державах для відкритого “вибиття” деяких пільг щодо успішного розвитку бізнесу та галузі в цілому. Але в Україні справа з лобюванням носить дещо інший характер. На жаль, цей процес у нашій державі є незаконним та непрозорим. І це небезпечно. Всі ініціативи з реформування того чи іншого сектору у нас, поки що, йдуть не “з низів”, як усвідомленість певної необхідності, а “зверху” — від політиків та чиновників. Тому ніхто не може знати, що чекає нас завтра. Більш того, коли в основу інтересів покладений лише капітал, то діапазон бачення всіх сторін будь-якої проблеми звужується до критичної межі. Настає “грошова короткозорість”.

Яскравим свідченням такої хвороби у певних лобістських групах є реанімація проекту Ташлицької ГАЕС. Адже занадто багато фактів говорить не на користь пуску гідротехнічного комплексу. Офіційна інформація за матеріалами семінару, проведеного в рамках проекту ГЕФ щодо збереження біоріз-



номаніття в Україні, свідчить, що реалізація проекту призведе до негативних наслідків. Це й затоплення родючих ґрунтів, у тому числі багатих чорноземів. У водосховищах на один-два порядки зросте вміст солей, біогенних елементів і органічних речовин. Домінуватимуть процеси гниття. Через смог і токсичність повітря у теплу пору року водойми будуть малоприсадними для відпочинку та плавання.

Буде підірвано кормову базу риби, погіршаться умови їх розмноження й нагулу. Інтенсифікуються процеси утворення донних осадів, у яких накопичуватимуться пестициди, важкі метали та радіонукліди. Зросте обсяг випаровування води в атмосферу (особливо при використуванні водойм для охолодження вод ПУАЕС), що змінить місцевий клімат, негативно позначиться на врожайності й вимагатиме затрат на районування нових сільгоспкультур. Підтоплення ґрунтів призведе до відмирання коріння байрачних дерев і заплавлених лісів, екологічне значення яких на півдні України неможливо переоцінити.

Не менш важливим документом є висновок Причорноморського регіонального геологічного підприємства Міністерства екології та природних ресурсів України від 5.03.2001 р. щодо сейсмічних досліджень території “Гранітно-степового Побужжя”. Ось деякі цитати з цього документа: “Проммайданчик ПУАЕС розташований у межах Вознесенської зони розломів, яка розділяє два великі блоки земної кори. По цій зоні можливі локальні сейсмічні розвантаження, особливо в умовах роботи Ташлицької ГАЕС.

Додаткове навантаження на геопідґрунток (створення Ташлицького та Олександрівського водосховищ, двох додаткових котлованів на лівому схилі р. Південний Буг, переміщення через них значних обсягів води зі значними змінами НПУ), можливо, призведе до неминучої активізації гравітаційних та ерозійних процесів підтоплення...

Вважаємо за потрібне звернути увагу на токсичність вод ставка-охолоджувача й станції біоочистки (с. Новоселівка), які містять високі концентрації тритію (до 400-500 ТЕ), і води якого призвели до забруднення підземних питних вод у районі як м. Півде-



ноукраїнськ, так і м. Вознесенськ”.

Свою стурбованість щодо вкрай екологічно небезпечної ситуації висловив директор РЛП “Гранітно-степове Побужжя” Владислав Артамонов, зазначивши, що “при створенні парку нормальний підірний рівень (НПР) Олександрівського водосховища дорівнював 8 м. З 2001 року водосховище заповнено до позначки 10-11 м. Частина парку, що знаходиться в руслі Південного Бугу, перебуває в зміненому стані у зв'язку із затопленням. Відбулися безповоротні зміни в рослинному та тваринному світі”.

Цікаво реагує на цю ситуацію Николаївська обласна рада — мовчки спостерігає за знищенням частини земель парку, який утворений за її рішенням у 1994 році. Окрім того, пан Артамонов повідомив, що “на замовлення Південно-Української АЕС у листопаді 2003 — січні 2004 р. Вознесенське державне лісове господарство (ДЛГ) провело рубки природної рослинності на берегах Олександрівського водосховища в Арбузинському та Доманівському районах. Лісорубний квиток виписано Вознесенським ДЛГ. При цьому повністю вирубані дерева на островах, що входять до складу парку, між селами Бузьке та Виноградний Сад, а також на ділянках лівого берега нижче Гардового острова, що також є частиною заповідного об'єкту. З дирекцією парку рубку ніхто не узгоджував і навіть не довели до відома”.

Не зайвим було б згадати й розробку ґрунту на лівому березі балки Великий Ташлик, яку також проводили без узгодження з дирекцією парку, та незаконне заповнення водою Прибузького водосховища (з 1996 року вже втретє) невідомими особами — рішення про це ніхто не приймав. Причому землі водосховища з гідроспорудами належать ПУАЕС. Будівельна готовність водосховища — 95 відсотків. На сьогодні з цього водосховища витікає вода через трубу діаметром 1 м. Воду заглушили з верхнього б'єфа невідомим способом. Ніхто не знає, який тиск маси води може витримати ця заглушка. Прорив може спричинити техногенну катастрофу на Олександрівській греблі. Хто відповідатиме за це?

Хотілося б торкнутися ще однієї суттєвої проблеми — невизначеності в земельних

питаннях, викликаній протиріччями у законодавстві, відсутністю проекту організації території парку. Багато земельних ділянок, які належать парку “Гранітно-степове Побужжя”, розпайовують. Якщо до цієї невтішної ситуації додати типові проблеми, які стоять перед адміністрацією парку (а це — браконьєрство, випалювання сухої рослинності, перевипас, стихійні звалища й засмічення території парку), то над Побужжям нависла небезпека повної руйнації.

То в чому ж доцільність заповнення Олександрівського водосховища ГЕС та добудови Ташлицької ГАЕС? Зрозуміло, що гроші зможуть згладити будь-які помилки в управлінні та компенсувати великі втрати, але ніякими нагальними потребами людства варварство над природою не виправдовується.

Екологічно жахлива ситуація, що склалася в Побужжі, ніяк не вписується в Закон України “Про загальну державну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки”. Цей закон передбачає створення національного природного парку “Гранітно-степове Побужжя”. Термін виконання цього проекту — 2003 – 2005 рр. Але донині в цьому відношенні нічого конкретного не робиться. Дуже шкода, адже національний природний парк міг би стати хорошою альтернативою проекту Ташлицької ГАЕС. Збереження первісної природи парку “Гранітно-степове Побужжя” зробить цей регіон інвестиційно-привабливим. Николаївщина може перетворитись на потужну рекреаційну зону, де відпочиватимуть люди з різних країн, що сприятиме чималому надходженню фінансів. Проте події, які розгортаються довкола цієї території, носять характер боротьби. Причина, як на мою думку, лежить на поверхні — у кожного регіону своя специфіка. Кожний з них повинен розвиватись по своєму, максимально використовуючи свої ресурси та потенціал. Та на жаль, за 14 років незалежності Київ не зміг виробити загальних стратегічних планів розвитку країни, беручи до уваги унікальність регіональної специфіки. Саме тому у нас немає спеціалізації різного роду виробництва та капіталу. Економіку держави можна охарактеризувати, як придаткову-сировинну. Суттєво вплине на ситуацію зміна

курсу економіки — Україна із моновиробничої держави повинна стати спеціалізованою. Тоді не буде підґрунтя для таких конфліктів, як навколо Побужжя.

І ще один чи не найважливіший фактор. Проти реанімації проекту розбудови Ташлицької ГАЕС і Олександрівського водосховища масово виступає населення Николаївщини: 210 тисяч підписів під листами з протестом проти цього проекту зібрано у 1988 р. та 250 тисяч — у 1990 р. Проти рішуче виступила переважна більшість учених, природоохоронців, екологів, у тому числі Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Українська спілка краєзнавців, учасники другого Всесвітнього форуму українців, Українська православна церква в особі патріарха Київської і всієї Руси-України Філарета, Національний екологічний центр України, члени Всеукраїнської

асоціації громадських організацій “Українська річкова мережа”. А минулого року Верховна Рада прийняла рішення (237 голосами) про направлення депутатського запиту до Президента України Леоніда Кучми щодо вжиття термінових заходів для відвернення загрози від РЛП “Гранітно-степове Побужжя”. Звернення до Президента підтримали 175 народних депутатів, практично з усіх фракцій Верховної Ради України.

Законодавством нашої країни визначено, що природно-заповідний фонд є національним надбанням українського народу, який знаходиться під особливою опікою держави. Ці землі, згідно із своїми міжнародними зобов'язаннями, має зберегти для себе й усього людства Україна, щоб показати світовій громадськості, що ми обираємо європейський шлях розвитку, що ми — європейці за своєю сутністю.

О. Черненко
Віце-президент ЗМА “Захистимо Хортицю”

ОСТРІВ ХОРТИЦЯ



Найбільший острів на Дніпрі: його довжина 12 км, ширина в середньому 2,5 км. Площа 2650 гектарів, периметр 27 км.

Утворення острова пов'язане з тектонічними процесами, в результаті чого відбувся розкол Українського кристалічного щита. Дніпро пробивався через накопичення гранітів, але ділянку на місці Хортиці ріка перемороти не змогла й обійшла його з двох сторін. Вік гранітів визначається 2 мільярдами років. Виступають вони в північній частині острова на 35 метрів, а над рівнем моря — на 50 метрів.

На острові простежуються ландшафтні зони України: степ, лісостеп, гори, пустелі і напівпустелі.

327 гектарів плавневої зони острову є зонами абсолютної заповідності. Тут проживає 130 видів птахів (на Україні усього близько 350 видів), близько 30 видів звірів. Тут прекрасні умови для нересту риби: біля двох десятків озер, з'єднаних між собою.

На острові проростає близько 1050 рослин: 660 місцевих, 250 переселених з інших кліматичних областей, 140 видів бур'янистих. Зникаючих рослин — 41, що зустрічаються



тільки на Хортиці; таких, що рідко зустрічаються — 41. Порівнюючи з відомими заповідниками, в Асканії-Новій проростає тільки 600 видів рослин, у Хомутівському степу — 528, у Кам'яних могилах — 460.

На Хортиці є 80 різних пам'ятників: зимівники, залишки поселень, укріплень, 129 курганів.

Хортиця здавна була заселена людьми. На прилеглих скелях зафіксована стоянка епохи неоліту. Це перші люди, що вміли обробляти камінь, робити лук та стріли, займатися полюванням. За стоянкою, що розкопана на Середньому Стозі, названа ціла епоха — середньостогівська. Це IV-III тисячоліття до н.е. Жили тут мешканці явної і катакомбної культури, зрубники. На острові залишилися сліди кімерійців, скитів, сарматів, ранніх слов'ян, хазар, печенігів і половців. Приїжджали на острів перші князі Київської Русі: Аскольд і Дир, Олег, Ігор, княгиня Ольга. За однією з версій у нерівному бої з печенігами на Чорній скелі загинув князь Святослав.

Перше згадування про острів залишив візантійський імператор Костянтин Багрянородний у трактаті "Про керування Імперією" (946-953).

Перше слов'янське джерело — "Літопис за Іпатієвським списком 1103 рік". У 1223 р. сюди зібралися основні сили українських князів для участі у битві на Калці. Першу карту острова склав генуезець Біанкі в 1436 році.

На думку деяких учених, на острові Хортиця знаходилася перша Запорізька Січ.

У червні 1775 року Катерина подарувала Хортицю своєму фавориту Потьомкіну.

У 1789 році Потьомкін передає острів міській скарбниці.

У 1790 році Катерина II передає спеціальним розпорядженням острів німцям-менонітам (18 родин).

У 1916 році меноніти продають острів міській скарбниці.

1958 рік — Хортиця стає пам'ятником природи місцевого значення.

1963 рік — пам'ятник природи республіканського значення.

1965 рік — історико-культурний заповідник.

1974 рік — утворений геологічний заказник "Дніпровські пороги".

1983 рік — відкриття музею історії Запоріжжя.

1984 рік — визначені зони абсолютної заповідності (плавні).

1993 рік — острів Хортиця отримав статус Національного заповідника.

Хортиця, як сакральний оберіг, відома ще за дохристиянських часів. І давньоукраїнські князі, і запорізьке козацтво саме Хортицю вважало за свій оберіг.

"А на Хортиці німець картопельку садить" — писав Тарас Шевченко після її відвідин в середині XIX сторіччя. А хто і що садить на тій Хортиці сьогодні?

Держава, а ми говоримо про Україну, окрім плями з географічними кордонами на мапі, населення, або — громада, яка, якщо вірити Конституції України — є "Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні... здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування" — мусить триматися на дотриманні правових норм чинного законодавства.

Цього року виповнюється 40 років відколи Хортиця набула статус заповідника, а з 1993 р. — Національного. Отже, перебуває під державною опікою і охороною.

ПОСТАНОВА КМ України № 254

"Про Національний заповідник "Хортиця"
З метою збереження пам'ятних місць, пов'язаних з історією запорозького козацтва, та природного середовища острова Хортиці Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Надати історико-культурному заповіднику на острові Хортиця в м. Запоріжжі статус національного і надалі іменувати його — Національний заповідник "Хортиця".

Передати заповідник у відання Міністерства культури.

Витрати заповідника фінансуються за рахунок і в межах коштів, які передбачаються за бюджетом Міністерства культури на утримання культурно-освітніх закладів.

2. Включити до Національного заповідника "Хортиця" території острова Хортиці та прилеглих до нього островів і скель Байди, Дубового, Розтьобіна, Три Стоги, Середня, Близнюки, урочища Вирви на правому березі Дніпра в м. Запоріжжі.

3. Міністерству культури:

- затвердити до 1 вересня 1993 р. положення про заповідник, а до 1 січня 1995 р. — генеральний план його розвитку;
- в установленому порядку визначити межі заповідника, його охоронні зони, зони регулювання забудови, зони охоронюваного ландшафту;
- провести в 1993 році інвентаризацію об'єктів, комплексів і господарств, що знаходяться на території заповідника, і разом з відповідними міністерствами, відомствами, організаціями і Запорізькою обласною державною адміністрацією вирішити в установленому порядку питання про передачу їх заповіднику та відселення з його території сторонніх організацій.

4. Українській академії аграрних наук, Запорізькій обласній державній адміністрації забезпечити перебазування Інституту механізації тваринництва за межі острова Хортиці, перепрофілювати і передати заповіднику дослідне господарство "Хортиця".

5. Вважати за доцільне утворити при Міністерстві культури Міжвідомчу координаційну раду з питань охорони і використання пам'яток історії та культури. Міністерству культури затвердити склад цієї ради і положення про неї.

6 квітня 1993 р.

Прем'єр-міністр України Л.КУЧМА

В УКАЗІ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ "Про національні заклади культури" від 11 жовтня 1994 року № 587/94, (підписаного Л. Кучмою) зазначено:

1. Надати статус національних таким закладам культури:

Національний заповідник "Хортиця";
а також:

провести в 1993 році інвентаризацію об'єктів, комплексів і господарств, що знаходяться на території заповідника, і разом з відповідними міністерствами, відомствами, організаціями і Запорізькою обласною державною адміністрацією вирішити в установленому порядку питання про передачу їх заповіднику та відселення з його території сторонніх організацій.

Сьогодні початок 2005 року, але ні Постанова Президента України № 587/94, ні Указ КМ України № 254/93 — не виконано! Крім того ігноруються і грубо порушуються вимоги:

- Конституції України: ст. ст. 8, 54, 66
- Земельного Кодексу України — ч.2 ст. 45,



п. в) ст. 84, ч.1 та ч.2 ст. 150, ч.4 ст. 151
• Водного кодексу України — ст. ст. 87, 89
ЗАКОНІВ УКРАЇНИ:

- "Про охорону культурної спадщини" — ст. ст. 33, 34;
- "Про природо-заповідний фонд України" — ст. ст. 6, 7, 15, 16, 64, 65;
- "Про розмежування земель державної та комунальної власності" — ст. ст. 5, 6, 14

Найцинічнішим, отже й найнебезпечнішим, на нашу думку, є ігнорування органами місцевого самоврядування м. Запоріжжя зобов'язання передачі Акту на право користування землею Національному заповіднику "Хортиця", який виконав всі необхідні для цього умови.

Не хочуть скинути з себе аж "занадто важкий тягар" наші міські голови! І покійний О. Поляк, і теперішній Є. Карташов розуміють — якщо землю віддати, як цього вимагає ст.84 Земельного кодексу України:

3. До земель державної власності, які не можуть передаватись у комунальну власність, належать:

в) землі під об'єктами природно-заповідного фонду та історико-культурними об'єктами, що мають національне та загальнодержавне значення;

та ст. 6 ЗУ "Про розмежування земель державної та комунальної власності":

"При розмежуванні земель державної та комунальної власності не можуть передаватись до земель комунальної власності:

землі під об'єктами природно-заповідного фонду та історико-культурними об'єктами, що мають національне та загальнодержавне значення; ..." —

то зникнуть "мальовничі куточки", на яких відпочивають після "тяжких трудів" "кращі люди" Запоріжжя, не їхнім буде Національний (щоправда, не відомо якої нації!) клуб "Запорізька Січ", не буде можливості роздавати хортицьку земельку під будівництво "Почесних консульств", розв'яжеться гостре питання з "відпочивальнею" УМВС, заради якої з Хортиці на загазований проспект Металургів відселили дитячий пульмоналогічний санаторій і т.д., і т.п. А як бути із задуманим перетворенням Української Національної Святині в "Хортицький Лас-Вегас"? Втратити



можливість вигідно продавати святу для українців земельку “інвесторам” з Ізраїлю, Австрії, Канади!??

Думка колишнього міського голови О. Поляк (подаємо мовою оригіналу):

— *Что вы знаете о тех людях, которые так или иначе заявляют, что они защищают Хортицу? Вы с ними знакомы?*

— *К счастью, нет, Я очень доволен, что не знаком с этими людьми. Потому что наука, которая... Это лженаука, по большому счету. Извините, я не ученый, и не историк, и не этнограф. Но это лженаука, потому что на протяжении многих лет она ничего не дает Запорожью и запорожцам.*

— *Я не знаю, что защищают эти люди и от кого защищают. Я сказал однажды в прямом эфире, что это враги Запорожья и враги острова Хортица.*

Я бы говорил о том, что надо было бы привлечь на Хортицу деньги тех, кто живет в Австрии, Израиле, Канаде.... Если бы воссоздать какую-то крепость на деньги канадцев? Извините, что в этом плохого для Запорожья?

Розуміють наші “слуги народу”, що топонім Хортиця — безкоштовний торговий бренд, для розкрутки якого не треба зайвих витрат, розуміють, як можна використати її унікальні урочища! 2000-го року питання мостових переходів із площини теоретичної набуває практичних обрисів. Запорізький генерал-мер А. Поляк з місцевими нуворішами віднайшли ще один “не прихватизований об’єкт” — острів Хортицю. З’являються “авторитетні” думки про нагальну потребу будівництва мостових переходів через Хортицю, які, задумайтеся над цим цинізмом — врятують її! А громадяни Італії, такі собі Партатус і Кулієв з фірмою “Чималай”, звертаються листом до генерал-мера з пропозицією створити на Хортиці Вільну економічну зону (ВЕЗ). Окрім будівництва мостових переходів, так, між іншим, до комплексу ВЕЗ включаються аквапарк, аквапалац, торговельний будинок, готель, ресторан, парк, дитяча ігрова зона, стадіони, іподром, гольф-клуб. Окрім того, “Чималай” просить “земельні ділянки, вільні для розміщення об’єктів інвесторів”.

“Народні” депутати Пеклушенко, Горлов і, як не дивно, Я. Сухий, який поставив підпис

під зверненням проти будівництва мостових переходів через о. Хортиця, блукають урядовими кабінетами, проштовхуючи будівництво цих мостів. Знаходяться і певні грошики на техніко-економічне обґрунтування будівництва автотранспортної магістралі через р. Дніпро у м. Запоріжжі в розмірі 14.000.000 грн. “Грошики” внесені заднім числом ст. 52-1 до Закону України “Про Державний бюджет України на 2003 р.”. У квітні 2003 р. з’являється Розпорядження КМУ за № 223-р “Про затвердження техніко-економічного обґрунтування будівництва автотранспортної магістралі через р. Дніпро у м. Запоріжжі”. Зауважимо — в жодному державному документі про Хортицю не йдеться. Мова лише про мостові переходи через р. Дніпро у м. Запоріжжі, варіантів яких аж 8.

За підтримки на найвищому рівні, новий міський голова Є. Карташов 01.08.03 видає “на гора” Рішення міської ради № 5 “Про передачу у концесію будівництва об’єкту “Автотранспортна магістраль через р. Дніпро в м. Запоріжжя”, що є грубим порушенням чинного законодавства, а саме п. 5 ст. 3 ЗУ “Про концесії”, п. 1 ст. 150, п. 1 ст. 151, п. 44 ст. 151 Земельного Кодексу України, п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України № 254 від 6.4.1993 р. Закон для інших, а для “італійців” з “Чималою” та інших “інвесторів” концесійний шлях для знищення сакральної Святині відкрито!

Завдяки таким міським “імператорчикам” Святиня вже не в облозі — йде безпрецедентне, з порушенням чинного законодавства, захоплення її теренів. Відбувається нівеляція моральних критеріїв, святості, пам’яті предків, їх шанування. Наслідком цього, вірогідно стане те, що років через десять про Хортицю згадуватимуть лише як горілку (а така вже є!), та „відстійник” „крутих” та багатеньких „реб’ят”. Сьогодні не тільки мешканці міста, туристичні екскурсії, а й співробітники Національного заповідника „Хортиця”, археологічні експедиції не можуть без дозволу “цих крутих” потрапити до деяких урочищ та тих закладів, що нахабно іменуються „рекреаційними” — Національного клубу „Запорізька Січ”, корчми „Козацьке подвір’я”, бази відпочинку обласного МВС тощо. На залишках Великого Лугу, в межах селищ Розумовка та

Канівське, навколо колишніх профілакторіїв та баз відпочинку, що колись іменувалися закладами відпочинку трудящих, нині все оздоружено колючим дротом. Вдень і вночі вздовж нього снують охоронці із собаками — нині це власність “отих”. І хоча, поки що, ця перлина Дніпровських плавнів не підпорядкована НЗХ — хіба це не наглядний приклад того, що завтра чекає на Хортицю?

Чи могло таке залишитись без уваги громадськості? На початку 2000 р. у м. Запоріжжі постає асоціація “Захистимо Хортицю”, до складу якої увійшло 17 громадських організацій. Серед активістів 7 кандидатів наук, міжнародні експерти Європейського екофоруму, міжнародні експерти біорізноманіття в галузі екоосвіти. Запити до Президента, Кабінету Міністрів, Генеральної прокуратури, протести, проведення круглих столів, громадських слухань, ініціювання перевірки Верховною Радою України стану справ Національного заповідника — далеко не повний перелік діяльності асоціації.

Певним результатом активної громадської позиції ЗМА “Захистимо Хортицю” стало те, що 12.09.2002 року в стінах Верховної Ради України відбувся звіт Кабінету Міністрів України про здійснення державної політики щодо виконання законів України “Про природно-заповідний фонд України” і “Про охоронно-культурну спадщину” та про дотримання посадовими особами вимог чинного законодавства щодо національного заповідника “Хортиця”. Перед цим Рахункова палата України здійснила перевірку стану правового, організаційного та фінансового забезпечення функціонування Національного заповідника “Хортиця”. Ось що вона побачила і зазначила:

“...На території, визначеній Національному заповіднику “Хортиця”, розташовані 44 об’єкти ряду юридичних осіб, а саме: 7 санаторіїв, 9 баз відпочинку, 1 дитячий табір відпочинку, 2 готелі, 3 ресторани, 3 водні станції, 2 театри, 2 навчальних заклади, 1 дитячий садочок, 2 котельні, 3 насосні станції, 2 поля фільтрації, 3 цвинтарі, 1 кар’єр, 1 причал, комплекс споруд ДСП “Хортиця”, комплекс споруд ДП “Запоріжжяліс”. Необхідно зазначити, що факт розташування деяких з цих об’єктів на території, визначеній заповідникові, не відповідає режимові її використання та нормам чинного законодавства, зокрема, ст. 87, 89 Водного



Кодексу України, відповідно до яких на території водоохоронних зон та островах забороняється розорювання земель, садівництво, городництво, будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних, гідрометричних та лінійних), у тому числі, баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів, влаштування звалищ сміття, кладовищ, полів фільтрації тощо.

Згідно з інформацією, наданою Запорізьким міським управлінням земельних ресурсів, на території, визначеній Національному заповіднику “Хортиця”, рішеннями виконавчого комітету Запорізької міської Ради, станом на 1.07.2002, надані земельні ділянки 34 юридичним особам, з яких 17 землекористувачів отримали право землекористування за рішенням місцевого органу влади після надання історико-культурному заповіднику на о. Хортиця статусу Національного, загальною площею 125.712 га або 5,3 % території, визначеній заповіднику.

...Проекти рішень про відведення земельних ділянок на право тимчасового користування землею, визначеною Національному заповіднику “Хортиця”, погоджені з адміністрацією заповідника. Проте щодо суб’єктів, яким земля була виділена у власність, постійне користування, на умовах оренди та частково на тимчасове користування, деякі проекти відповідних рішень органами місцевої влади з заповідником не погоджувалися, а саме: Садівничому товариству “Трансформаторчик-2”, Садівничому товариству “Дніпро”, Товариству човноволодарів “Нептун-11”, ТОВ “ВДДЧ ЕКОПРОМ”, ПП “Укррічбуд”, ВАТ “Запоріжтрансформатор”, Запорізькому муніципальному театру-лабораторії “Ві”. Відповідно до ст. 34 Закону України від 8.6.2000 “Про охорону культурної спадщини” території заповідників належать до земель історико-культурного призначення, включаються до державних земельних кадастрів, планів землекористування, проектів землеустрою, іншої проектно-планової документації. Проте міськвиконкомом видавалися державні акти на право користування та володіння землею, передбаченою Національному заповіднику “Хортиця” без дотримання зазначених вимог законодавства.

Названі факти свідчать про ігнорування місцевою владою вимог чинного законодавства України і її зневажливе ставлення до національного закладу, який має виключно історичну та культурну цінність для українського народу”.

І ось що вона пропонує:

“...Узагальнюючи вищевикладене, Рахункова палата зазначає, що

— ігнорування органами місцевої влади нормативно-правових актів щодо передачі Національного заповідника “Хортиця” визначеної йому території,



— безконтрольність Кабінету Міністрів та центральних органів виконавчої влади за виконанням власних рішень,

— залишковий принцип фінансування Національного заповідника "Хортиця" призвели до того, що статус заповідника, як національного закладу України, фактично не отримав належного організаційно-правового, фінансового та матеріально-культурного наповнення. В результаті, втрачається історична спадщина, духовне та культурне надбання українського народу.

(Про стан правового, організаційного та фінансового забезпечення функціонування Національного заповідника "Хортиця"; Підготовлено за матеріалами звіту департаменту контролю видатків на АПК та виробничу інфраструктуру, затвердженого постановою Колегії Рахункової палати від 3.9.2002 № 18-2) — Київ: Рахункова палата України, 2002. — Випуск 12.)

А це вже з виступів народних депутатів на слуханнях звіту Кабінету Міністрів України:

"... Хортиця є єдиний заповідник, єдиний острів у всій Європі, який абсолютно унікальний. Ну, йому завжди не везло: Катерина зруйнувала Січ — передала це німцям-менонітам, своїм землякам (пам'ятає Шевченка "німець картопельку садить"?), які розорали Хортицю. Німці-меноніти зрубали всі хортицькі дуби і емігрували в Канаду. Оце, значить..."

Потім ми вдарили по Хортиці "Дніпрогосом", потім ми вдарили по Хортиці під час війни, коли були підірвані багато цінних об'єктів, і нарешті ми вдарили по Хортиці тим, що ми занедбали її і там є якісь абсолютно розбещені ресторани, там приватні люди будують собі приватні пляжі. Це все є активне порушення все-таки українського закону." (Голова комітету з питань культури і духовності ВР України Л.С. Танюк)

"...Ми маємо Генеральну прокуратуру і велику кількість представників силових міністерств, але й вони кажуть: "Віз однині там". Саме тому, ми бачимо, як забудується територія заповідника "Хортиця". Порушена стаття 85 Земельного кодексу, оскільки повинен був бути виданий Акт на право власності, але до цього часу він не оформлений.

У 1993 році прийняте рішення Кабінету Міністрів "Про відведення відповідної території, визначення меж, відповідної інвентаризації об'єктів соціально-культур-

ного призначення. Саме це передбачала постанова Кабінету Міністрів. Що до цього часу зроблено? Нічого. Впродовж цього, Запорізьке райвідділення фонду державного майна рішеннями № 462 від 03.05.1995 року та № 1.199. від 27.08.98 року, видає розпорядження на приватизацію об'єктів соціально-культурного призначення. Зокрема, санаторії, профілакторії ВАТ Запорізький ферросплавний завод, ВАТ "Спутник", все це зроблено з порушенням чинного законодавства. Я не випадково тут питала Сергія Івановича, що робило міністерство, що робив Кабінет Міністрів. Чи не бачили цих моментів. Але, на жаль, все це замовчувалось. Тому що було відповідне благословіння і відповідний патронат.

За останні роки, я вже не говорю про те, що порушувалось окремими фізичними особами, мені взагалі є дивним, як можна проводити будівництво несанкціоноване на території відпочинку бази "Динамо" Управлінням Внутрішніх Справ? Це той, хто повинен сьогодні фактично проводити контроль, відповідною територією, охороняти, бачити, що там відбувається, чому відбувається відповідна забудова без рішення і без дозволу навіть керівництва відповідного заповідника. Я вже не говорю про відповідне міністерство, яке повинно поставити свою візу, так сьогодні передбачено чинним законодавством і той Земельний кодекс, який сьогодні відповідно прийнятий.

... І останнє як пропозиція. Ми детально проаналізували, я думаю, і ви аналізували те подання, яке сьогодні зроблено Рахунковою палатою, до той детальний аналіз. Я думаю, що рішення, яке сьогодні підготовлене комітетом, потрібно підтримати і обов'язково передати матеріал у Генеральну прокуратуру з відповідним зазначенням, щоб у березні місяці Генеральна прокуратура доповіла, що зроблено по Асканії Новій, по всіх об'єктах соціально-культурного призначення, а по Хортиці зокрема, тому що це є відповідна вже проблема, яку піднято на рівні парламенту. І я думаю, ми повинні не бути байдужими в цьому плані." (В.П. Семенюк — Голова Спеціальної контрольної комісії з питань приватизації ВР України).

За результатами слухань прийнято Поста-

нову ВР № 140-IV від 12.09.2002, де серед інших вимог зазначено:

- ... отримання ними державних актів на право постійного користування землею, зокрема щодо Національного заповідника "Хортиця" — до 1 грудня 2002 року;
- додатково вивчити у тримісячний термін разом із Запорізькою обласною державною адміністрацією, Запорізькою міською радою, Комітетом Верховної Ради України з питань культури і духовності (з терміновим наданням Комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності відповідної документації) чотирьох основних альтернативних варіантів будівництва мостового переходу через річку Дніпро у м. Запоріжжі з урахуванням безумовного дотримання чинного законодавства щодо збереження природно-заповідного фонду та історико-культурної спадщини, транспортних потреб м. Запоріжжя та стратегічного значення мостового переходу в транснаціональних комунікаціях північ — південь; передбачити у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України та Державному бюджеті України на 2003 рік проектування та будівництво мостового переходу через річку Дніпро у м. Запоріжжі.

Наслідки... Як у випадку з виконанням Постанови КМ України № 254/93, "віз і донині там..."

Через рік нові парламентські слухання і нова Постанова ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ від 27.11.2003 №1351-IV „Про інформацію Кабінету Міністрів України про сучасний стан та перспективи охорони об'єктів культурної спадщини України, а також пам'яток історії та культури Українського народу, що знаходяться за її межами", де знову ж таки вказано:

- 4. Рекомендувати Кабінету Міністрів України та Запорізькій міській раді:
- 4.2. До 1 липня 2004 р. завершити проведення підготовчих робіт та забезпечити видачу Національному заповіднику "Хортиця" Державного акта на користування землею (земельна ділянка площею 2386,86 га, що знаходиться в межах м. Запоріжжя на острові Хортиця та прилеглих до нього островів і скелях Байди, Дубового, Розтьобіна, Три Стоги, Середня, Близнюки, урочища Вирви на правому березі річки Дніпра, в її акваторії) і внесення відповідних змін до земельно-кадастрової документації.
- 6. Запорізькій міській раді в разі прийняття рішення про вилучення земельної ділянки на о. Хортиця для будівництва мостового переходу подати зазначене рішення на погодження до Верховної Ради України згідно з вимогами ст. 150 Земельного кодексу України.



Того ж таки 2003 року, 31 жовтня, під головування віце-прем'єра Д. Табачника проведено засідання Міжвідомчої координаційної ради з питань охорони культурної спадщини щодо подальшого функціонування Національного заповідника "Хортиця", де зрозуміло, теж прийнято відповідні рішення:

- Разом із Запорізькою міською радою до кінця року забезпечити видачу Національному заповіднику "Хортиця" Державного акта на користування землею. Термін — грудень 2003 року.

Наслідки... — той же "віз"!

Прокуратура, КМУ на запити народних депутатів України В. Ющенко, Л. Лук'яненка, Л. Танюка, Г. Удовенка ні порушень, ні проблеми не знаходить — лишень невеличкі дрібниці, як то порушення навчальним закладом вимог щодо вивезення сміття і т.п. Екс-президент Кучма гордо мовчав, не на те він "поставлений так високо", щоб відповідати на запити плєбсу.

До чого це веде?

До прийняття рішення Запорізької міської ради та її виконавчого комітету № 318/2 від 25.9.2003 "Про реконструкцію Запорізьким представництвом Почесного консульства Республіки Болгарії в Україні орендованої будівлі № 55 на о. Хортиця під будинок представництва". О. Поляк 27.05.2002 видав Рішення Запорізького міськвиконкому № 154/67, яке дозволяє Запорізькому представництву Почесного консульства Республіки Болгарії в Україні реконструкцію орендованої будівлі № 55 на о. Хортиця під будинок представництва. Але... "Реконструкція" розпочалася лише на початку 2004 р. Виникає питання: за той час, що залишився до отримання НЗХ Акту (хотілося б вірити, що цей "акт" з видачею Акту все ж таки відбудеться!), скільки ще "Почесних консульств", мечетей, синагог або чогось іншого може з'явитись на Хортиці?

До вірогідного прийняття Рішення (поки що проект) "Про затвердження матеріалів інвентаризації земельних ділянок острова Хортиця та прилеглих островів і скель Байди, Дубовий, Розтьобін, Три Стоги, Середня, Близнюки, урочища Вирва на Правому березі річки Дніпро в м. Запоріжжі", за яким вся інфраструктура, села, профілакторії, ресторани і т.п., тобто берегова частина Хортиці



стає комунальною власністю. Сумніви, що міська рада проголосує “за” цей проект, відсутні. Під час зустрічі керівництва ЗМА “Захистимо Хортицю” з членами комісії з питань культури та її головою Т.В. Кравченко цікаво було спостерігати за тим, як всі в один голос заперечували прийняття Рішення про передачу в оренду Болгарському почесному консульству “будинка” на Хортиці, навіть після ознайомлення з ксерокопією цього документу, вони не могли пригадати, а чи було таки це насправді. Інше питання, якою буде реакція прокуратури та Кабінету Міністрів після прийняття цього Рішення і відповідні наслідки.

Щодо не видання Акту, порушення норм чинного законодавства за ініціативи ЗМА “Захистимо Хортицю” в лютому цього року народним депутатом Л. Лук’яненко зроблено депутатський запит на ім’я генерального прокурора. Кінець березня — відповіді нема.

Не так давно Україну збурила провокаційна московська витівка з Тузлою. Що й говорити, кордон — свята справа. Навіть неоднорідна Верховна Рада, за винятком комуністів, була одностайною. Дай Боже, щоб так було і надалі. Але, невже серце України, кордон її духу — Хортиця менш варта Тузли? Будучи кволими душею, страждаючи на ганебну меншовартість, посадові особи можуть робити такий “гешефт” з двох причин — не

розуміти того, що добирається до тіла України, а отже й їхнього, набагато легше забравши душу; або навпаки — добре розуміти це і саме тому й виконувати юдину роботу...

Сумно, навіть страшно. Вже не за себе — за майбутнє наших дітей, онуків, правнуків...

Як законослухняним громадянам хотілося б знати:

- коли держслужбовцями та представниками місцевого самоврядування будуть виконуватися норми чинного законодавства?
- чому винних у протизаконній, антинародній діяльності чиновників не притягнуто до відповідальності?

Влада нині нова. Більше того, навіть сьогоднішній Президент України безпосередньо приймав участь у захисті Хортиці. Надія, як відомо, вмирає останньою. Отже, чекаємо, що помаранчеве “Так” буде підтверджено дотриманням норм чинного законодавства. “Понятіє” “для друзів все, а закон для інших” в Україні більше не існуватиме, а тому й не діятиме.

У період розквіту давнього Риму норма “Поганий закон, але закон”, тримав імперію. Із забуттям цього постулату — не стало й Риму. Час би й нам зрозуміти, що право і обов’язок його дотримання однакові для всіх громадян України без виключення.

Г.О. Цуканова

Міжвідомча комплексна лабораторія наукових основ заповідної справи НАНУ та Мінприроди України

Природно-заповідні території в містах — консенсус заповідної справи XXI століття

Нині все більшу роль на Землі відіграють урбанізовані ландшафти. До 2025 року відсоток міського населення сягатиме понад 80 % населення Європи, Північної і Південної Америки та більше 50 % Азії і навіть Африки [4]. Міста розростаються та з’єднуються в гігантські мегаполіси, яких в 1950 році було всього два — Нью Йорк — 12,3 млн. жителів та Лондон — 8,7 млн., в 1995 р. — вже

30 мегаполісів, а в 2015 році очікується до 516 [1].

Загальна світова тенденція урбанізації яскраво простежується на прикладі столиці України. За даними Київської міської держадміністрації в 1900 р. у Києві проживало 260 тис. чоловік, в 1940 р. — 930 тис., в 1960 р. — 1174 тис., в 1980 р. — 2232 тис., станом на 01.01.2000 р. — 2,63 млн. (59 %

населення області). Загалом е київській агломерації щільність населення майже у чотири рази перевищує середню по Україні (31,6 чол./га).

Тенденція урбанізації має двозначні наслідки: з одного боку, це означає збільшення можливості людини (покращення рівня життя, збільшення його тривалості, зростання інформаційних можливостей тощо), з іншого — це погіршення екологічних умов жителів, трансформація та зникнення власне природного середовища. “Чим далі місто розвивається, віддаляється від природи і стає незалежною системою, тим фатальніші наслідки його впливу на територію, на якій воно розташувалось” [6]. Питання, якими будуть міста XXI століття, ще не вирішено. Думки вчених коливаються від концентрації міст (гігантських агломерацій, що дають більше місця природним екосистемам), до заснування невеликих гармонійно інтегрованих у природу агропромислових міст [2]. Проте, у всякому випадку, роль рослинного світу в містобудуванні є незаперечною.

Такі масові явища, як туризм та рекреація, є прямими наслідками урбанізації, що компенсують відокремлення людини від природного середовища. Зменшенню негативного впливу міського середовища на людину, забезпеченню рекреації та водночас збереженню біорізноманіття у все зростаючих за площею міських агломерацій сприяє озеленення міста.

Серед трьох напрямків озеленення міст — зелені насадження вулиць, парки та сквери і природні масиви — саме природні масиви більш ефективно, ніж штучні зелені насадження, формують і підтримують середовище існування і, крім того, є більш вигідними економічно, оскільки характеризуються меншими витратами для влаштування та догляду, порівняно довшою тривалістю життя дерев у лісових екосистемах. Розрахунки показують, що вигідніше зберегти недоторканими зелені зони, ніж робити великі витрати на штучне забезпечення комфортного середовища для людей у місті [4]. Природні масиви в місті можуть включати ліси, лучні, гірські екосистеми тощо.

Впровадження в містах об’єктів різних категорій на відносно добре збережених природних територіях стало звичайним в умовах зростаючої урбанізації. Ми наводимо лише декілька прикладів природно-заповідних територій різних категорій за класифікацією Міжнародного союзу охорони природи (МСОП) на різних континентах.

Штат Каліфорнія в Сполучених Штатах Америки є одним з лідерів охорони природи — велика частина його територій має заповідний статус. Це певною мірою пояснюється надзвичайним різноманіттям території (тут є і помірні дощові ліси, і пустелі, і гірські системи), а також активністю державних агентств, які за допомогою різних фондів та значної політичної підтримки скуповують приватні землі для влаштування заповідних територій. Тут розташований найбільший у світі міський Національний парк — “Гори Санта-Моніка”. Він проходить через одну з найбільших урбоагломерацій у світі — Лос-Анжелес — з населенням 15,8 млн. Метрополіс Лос-Анжелесу тягнеться на 200 км. вздовж узбережжя Тихого океану та на 100 км. вглиб берега. Парк Санта-Моніка займає площу 61.000 га та охоплює гірський масив, що проходить просто через місто. Сюди ввійшли як дорогі житлові території, так і відносно незаймані ділянки, що піднімаються майже до кілометрової висоти. Це місце існування 25 видів тварин і рослин, що знаходяться під загрозою зникнення.

Національний парк Тіюка (Tijsa) — добре відома природоохоронна територія, розташована вище Ріо-де-Жанейро, обіймає 5.000 га дощових лісів. Спроба влаштування на цьому місці кавових плантацій у 18 столітті привела до значного погіршення водопостачання міста. Тому міською владою наказано було відновити ліс і це було зроблено настільки ретельно, що зараз через століття різниця з корінними лісами непомітна. В 1961 році тут оголошено Національний парк. Зараз він приймає близько 2 млн. відвідувачів на рік. Крім водозберігаючої та рекреаційної функцій Національний парк Тіюка є особливим прикладом у контексті гострого питання боротьби з вирубуванням бразильських лі-

сів. Він є також місцем екологічної освіти та фактором формування суспільної думки щодо цього питання, політика вирішення якого визріває саме у великих містах.

Національний парк Лейн Коув (Lane Cove) знаходиться у місті Сідней в 8 км. від центральних бізнес районів і його щорічно відвідує мільйон людей. Національний парк є невеликим (600 га) порівняно з багатьма іншими в Австралії. Він є довгим і вузьким зеленим коридором, що тягнеться долиною річки, з лісовою та чагарниковою рослинністю. Це переважно залишки дощових евкаліптових лісів та зволожені екотопи (wetlands). В парку зберігається 60% рослинності долини річки.

Деякі інші природоохоронні території світу різних категорій поблизу найбільших міст країн наведені в таблиці нижче.

У столиці України Києві створено 94 об'єкта природно-заповідного фонду (94-92,45 га). Переважна кількість об'єктів є місцевого значення. Переважають за площею регіональні ландшафтні парки (РЛП), за кількістю — пам'ятки природи місцевого значення. Відсоток заповідності по місту Києву становить 11,4 %.

У всіх міських природоохоронних територій є спільні проблеми — зберігання від деградації екотопів, від зникнення видів, перешкоджання інвазії адвентивних видів в умовах фрагментації, впливу оточуючих житлових районів та сильного антропогенного навантаження. Та найголовнішою передумо-

вою успішного існування парку визнається ефективна робота організацій, що займаються менеджментом території та позитивне ставлення людей, що визначають природоохоронну політику. Природу можна зберігати не всупереч урбанізації і не завдяки їй, а тільки подолавши розбіжності у поглядах на неї та об'єднавши зусилля ідеї створення і зберігання міської екосистеми.

"Я переконаний, — вважає Джефрі Мак-Нілі, редатор журналу "Parks", — що природно-заповідні території в містах — це важлива частина національної програми охорони природи, вони є незамінними для досягнення консенсусу для заповідної справи XXI століття" [5].

Цитована література:

1. Голубев Г.Н. Геоэкология. — М.: ГЕОС, 1999. — 150 с
2. Злобін Ю.А. Основи екології. — К.: Вид-во "Лібра", 1998. — 202 с
3. Николайкин Н.И., Николайкина Н.Е., Мелехова О.П. Экология. — М.: МГУИЭ, 2000. — 246 с.
4. Cecil C., Thomas B. Randrup // Urban Forestry and urban greening. — 2002. — Vol. 1, № 1. — P. 1-4.
5. Jefferey A. McNeely. Cities and protected areas: an oxymoron or parthner // Parks. — 2001. — Vol. 11, № 3 — P. 1 — 3.
6. Kode Asa K., Fry Garry L. A. Visual aspects in urban woodland management // Urban Frestry and urban greening. — 2002. — Vol. 1, № 1. — P. 15.

Деякі природоохоронні території світу різних категорій поблизу найбільших міст країн

Природо-заповідна територія	Категорія МСОП	Місто	Країна	Площа, га
Національний парк El Avila	II	Каракас	Венесуела	85 192
Національний парк Gede Pangrango	II	Джакарта	Індонезія	15 000
Національний парк Nairobi	II	Найробі	Кенія	11 721
Національний парк Sydney Harbour	III	Сідней	Австралія	393
Резерват Yautsu-Higata	IV	Токіо	Японія	40
Rainham Marshes	IV	Лондон	Велика Британія	375
Природний парк Costanera Sur	V	Буйнес Айрес	Бразилія	320
Мережа Rome Natura	V	Рим	Італія	14 000

Володимир Бевзенко
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Херсонського юридичного інституту
Національного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

В умовах нинішнього стану навколишнього природного середовища значна увага приділяється пошуку засобів, здатних забезпечити оптимальне вирішення екологічних проблем. Визнається, що правові засоби відіграють суттєву роль щодо охорони природи, раціонального використання та відтворення природних ресурсів [2, с.269].

Шляхи вдосконалення юридичної відповідальності досить різноманітні, однак ми зупинимось на питанні вдосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення скоєні щодо природно-заповідного фонду України.

Одним із способів вдосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення щодо природно-заповідного фонду є професійна підготовка посадових осіб державних інспекцій з охорони навколишнього природного середовища. З метою забезпечення кваліфікованого вирішення справи про адміністративне правопорушення така підготовка має здійснюватись, по-перше, під час стаціонарного навчання кандидатів на посаду державного інспектора з охорони навколишнього природного середовища, по-друге, періодично упродовж усього часу перебування на посаді державного інспектора з охорони навколишнього природного середовища. Така підготовка має проводитись фахівцями-юристами, які мають практичні навички розгляду і вирішення справ про адміністративні правопорушення.

У КпАП України закріплена досить значна кількість норм, які регулюють випадки і види накладення адміністративних стягнень за недотримання правових режимів природних ресурсів, правил їх використання. Ці статті визначають склад, вид правопорушення щодо конкретного природного об'єкта (землі, лісовий фонд, водні ресурси, надра).

Однак, на нашу думку, суттєвим недоліком

КпАП України, у зв'язку із викладеним, є те, що вказаним нормативно-правовим актом не враховано можливість настання адміністративної відповідальності за порушення правил використання природних ресурсів на території, наприклад, біосферних та природних заповідників, національних природних парків, відсутня відповідна система адміністративних стягнень за вчинення таких правопорушень.

Наприклад, у результаті перевірок, проведених у Шацькому національному природному парку Волинської області та в деяких інших регіонах, а також розгляду звернень учених, громадських організацій виявлено численні порушення природоохоронного, земельного, водного, лісового законодавства, санітарних правил, вимог пожежної безпеки, які призвели до знищення або пошкодження на значних площах багатьох унікальних територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Виявлено факти незаконної передачі в приватну власність земельних ділянок у межах таких територій та об'єктів, самовільного будівництва з порушенням відповідних норм і правил тощо [3].

Одна із найгостріших проблем, яка стоїть перед природоохоронними органами виконавчої влади — незаконне добування мисливських тварин (браконьєрство). Зниження життєвого рівня переважної більшості населення країни призвело до зростання обсягів незаконного добування диких тварин. Незважаючи на погіршення матеріально-технічного та фінансового забезпечення природоохоронних органів та самоусунення громадських організацій від роботи з охорони державного мисливського фонду, упродовж 2000-2004 р.р. за порушення правил полювання складено всього близько 28 тис. протоколів, з них — 10 тис. протоколів (36%) полювання у межах заповідних територій.



З порушників стягнуто 193 тис. грн. штрафів та 49 тис. грн. на відшкодування завданих збитків, у них конфісковано 427 одиниць гладкоствольної та 17 одиниць нарізної зброї. До кримінальної відповідальності притягнуто 96 порушників правил полювання¹.

Викладене свідчить, що набувають значних обсягів правопорушення, вчинені із заподіянням шкоди природним об'єктам, що знаходяться у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Відтак, вважаємо за доцільне в якості кваліфікуючої ознаки правопорушень, скоєних щодо природних ресурсів, закріпити в статтях КпАП України санкцію за порушення правил користування природними об'єктами, недотримання їх правового режиму, які знаходяться у межах природно-заповідного фонду України.

На нашу думку, законодавець значно звужив обсяг стягнень, які можна було б застосувати за правопорушення щодо природно-заповідного фонду, закріпивши лише штраф і конфіскацію. Окремі такі правопорушення в цілому можуть і не заподіювати значної суспільної шкоди, або ж навпаки — викликати значні негативні наслідки для заповідних комплексів.

Виходячи із викладеного, у КпАП України пропонуємо передбачити такі адміністративні стягнення як 1) попередження; 2) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення (транспортний засіб на якому велося полювання у межах природного заповідника); 3) позбавлення спеціального права, наданого громадянину-ві-правопорушнику (право керування транспортними засобами, право полювання).

Можемо зробити висновок, що вчинення правопорушень, передбачених окремими положеннями Закону України “Про природно-заповідний фонд України”, не попереджено заходами адміністративної відповідальності, так як за цілий ряд проступків передбачених чинним законодавством, КпАП України санкції не передбачені. Ті ж адміністративні стягнення, які закріплені ст.ст. 771, 881, 91 КпАП України, не можуть бути адекватно застосовано щодо правопорушень закріплених Законом України “Про природно-заповідний фонд України”.

Тому, закріплені національним законодавством про природно-заповідний фонд правопорушення щодо його територій і об'єктів, мають бути передбачені КпАП України та у відповідності із цими проступками повинна бути розроблена диференційована система адміністративних стягнень.

Управління природно заповідним фондом здійснюється системою суб'єктів, до якої входять адміністрації заповідних територій і об'єктів, правовий статус яких визначений зокрема ст.ст.12, 60, 61 Закону України “Про природно-заповідний фонд України”. Спеціальні адміністрації здійснюють управління природними заповідниками, біосферними заповідниками, національними природними парками, регіональними ландшафтними парками, а також ботанічними садами, дендрологічними парками і зоологічними парками загальнодержавного значення. Спеціальні адміністрації можуть створюватися також для управління ботанічними садами, дендрологічними парками, зоологічними парками місцевого значення та парками-пам'ятками садово-паркового мистецтва за рішенням органів, у віданні яких вони перебувають.

Порівняння повноважень служби державної охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду з правами державних інспекцій з охорони навколишнього природного середовища (Державна екологічна інспекція, Державна екологічна інспекція Азовського моря, Державна Азово-Чорноморська екологічна інспекція, Державна Північно-Західного регіону Чорного моря), дає можливість зробити висновок, що адміністративні повноваження названих суб'єктів щодо природно-заповідного фонду, порушників його правового режиму, за обсягом і змістом в цілому схожі.

Відтак, доцільним на думку автора, є надання можливості цим адміністраціям розглядати справи про адміністративні правопорушення щодо територій і об'єктів природно-заповідного фонду.

Суб'єктом адміністративної відповідальності, поряд з фізичними, можуть виступати і юридичні особи. Для інституту адміністративної відповідальності таке положення не

є принципово новим, оскільки свого часу отримало закріплення в нормативних актах радянської доби.

Зокрема, норми, які передбачають адміністративну відповідальність юридичних осіб, містяться в законах України “Про об'єднання громадян”, “Про відповідальність підприємств, установ та організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину”, “Про відповідальність підприємств, їх об'єднань за правопорушення у сфері містобудування”, “Про виключну (морську) економічну зону”, “Про природно-заповідний фонд України” та інших.

Наприклад, статтею 64 Закону України “Про природно-заповідний фонд України” закріплено, що порушення законодавства України про природно-заповідний фонд тягне за собою адміністративну відповідальність, яку несуть особи, що вчинили правопорушень.

Як свідчить практика ведення заповідної справи, порядок зміни меж і статусу заповідних комплексів, регламентований ст.ст.51-53 Закону України “Про природно-заповідний фонд України” не є тим засобом, який гарантує правомірну зміну правового режиму, меж територій і об'єктів природно-заповідного фонду, виключає скоєння правопорушень щодо цих комплексів. Так, формально із дотриманням вимог вказаних статей, після виходу Указу Президента України від 18 жовтня 2004 р. “Про затвердження меж Ялтинського гірсько-лісового природного заповідника” та на його виконання Рада міністрів Криму прийняла постанову, якою 352 га Ялтинського гірсько-лісного заповідника були передані комерційним фірмам “Салар Сити”, “БАСД”, “Легион-2004”, “Шеруд”, “Рудом”, “Даман-2004”. Кожна із цих фірм отримала по 5—6 ділянок загальною площею 50 га в районі Гаспри, Фороса, Симеїза та Кореїза.

З огляду на вище викладене, зважаючи на масштаби і наслідки правопорушень, які скоюються господарюючими суб'єктами щодо заповідних комплексів, грубі недотримання ними правових режимів заповідних територій і об'єктів, у КпАП України пропонується закріпити:

1) підстави та порядок застосування ад-

міністративної відповідальності юридичних осіб;

2) вид адміністративного стягнення, яке може бути застосовано щодо юридичної особи за вчинення нею правопорушення щодо природно-заповідного фонду;

3) у Законі України “Про природно-заповідний фонд” закріпити положення про обов'язкове погодження із Національною академією наук України, вищими навчальними закладами, природоохоронними громадськими об'єднаннями рішень про зміну меж, категорій та скасування статусу територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Підводячи підсумки, можемо констатувати, що вдосконалення адміністративної відповідальності у сфері природно-заповідного фонду України, по-перше, має забезпечуватись шляхом одночасного оновлення і доповнення КпАП України, законодавчих актів, по-друге, до повноважень окремих суб'єктів управління природно-заповідним фондом необхідно віднести можливість розглядати справи про адміністративні правопорушення та приймати по них рішення, по-третє, слід доповнити перелік стягнень, які можуть застосовуватись за правопорушення щодо природно-заповідного фонду, по-четверте, потребує запровадження практика постійної перепідготовки і підвищення кваліфікації посадових осіб, уповноважених здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення щодо природно-заповідного фонду.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1984. — Додаток до №51. — Ст. 1122.
2. Шемшученко Ю.С., Мунтян В.Л., Розовский Б.Г. Юридическая ответственность в области охраны окружающей среды: Монография. — К., 1978.
3. Про невідкладні заходи щодо забезпечення додержання законодавства у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Указ Президента України від 11 листопада 2004 р. // Урядовий кур'єр. — 2004. — №219.

¹ За даними Державного комітету статистики України.

Наталія Андрусевич,
спеціаліст з міжнародних питань БФ Екоправо-Львів



У Шостій програмі дій Співтовариства у сфері навколишнього середовища¹, яка встановлює ключові екологічні цілі на 10 років (2002-2012 роки), серед чотирьох пріоритетів у сфері охорони довкілля ЄС, серед іншого, визначається природа і біорізноманіття, оскільки постійне погіршення якості природного середовища існування і загроза для деяких видів є однією з нагальних проблем екологічної політики Європейського Союзу. Завдання, що встановлюються для збереження біорізноманіття, досягаються, зокрема, за допомогою встановлення мережі Natura 2000 та її поширення на держави-кандидати.

Одним із засобів збереження природних середовищ існування та середовищ існування видів є створення єдиної Європейської екологічної мережі під назвою Natura 2000 згідно з Директивою про збереження природних середовищ існування дикої фауни та флори². Мережа включає особливі заповідні території, класифіковані згідно з Директивою про збереження природних середовищ існування дикої фауни та флори, та особливо охоронювані території, класифіковані згідно з Директивою про збереження диких птахів³.

Особлива заповідна територія означає місце, що має значення на рівні Співтовариства, визначене державами-членами у законодавчому, адміністративному та/або договірному акті, де застосовуються необхідні заходи збереження для підтримки чи відновлення у сприятливому стані збереження природних середовищ існування та/або популяцій видів, для яких визначено це місце. Ці місця, які мають типи

Натура 2000: охорона природно-заповідного фонду ЄС (правове регулювання)

природних середовищ існування, передбачені у переліку Додатка I, та середовища існування видів, передбачені у переліку Додатка II Директиви про збереження природних середовищ існування дикої фауни та флори.

Особливо охоронювана територія означає місце, визначене державами-членами відповідно до статті 4 Директиви про збереження диких птахів, для охорони диких птахів та забезпечення достатнього різноманіття природних середовищ існування для усіх видів, щоб підтримувати їх популяцію на екологічно здоровому рівні.

Директивою про збереження природних середовищ існування дикої фауни та флори встановлюється спеціальна процедура визначення особливих заповідних територій. Цей процес складається з трьох основних етапів:

1. На основі критеріїв, встановлених у Додатку III, та відповідної наукової інформації кожна держава-член повинна запропонувати перелік місць, вказуючи які типи природних середовищ існування із Додатку I та види із Додатку II, дане місце включає. Для видів тварин, котрі населяють широкі території, такі місця повинні відповідати місцям у межах ареалів цих видів, що представляють фізичні чи біологічні фактори, визначальні для життя та репродукції цих видів. Для водних видів, які населяють широкі території, такі місця будуть пропонуватися лише тоді, коли існує чітко виокремлювана територія, що представляє фізичні чи біологічні фактори, визначальні для їх життя і репродукції.

Переліки та інформація про кожне місце надаються Комісії. Така інформація повинна включати:

- карту місця;
- назву місця;
- розташування місця;

- площу місця;
- дані, отримані внаслідок застосування критеріїв, передбачених у Додатку III.

Дані повинні бути надані у форматі, передбаченому Комісією.

2. На основі критеріїв, встановлених у Додатку III та у межах кожного з п'яти біогеографічних регіонів⁴ та всієї території, Комісія складає за погодженням з кожною державою-членом проект переліку місць, які мають значення на рівні Співтовариства⁵, на основі переліків, поданих державами-членами, в яких вказуються місця, що містять один або більше пріоритетних типів природних середовищ існування чи пріоритетних видів.

3. Після затвердження місця, що має значення на рівні Співтовариства, відповідна держава-член повинна знайти швидше, та не пізніше як впродовж шести років, визначити його як особливу заповідну територію, встановлюючи пріоритети, у контексті важливості місць для підтримки чи відновлення у сприятливому стані збереження типу природних середовищ існування у Додатку I чи виду у Додатку II та для цілісності Натури 2000, виходячи з загрози деградації чи руйнування, яким ці види піддаються.

Якщо Комісія встановить, що у національному переліку пропущено місце, яке має пріоритетний тип природного середовища існування чи пріоритетний вид, Комісією ініціюється процедура двостороннього консультування між цією державою-членом та Комісією з метою порівняння наукової інформації, котрою кожна з них керується. У разі недосягнення згоди після завершення періоду консультування, який не перевищує шести місяців, Комісія передає до Ради пропозицію щодо вибору такого місця, як місця, що має значення на рівні Співтовариства. Рада приймає рішення односторонньо протягом трьох місяців із дати звернення.

Важливе значення для управління місцями, що містяться в мережі Natura 2000, відіграє стаття 6 Директиви про збереження природних середовищ існування і дикої фауни та флори, яка містить положення щодо необхідних заходів.

Стаття 6 (1) встановлює загальний охоро-

нюваний режим, який кожна держава-член повинна встановити для особливих заповідних територій, що передбачає необхідні заходи збереження, включаючи, у разі необхідності, відповідні плани управління, спеціально встановлені для місць або інтегровані в інші плани розвитку, та належні законодавчі, адміністративні чи договірні заходи. Такі заходи повинні відповідати екологічним вимогам присутніх на таких місцях типів природних середовищ існування, передбачених у Додатку I, та видів, передбачених у Додатку II. Хоча Директива не містить жодного визначення „екологічних вимог”, „ціль та зміст статті 6 (1) показують, що це включає усі екологічні потреби абіотичних та біотичних факторів, необхідних для забезпечення сприятливого охоронного статусу типів природних середовищ існування і видів, включаючи їх зв'язок з навколишнім середовищем (повітря, вода, ґрунт, рослинність та ін.)”⁶. Такі вимоги базуються на наукових знаннях і можуть лише визначатися для кожного окремого випадку. Відповідальність за визначення екологічних вимог для типів природних середовищ існування та видів лежить на державах-членах.

Стаття 6 (2) передбачає, що держави-члени вживають необхідних заходів для уникнення в особливих заповідних територіях погіршення природних середовищ існування та середовищ існування видів, а також уникнення турбування видів, для яких були визначені такі території, оскільки таке турбування може бути значним у контексті цілей даної Директиви. Як правило, показники погіршення та турбування оцінюються для кожного конкретного випадку.

Стаття 6 (3) зобов'язує державу-члена проводити належну оцінку впливу на місце з огляду на охоронні цілі місця будь-якого плану чи проекту, який не має прямого відношення до управління місця чи не є необхідним для нього але, ймовірно, матиме значний вплив на нього, самостійно чи у поєднанні з іншими планами чи проектами. Визначення термінів „план” та „проект”, які застосовуються в даній Директиві, слід шукати в Директиві щодо оцінки впливу деяких державних і приватних проектів на навколишнє середовище.

Виходячи з висновків оцінки впливу на місце, компетентні національні органи по-

1 Рішення №1600/2002/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 22 липня 2002 року щодо Шості програми дій Співтовариства у сфері навколишнього середовища // Збірник нормативно-правових актів Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища.—Екоправо-Львів, 2004.

2 Директива Ради 92/43/ЄЕС від 21 травня 1992 року про збереження природних середовищ існування дикої фауни та флори // Збірник нормативно-правових актів Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища.— Екоправо-Львів, 2004.

3 Council Directive of 2 April 1979 on the conservation of wild birds (79/409/EEC) // http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/pdf/1979/en_1979L0409_do_001.pdf

4 Згідно з Директивою про збереження природних середовищ існування і дикої фауни та флори, існує шість біогеографічних регіонів в межах ЄС: Альпійський, Атлантичний, Північний, Континентальний, Макаронезійський і Середземноморський.

5 Місце, що має значення на рівні Співтовариства, означає місце, котре у біогеографічному регіоні чи регіонах, до яких воно належить, надзвичайно сприяє підтриманню чи відновленню до сприятливого стану збереження типу природного середовища існування, передбаченого Додатком I, або виду, передбаченого у Додатку II, та може також значно сприяти цілісності Натури 2000, та/або значно сприяє підтриманню біологічного різноманіття у межах відповідного біогеографічного регіону чи регіонів. (Стаття 1 Директиви про збереження природних середовищ існування і дикої фауни та флори).

6 Managing Natura 2000 Sites. The provisions of Article 6 of the “Habitats” Directive 92/43/EEC. Luxembourg: 2000.



годують план або проект лише після того, як переконаються, що він не матиме негативного впливу на цілісність відповідного місця та, в разі необхідності, після отримання думки громадськості. Таким чином, рішення щодо впровадження плану чи проекту приймаються виключно органами держави-члена. Що стосується отримання думки громадськості, то дана Директива не вказує, коли необхідно отримати таку думку. Тим не менше, питання отримання громадської думки регулюється Директивою 85/337/ЄЕС щодо оцінки деяких державних і приватних проектів на навколишнє середовище⁷ та Оргуською конвенцією про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля⁸.

Окрім цього, часто виникають питання щодо розуміння терміну „цілісність місця”. Цілісність місця, як правило, визначається як „узгодженість екологічної структури та функції місця, на усій території, чи природному середовищі існування, комплексі природних середовищ існування та/або популяції видів, для яких таке місце було чи буде визначено”⁹.

Якщо, незважаючи на негативну оцінку впливів на місце та при відсутності альтернативних рішень, план або проект все одно необхідно впроваджувати, виходячи з імперативних причин, пов'язаних із переважаючим громадським інтересом, держава-член повинна вжити всіх компенсаційних заходів, необхідних для забезпечення захисту загальної цілісності Натури 2000.

Перш за все, в такому випадку держава-член повинна визначити альтернативні рішення, які краще сприятимуть забезпеченню цілісності місця. Такі рішення повинні вже бути включені в попередню оцінку, що проводиться відповідно до статті 6 (3). Це може включати альтернативне розміщення, різні проекти будови чи процесу. За відсутності альтернативних рішень, наступним кроком відповідних органів влади держави-члена є оцінка наявності імперативних причин, пов'язаних із переважаючим громадським інтересом. Концепція „імперативних причин” не відображена в даній Директиві, проте стаття 6 (4) вказує на здоров'я людей та громадську безпеку.

Директива про збереження природних середовищ існування і дикої фауни та флори містить

також положення, що стосуються фінансування Натури 2000. Одночасно з пропозиціями щодо місць, які можуть бути виділені як особливі заповідні території, держави-члени надсилають до Комісії, у разі потреби, підрахунки дофінансування Співтовариством. Для місць, що мають значення на рівні Співтовариства, для яких держави-члени просять дофінансування, Комісія, за погодженням з кожною зацікавленою державою-членом, визначає необхідні природоохоронні заходи та загальні витрати, що впливають із цих заходів. Комісія приймає схему пріоритетних заходів, які включають дофінансування, які повинні вживатися у разі виділення місця.

Комісія повинна періодично переглядати внесок Натури 2000 у досягнення цілей. У цьому контексті може розглядатися питання про скасування статусу особливої заповідної території.

Держави-члени, якщо вважають необхідним, докладають зусиль для заохочення управління особливостями ландшафту, які мають головне значення для дикої фауни та флори, у своєму плануванні землекористування та політиці розвитку та, зокрема, з метою покращення цілісності мережі Натура 2000. Даними особливостями є такі, котрі завдяки своїй лінійній чи послідовній структурі чи своїй функції з'єднуючої ланки, необхідні для міграції, розповсюдження або генетичного обміну диких видів.

Окрім цього, держави-члени здійснюють спостереження за станом збереження природних середовищ існування та видів, звертаючи особливу увагу на пріоритетні типи природних середовищ існування й пріоритетні види.

Кожних шість років держави-члени повинні подавати звіт про заходи, які вони вжили відповідно до директиви, а Комісія, на основі національних звітів, готує загальний звіт.

Протягом перших десяти років з моменту прийняття Директив, наголос в роботі держав-членів робився на впровадженні директиви у національні правові системи в створенні мережі Натура 2000. Важливий прогрес був зроблений у виборі пропонованих місць, що мають значення на рівні Співтовариства. Тим не менше, процес на декілька років відстає від того, що було заплановано, і багато уваги слід приділити завершенню процесу вибору та

призначенню місць¹⁰.

До кінця 2000 року держави-члени подали лише часткові переліки пропонованих місць, що мають значення на рівні Співтовариства. Проте, незважаючи на серйозні затримки, на момент підготовки звіту більше 14% території ЄС було запропоновано чи включено в мережу Натура 2000.

У ряді держав-членів підготовка проектів національних переліків місць, що мають значення на рівні Співтовариства, супроводжувалась консультаціями з громадськістю. Часто пропоновані переліки зіштовхувались з громадською та адміністративною опозицією, як повідомляється у національних звітах Австрії, Данії, Німеччина, Ірландії, Нідерландів та Іспанії.

Що стосується реалізації статті 6 (1) Директиви, то розробка планів управління знаходиться на дуже ранніх стадіях в усіх державах-членах. Суттєвий прогрес в розробці планів управління був зроблений лише в Великобританії та Франції.

Європейська Комісія вживає різних заходів для підтримки імплементації Директиви про збереження природних середовищ існування і дикої фауни та флори на рівні держав-членів та Європейського Союзу. Для полегшення процесу Комісія розробила технічні керівні принципи, що стосуються різних аспектів Директиви, зокрема, методологічні керівні принципи щодо статей 6(3) і 6(4) стосовно оцінки планів та проектів. Хоча ці документи і не мають правового статусу, вони є корисним інструментом для забезпечення застосування державами-членами положення статті 6 Директиви.

Окрім цього, було створено ряд робочих груп для визначення окремих аспектів Директиви. Наприклад, для кращого застосування положень статті 8 Директиви, була створена Група експертів. Метою роботи такої групи є розробка єдиного тлумачення статті 8, розробка методу оцінки необхідних фінансових засобів, заохочення оцінки державами-членами необхідної суми для заходів в межах Натури 2000, розробка рекомендацій з питань фінансування. Група експертів тісно співпрацює з усіма державами-членами.

Діяльність з імплементації Директиви підтримувалась через фінансування проектів LIFE-Nature.

Відповідно до Директиви про збереження природних середовищ існування дикої фауни та флори, були прийняті відповідні рішення Європейської Комісії, що визначають переліки місць, що мають значення на рівні Співтовариства, для кожного біогеографічного регіону.

Наприклад, Атлантичний біогеографічний регіон складається з усієї території Ірландії, Нідерландів та Великобританії, а також частини Данії, Бельгії, Франції, Німеччини, Португалії та Іспанії¹¹. Рішенням створюється початковий перелік місць, що мають значення на рівні Співтовариства. Перелік переглядатиметься з огляду на подальші пропозиції держав-членів. До рішення додається додаток місць разом з інформацією про таке місце, включаючи карту. Така інформація передається відповідним органом держави-члена.

На сьогоднішній день, держави-члени ЄС класифікували близько 3600 особливо охоронюваних територій¹². Особливо охоронювані території займають більше 7% території держав-членів, включаючи прибережні та морські території. Було розроблено 47 планів дій для видів птахів, які знаходяться в найбільшій небезпеці.

Починаючи з 1994 року Комісія отримала велику кількість скарг стосовно Директиви. У ряді випадків Комісія звернулася до Суду Європейських Співтовариств, який порушив справу проти держав-членів. В результаті, Суд Європейських Співтовариств прийняв рішення в трьох справах проти держав-членів за не впровадження положень Директиви (проти Греції С-329/96, Німеччина С-83/97 і Франції С-256/98). Окрім цього, були рішення за неподання повних списків пропонованих місць, що мають значення на рівні Співтовариства.

Більшість роботи Комісії була сфокусована на існуючих державах-членах ЄС, але багато уваги приділялось і питанню розширення. Після приєднання 10 нових держав-членів 1 травня 2004 року, додатки до Директиви про збереження природних середовищ існування дикої фауни та флори та Директиви про збереження диких птахів доповнюються, беручи до уваги біорізноманіття нових держав-членів. Окрім того, до існуючих шести біогеографічних регіонів був доданий ще один — Паннонійський.

⁷ Директива Ради 85/337/ЄЕС від 27 червня 1985 року (зі змінами, внесеними Директивою 97/11/ЄС від 3 березня 1997 року) щодо оцінки впливу деяких державних і приватних проектів на навколишнє середовище // Збірник нормативно-правових актів Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища. Екоправо-Львів, 2004.

⁸ Збірник міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля. Екоправо-Львів, 2002.

⁹ Managing Natura 2000 Sites. The provisions of Article 6 of the "Habitats" Directive 92/43/EEC. Luxembourg: 2000.

¹⁰ Report from the Commission on the implementation of the Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora. // SEC (2003) 1478.

¹¹ Commission Decision adopting, pursuant to Council Directive 92/43/EEC, the list of sites of Community importance for the Atlantic biogeographical region.

¹² http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/focus_wild_birds/factsheet/index_en.htm

Анатолій Павелко

Вода і люди. Мурсія...



В рамках спільного проекту організації „Екоправо-Львів” та організації „Ecologistas en Accion Region Murciana” мені пощастило відвідати Мурсію. Мурсія — один з найцікавіших, чи не найбільш унікальний

регіон Іспанії, і водночас — це земля з вкрай типовими для Іспанії проблемами, які тут через природні особливості проявляються дещо різкіше. На невеликій порівняно з іншими частинами цієї країни території — унікальна

природа. Самі жителі з гордістю повідомлять, що місцева природа — це Північна Африка в мініатюрі. Думаю, що таке враження складається і у гостей (принаймні — у мене). Голі, з вкрай рідкими куцями трави, гори жовтого

кольору, глинисті рівнини, де буяння рослинності — це трав’янисті ділянки, які нагадують південні українські степи, а радше — напівпустелі. Ліс є лише у горах і далеко не всюди. Але й він не дуже нагадує звичні нам хвойні



бори чи мішані ліси, широколистяні бучини та дїброви. Тут, у горах Мурсії, переважно ростуть невисокі сосни, найчастіше біля десяти метрів заввишки, з ріденькою хвоєю. Тут часто виникають пожежі, і за відсутності дощів вогняна стихія має катастрофічну силу і наслідки. На відміну від дерев, у лісах господарями почувають себе трави і чагарники. Їх тут — величезна кількість та розмаїття. Трави розповсюджують дуже специфічний аромат, і в умовах сухого та теплого клімату людина у цьому лісі почувається як у крамниці із прянощами. Ліси розкидані у горах дуже нерівномірно, і на тлі такого пустельного ландшафту справжнім дивом виглядають долини рік там, де ще збереглася природна рослинність. Все зеленіє і цвіте: водорості, очерет, трави, кущі, дерева (в тому числі і пальми) — багаторісна рослинність нагадує про те, що тут так люблять, на що моляться, що бережуть і нерозсудливо втрачають.

Вода. Від води цілком залежить місцеве господарство. Сади з лимонів, апельсинів, абрикосів, персиків, мандаринів з'явилися як наслідок зрошення. Перед ними на другий план відступає традиційне сільське господарство — оливи, виноград, овочеві культури, тваринництво. Використовуються і підземні води.

Воду Мурсії несуть кілька рік, найбільша з яких — Сегура. Перший раз з нею ми зустрілись у центрі столиці регіону — місті Мурсія. Перше враження — нарешті ріка, і не маленька, шириною близько двадцяти метрів.

Ось тільки течія дуже повільна. Насправді ж у місті через греблю переливається лише дуже незначний струмок — розміром із середній карпатський потічок. Вода у річці бірюзового кольору, далека від чистоти. Незважаючи на значне забруднення, у ній плавали качки — дикі і свійські. На величкій гірці з каміння, яка утворювала острівце, відпочивав баклан, неподалік плавали два лебеді. У річці є риба. Правда, тут, у межах міста, побачити її не вдалося, проте щодня, з ранку і до вечора на березі в очікуванні сиділо біля десятка рибалок із вудочками. На питання: "Чи є риба?", відповідали — "є"! В останній день — два нових та досить сумних відкриття. У центрі міста, на опорі старого мосту стояли позначки рівня води: 40 см — глибина у водосховищі — по коліно.

Вирішив пройтися вверх по річці, подивитись, якою насправді там є ріка. Ширина до шести метрів, вода такого ж неприродного кольору. Як пояснив працівник організації „Еколохістас ен аксьйон” Ектор, зелений колір води пояснюється присутністю великої кількості органічних забруднюючих речовин, що надходять від сільського господарства та харчової промисловості.

... Їдемо гірською дорогою. Бальє де Рікоте — саме так називається ця місцевість. Бальє — це долина річки Сегури, яка вище міста тече серед гір. Навкруги — унікальна природа, голі жовто-сірі гори, на яких окремими плямками вимальовуються поодинокі дерева. Природа нагадує Африку, будинки — теж. Казки Магібу ніби ожили тут, у Іспанії. Невеличкі села з одно- двоповерховими будиночками, маленькими вікнами і морем квітів на підвіконнях. Будинки старі, вік деяких — понад двісті років. Квіти у вазонах продають з порогів звичайнісіньких квартир, двері яких тримають відкритими. — „Не бажаєте придбати квіти? Це найкраща згадка про наш край!”

Вулиці настільки вузькі, що легковий автомобіль може протиснутись лише по центральному шосе. У місцевих у пошані велосипеди і мотоцикли. Будинки туляться до країв долини, до гір. А на терасах ріки розташувались сади лимонів, апельсинів, мандаринів. Кілька разів ми бачили персикові та абрикосові сади. Тут, у долині, розміри

ділянок невеликі. Багато ділянок стоїть покинутими. Пусті віконні отвори нагадують: не все добре тут, у цьому острівці традиційної іспанської культури і останньому гнізді маврів. “No rentable...” — ми часто чуємо ці слова, коли проїжджаємо біля недоглянутих садів, і поодиноких олив, і повз зрубаний під корінь сад цитрусових.

Наші іспанські друзі виглядають сумними. Їм боляче говорити ці слова, боляче спостерігати занепад традиційної культури. Маленькі ферми, які ведуть традиційне господарство на маленьких ділянках, без пестицидів та з мінімальним використанням добрив і вирощують широкий перелік різної сільськогосподарської продукції: від картоплі і помідорів до винограду і цитрусових, не витримують конкурентної боротьби із величезними господарствами, розташованими на рівнині. Там, на площі у десятки і сотні гектарів, стоять апельсинові, мандаринові, лимонні сади, персики, абрикоси — експорт... На цих землях раніше пасли худобу і лише маленькі ділянки відводились під рослинництво. На сучасні плантації виливають тисячі тонн води, добрив, пестицидів. Саме вони висмоктують воду, так необхідну Сегурі для того, щоб називатись річкою.



Вище селища Охос долина перекрита. Велетенська дамба загатила річку, утворюючи водосховище. Величезна труба тягнеться від дамби і далі майже вертикально на гору. Немов гігантський паразит, ця труба забирає воду із Сегури. “Дві третини води з ріки потрапляє у трубу” — говорить супроводжуючий. Одна третина залишається природі і для міста. Вода з труби іде на зрошення цих величезних плантацій. Але місцеві екологи

стверджують, що не вони у майбутньому стануть головною загрозою для рік і водної безпеки провінції.

Повсюди у Мурсії, як гриби після дощу, виростають будинки. Кілька десятків будинків з прилеглими територія обносять парканом. І все. „Продається”, „продано” — плакати з такими словами виглядають із вікон, прикривають стіни. Стиль цих будинків дуже нагадує „новоруський” або ж „новоукраїнський”. Такі ж великих розмірів будинки і паркани довкола селища. Ці будівлі призначені для багатих туристів з-за кордону. Кажуть, переважно англійці і німці, є також і представники інших країн, в тому числі і Росії. Вартість найменшої з „хатинок” — біля 120 — 130 тисяч євро. Таких селищ — десятки. Їх будують усюди — і біля морського узбережжя, і у центральних районах провінції. Обов'язковим атрибутом таких селищ є поля для гольфу. Ну що це за новий (чи старий) англієць (росіянин, німець) без гольфа? Для підтримання рівня комфорту, достойного „сильних цього світу” потрібні колосальні об'єми води. Мені не вдалося знайти інформацію про те, скільки витрачається на полив одного поля для гольфу у Мурсії, але, наприклад, у Таїланді на полив одного поля щоденно витрачається

6500 м³ води. Приблизно стільки ж щоденно споживають 6 тисяч жителів того ж таки Таїланду¹. А ще „комфорт” вимагає басейнів... Від навколишнього світу вся територія селища відгороджена парканом. Цей сурогат раю — не для всіх.

У місцевого населення ставлення до таких поселень неоднозначне. Прибличники будівництва стверджують, що таким чином до бюджетів сіл та містечок Мурсії можна

¹ <http://www.mnepu.ru/library/ctaep/2004-02-04.doc>



привабити гроші для забезпечення розвитку. Як сказав наш колега, адвокат організації "Ecologistas en Accion" Хінес Руїз, голови практично усіх місцевих комун мріють про нові поселення. Але не все так просто. По перше, нові поселення вимагають додаткового забору води із існуючих водних об'єктів та підземних водоносних горизонтів. Води, якої вже сьогодні катастрофічно не вистачає. Вже сьогодні, для поливу полів для гольфу у південній Іспанії витрачається стільки ж води, скільки щоденно споживає Мадрид, місто з п'ятимільйонним населенням. По-друге, поселення вимагають відведення значних площ, які найчастіше вилучаються із сільськогосподарських земель, що не використовуються, а також природних земель. По-третє, територіальний вплив таких поселень значно вищий, ніж вплив туристичних готелів, в яких аналогічна кількість туристів концентрується на меншій площі. Щодо економіки, то, як свідчить практика, жителі таких поселень не охочо купують продукцію місцевих жителів, надаючи перевагу продуктам, привезеним здалека, часто із своєї Батьківщини. "...Ми і далі будемо окремо, а вони окремо. Кожен у своєму світі, але у нас буде дедалі менше води, дедалі бідніша природа..."

На урядових будівлях Мурсії майорять плакати із гаслом „Agua para Todos”, що означає „Вода для всіх”. Це не тільки гарне гасло, це назва програми згідно із якою передбачалося перекидати воду з півночі Іспанії до південних провінцій. Масштабний план дуже нагадував знаменитий радянський проект перекиду частини стоку рік Сибіру до Середньої Азії. Частково вода перекидається і зараз, але передбачалося, що у майбутньому води надходитиме значно більше. Проект мав достатньо високу популярність у жителів півдня Іспанії, але викликав протести в іспанських екологів і жителів Каталонії, воду з якої збирались забирати. Вже сьогодні забір води виснажує річку Ебро. Згідно розрахунків, для підтримання екологічної та фізичної стійкості дельти Ебро, до неї повинно надходити 8,9 — 12,5 км³ води щорічно. В останні двадцять років такого рівня не було досягнуто жодного року. Але згідно

із Іспанським національним гідрологічним планом (офіційна назва проекту) до дельти мала надходити лише третина оптимального річного природного стоку (3,153 км³ води)², вилучити з ріки передбачалось до 1,05 км³ життєво необхідної води. Небезпечними для довкілля була також інфраструктура, яку передбачалося створити для досягнення цілей „великого проекту”. Експерти з провідних іспанських та міжнародних екологічних організацій, значна кількість економістів та урядовців ЄС вважають, що план був шкідливим не лише з екологічної, але й з економічної точки зору, крім того, в процесі розробки плану було порушено кілька законодавчих актів ЄС, зокрема Директиву Ради 92/43/ЄЕС про збереження природних середовищ існування і дикої флори та фауни, Директиву 2001/42/ЄС Європейського Парламенту і Ради стосовно оцінки впливу деяких планів і програм на навколишнє середовище, Європейську Рамкову Водну Директиву. Тільки факти: реалізація іспанського національного гідрологічного плану впливала б на 126 територій, важливих для існування птахів (ІВА) — 32% із загальної кількості у Іспанії; 86 Особливо охоронюваних територій — 28% із загальної кількості в Іспанії; 82 Особливих заповідних територій. Крім того, через екологічно неприпустимий проект під загрозу ставилась флора і фауна дельти Ебро, однієї з найбільш цінних у природному відношенні куточків Європи. Коровайка (*Plegadis falcinellus*), перлівниця (*Margaritifera auricularia*), чепура велика (*Egretta alba*), іберійська рись (найрідкісніший представник котячих), видра — це далеко не повний перелік видів, які могли зазнати великих втрат у результаті здійснення проекту. Рибальство (18 млн. євро доходів щороку), риболовство, туризм (500 тисяч відвідувачів щороку) — ось основні галузі економіки, які можуть постраждати в результаті реалізації проекту. Відповідно до даних Інституту морської науки (Institute of Marine Science), втрата одного кубічного метра води, що потрапляє до моря зменшує на 200 кг улов анчоусів³.

Євросоюз не підтримав проект. Із приходом до влади соціалістів іспанський уряд

відмовився від його реалізації. Урядовці вирішили, що можливості економити воду у південних провінціях ще не вичерпані. Крім того, додаткові водні ресурси можна отримати від удосконалення очищення вод, які використовуються іспанською економікою. Сьогодні гасла у Мурсії — це нагадування тих, хто сподівався скористатись із додаткових водних ресурсів, кого мало цікавить довкілля і чиї водні апетити, справді, невгамовні.

Ситуація з водою і водними об'єктами виглядає сумною. Проте деякі позитивні зрушення усе ж таки є. І головне, що вони відбуваються у свідомості людей. Організація „Ecologistas en Accion” розпочала проект під назвою „Nutria”. Нутрією іспанці називають видру річкову (*Lutra lutra*), а невідому в нас тварину нутрію (*Myocastor coarctatus*), чия батьківщина — Америка. Отже, для уникнення непорозумінь, називатимемо проект докладним українським відповідником — „Видра”. Проект, що здійснюється силами організації „Ecologistas en Accion” та місцевих жителів має на меті досягнення чотирьох цілей: виживання видри у річці Сегура, відновлення лісів на берегах цієї річки, збереження традиційного сільського господарства у басейні Сегури, розвиток екотуризму.

Видра — тварина, яка живе лише у чистій воді і залежить від наявності риби. Ця тварина служить своєрідним показником здоров'я ріки. Крім того, це рідкісна тварина, яка охороняється іспанськими законами. Мені вдалося побачити лише частину цього проекту — невелику ділянку вздовж річки, на якій були висаджені дерева. На ділянці довжиною біля ста метрів і шириною біля двадцяти були висаджені верби, тополі сріблясті (*populus alba*), каркас південний (*celtis australis*), в'язи, тамарикси (*tamarix canariensis*), ясени.

Окремої розповіді заслуговує обладнання, яке повинно забезпечити життєздатність посадок. Кожне дерево до висоти приблизно одного метра обтягнуте пластмасовою сіткою. Її призначення — захистити дерево від худоби. Між деревами укладені резинові шланги, через які здійснюється полив дерева. Таким чином досягається економія води.

⁴ абсолютно стала (екологічна) — ісл.



До річи, повсюдно у місті Мурсія встановлені аналогічні системи для поливу на газонах, квітниках, біля дерев. Вода, звичайно, подається вночі. Це — ще один спосіб заощадити. Через парк прокладено доріжку — із дошок виготовлено поміст, по якому пересуватись між посадками значно зручніше. Таким чином, екологи зменшують навантаження на ґрунт, даючи деревам додатковий шанс на виживання.

Ділянка розташована у верхів'ях Сегури, у селі. Місцеві жителі радісно вітались із супроводжуючим нас Ектором. Він родом із цього села. Він розуміє, як важливо зберегти природу, красу рідного села, традиційне господарство — усе те, що тисячами років живило місцевий дух. Багато односельців поділяють його погляди. І здається, зовсім не дивно, що саме у цьому селищі збереглося одне з небагатьох традиційних пристосувань для поливу — величезне колесо, яке приводиться у дію струменем води і яке піднімає воду на тераси, виливаючи у спеціальні канали. „Sostenible absolutamente”⁴. Цей пристрій не потребує „брудної” енергії. Ці системи збереглися ще з часів панування арабів. Колись до них додатково підключали млини, і паралельно жителі мололи борошно. На жаль, зараз таких млинів немає.

...Захід України заливають дощі. Іспанія потерпає від найсильнішої за останні півсторіччя посухи. Сегура все ще доносить свої води до моря. На її берегах зеленіє новий ліс. Сьогодні він — символ надії на живе майбутнє. Живе майбутнє для ріки, для природи, для культури.

² For a Better Hydrological Plan. — SEO/Birdlife, WWF, Ecologistas en Accion, Greenpeace, BirdLife international, RSPB

³ Ibid

Юрій Васидлов
Асоціація "Наш Дом"

ВОЛКОЛУГАНСКАЯ АНОМАЛИЯ

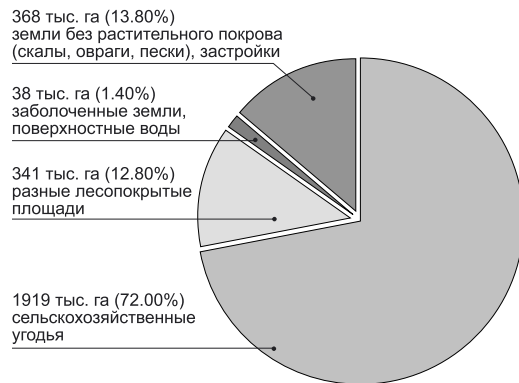
Непросто быть украинским волком. Законы, изданные государством, обязывают государство волка сохранять. Другими документами этого же зверя, это же государство повелевает истреблять ежечасно и повсеместно. Государственный учет этого противоречивого национального природного ресурса ведет Госкомитет лесного хозяйства.

В Луганской области годами показывают наибольшую численность волков — более 300 (233 в 2003 г.). Вот мы и полюбопытствовали, какие составляют здесь волчьи статотчеты. Не нами выдуманное отождествление статистики с ложью пришло на ум невольно.

НЕТ НА ЛУГАНЩИНЕ ЖИПЛОЩАДИ ДЛЯ 233 ВОЛКОВ

Луганщина является областью бедной естественными ландшафтами. Сельхозугодья занимают в ней 72%, из которых 70% являются пашней. Застройки составляют 5%, а земли без растительного покрова (пески, галечники, скалы, осыпи) — 7%. Земли с подобным лесу покрытием составляют всего лишь 341 тыс. га, 12,8% территории области. Да и эти 12,7% собственно лесом покрыты лишь частично.

Структура земельного фонда Луганской области



Волк является животным территориальным. Живет постоянными семьями (3–7 особей) на постоянной цельной территории.

Размер ее площади, в зависимости от наличия пищи, колеблется от 100 до 300 кв. км. Кроме того, волк завершает пищевые последовательности в экологических системах (цепи питания). В отличие от копытных, он не может существовать в неполных экологических системах. Это означает, что условием обитания волчьей семьи является ежегодный прирост достаточного количества копытных (волчьих жертв) и растительности для пропитания последних. В структуре земель Луганской области единственно только на упомянутых 341 тыс. га можно предположить наличие таких условий.

Структура земель Луганской обл., отнесенных к покрытым лесом



За 100% принято всю территорию области

Ну, вот и позволим себе предположить, что каждый, из этих 341000 гектаров пригоден для обитания волков и ими заселен. (Фантастическое предположение №1.) Вопрос питания упускаем, временно.

Фантастическое предположение №1: Каждый из 341000 га, числящихся, как лесопокрытые, пригоден для обитания волков и ими заселен. В действительности это не так. Часть этих площадей непригодны из-за расчлененности на мелкие лоскутки, из-за техногенной нагрузки и тп.

В таких условиях можно было бы допустить, что в Луганской области обитают максимально около 30 волчьих семей — 180 особей. Число же 233, даже при примененных натяжках, — выглядит гиперболой.

И уже откровенно недостоверным пред-

ставляется число 378 особей подаваемое в луганских сводках за 2002 г.

Угодья Луганщины, пригодные для обитания волков недостаточно обширны, чтобы вместить отрапортованное количество этих хищников.

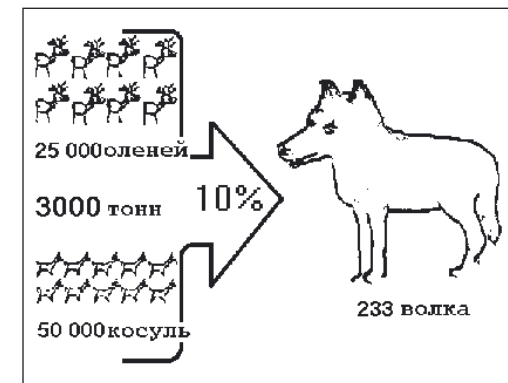
ГДЕ ПРОПИТАНИЕ ДЛЯ 233 ЛУГАНСКИХ ВОЛКОВ?

Вопреки сказанному выше допустим, что волков на Луганщине все же 233. Натолкалось в луганские экосистемы, как в трамвай. (Фантастическое предположение №2.) Сопоставим это число с данными о питании.

Фантастическое предположение №2: На Луганщине обитает 233 волка. В действительности пригодные для волков территории не могут вместить такого числа хищников по своим размерам. Как увидим ниже — и по своей кормности. Отчеты показывают убогую численность диких копытных, чем опровергают данные о перенаселении угодий волками.

Биология волка такова, что питается он, в основном, оленями и лосями. Для прокорма стая убивает в среднем до 20 оленей в год на одного волка. Волчьей диетой предусмотрено ежедневное меню, содержащее около 0,15-0,20 кг мяса на кг волчьего веса. Примем средний вес луганского волка равным 20 кг и получим, что для прокорма 233 волков в 2003 году требовалось: $233 \times 20 \times 0,18 \times 365 = 306$ т мяса. Это около 4,5 тыс. оленей или 12 тыс. косуль. Откуда 233 волка из луганского отчета взяли эту уйму еды в 2003 году?

Кормовой ресурс 233 волков (согласно научным данным)



Предположим, что, при наличии в области

(согласно статотчета) полторы сотни оленей, волкам удалось таки догнать и загрызть эти, необходимые им для жизни, несуществующие полчища зверья. Что таким способом 233-м волкам удалось съесть эти, необходимые им для жизни 306 т. мяса. (Фантастическое предположение №3.)

Фантастическое предположение №3: 233 луганских волка добывают и съедают надлежащие им 306 т. мяса своих жертв. В действительности это не так. Луганские угодья не только не продуцируют такой прирост мяса, но и суммарно не содержат такой массы (биомассы) жертв.

Но волководы в один голос твердят, что волку никогда не удастся съесть всех съедобных зверей леса. Часть потенциальных его жертв малодушно удирает. Показатель охотничьей удачи стаи имеет определенный размер: около 10% от наличного стада жертв. Таким образом, размер стада жертв на территории волчьей стаи должен быть, по крайней мере, в 10 раз больше числа загрызенных. Отсюда следует ожидать, что биомасса потенциальных жертв 233 луганских волков должна бы достигать 3 млн. кг! Это тучные стада порядка, скажем, 100 000 косуль. В луганских отчетах косуль представлено меньше. В 50 раз.

Ну, нет в диких экосистемах области пропитания для 233 волков.

Недостаток пропитания вызывает расширение территорий каждой волчьей семьи до 300 кв. км. Это обстоятельство еще более усугубляет сомнительность отчетов. Представленная высокая численность волков тем более не соответствует ограниченности территории, пригодной для их обитания. (См. раздел 1.)

НЕНУЖНАЯ ЖЕРТВА ТУЗИКА

Итак, между устрашающим количеством волков и убогой численностью их природных жертв зияет очевидный пробел. Сами охотники стараются заполнить его. Используют для этого версию о замещении. Будто существенный недостаток естественного корма хищники покрывают домашними животными. Позволим себе предположить, что это так. (Фантастическое предположение №4.)

Фантастическое предположение №4: Лу-

ганские волки значительную часть своей пищевой потребности восполняют домашними животными. В действительности это не так. Доля домашних животных в рационе волков пренебрежительно мала.

Попытаемся проанализировать, какими кормовыми ресурсами располагали волки в 2003 г. В угоду фантастического предположения №3 включим в расчет также и животных, не являющихся основной пищей волков, например — зайцев. Итак, в 2003 г. угоды содержали следующее количество волчьего корма:

- 46 лосей x 100 кг — 4600 кг (взят средний вес с учетом молодняка)
- 159 благородных оленей x 70 кг — 11130 кг
- 95 пятнистых оленей x 70 кг — 6650 кг
- 2 тыс. косуль x 25 кг — 50 000 кг
- 880 кабанов x 50 кг — 44000 кг
- 56 тыс. 488 зайцев x 2 кг — 112976 кг
- 23 тыс. 80 байбаков x 2 кг — 46 160 кг

Таким образом, биомасса всей волчьей кормовой базы (дикой) составляла 275 т. Из ней, исходя из правила 10%, доступны волкам только 27 т. при потребности 306 т. Т.о., согласно замещающей версии, волками, в течение года, 90% их пищи изымается якобы из хозяйств. Якобы в области происходит ежедневное загрызание волками около десятка штук скота, включая и период, когда скот находится в стойле. (Или сотни Тузиков в день, если будет угодно.)

Якобы стокилограммовая волчья семья ежемесячно на малой семейной территории в радиусе 5-6 км. загрызает две штуки крупного скота или десятки собак. В результате этого предполагаемого разбоя крестьяне области ежегодно якобы несут локальные (в местах обитания волков) потери в размерах 2000 голов крупного скота или 35000 собак.

Абсурдность этих цифр достаточна, чтобы разуверить неосведомленных в пригодности замещающей версии.

Людам осведомленным и так известно, что домашние животные являются исчезающе малой эпизодической и необязательной добавкой в рационе волков. Жертвы, приносимые Буренками и Тузиками слишком малы, чтобы прикрыть грубое несоответствие в луганских отчетах.

ОХОТОВЕДОВ — ХИЩНИКАМ!

Следовательно, парадокс пропитания луганских волков следует решать только за счет кормовых ресурсов диких экосистем. А в них имеется лишь только 275 т дичи. Предположим на этот раз, что 233 луганским волкам удалось преодолеть вышеупомянутый барьер 10%. Предположим даже, что в 2003 году им таки удалось выловить и сожрать все 100% наявного кормового ресурса. Ну, до последнего зайца. (Фантастическое предположение №5.)

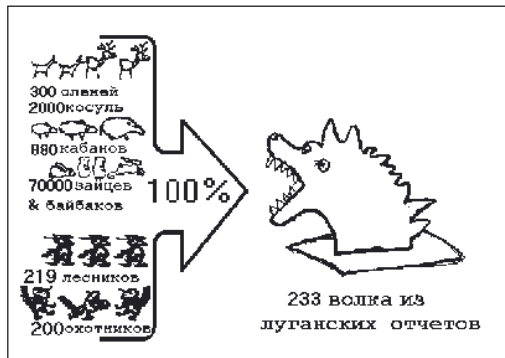
Фантастическое предположение №5: Луганские волки съели в 2003 году абсолютно всех пригодных для еды зверей. В действительности это невозможно из-за способности жертв не быть обнаруженными, убежать, противостоять хищнику.

Но и тогда, для утоления волчьего аппетита (306 т.) не хватило бы 31 тонны еды. (306-275 — 31 т.) Некоторое время бумажные волки побивались бы пожирая авторов отчетов:

182 луганских егеря x 65 кг + 37 охотоведов x 80 кг = 11 830 + 2 960 = 15 т.

Жалко мужиков. Но и так потребность голодных хищников остается не восполненной размером в 16 тонн. Хаживали угодыями и 200 охотников.... Но, к счастью, (ли?) волки из отчетов Гослесхоза не кусаются.

Кормовой ресурс 233 бумажных волков (из луганских отчетов.)



ДОСТОВЕРНЫ ЛИ ЛУГАНСКИЕ ОТЧЕТЫ?

Живая природа Луганщины, так же, как и иных провинций планеты, представлена экологическими системами. В них живые организмы связаны пищевыми связями. Эти связи образуют переплетенные сети

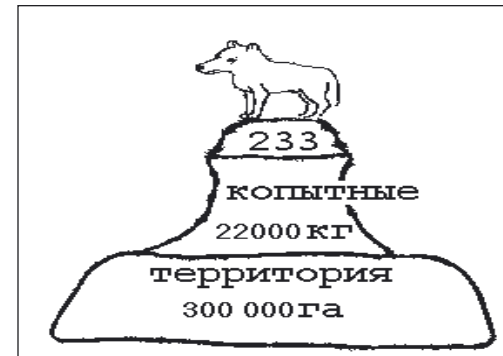


последовательностей, окончания которых, в естественных условиях, ведут к крупным хищникам. Эти взаимоотношения, количественно, удобно иллюстрировать так называемой экологической пирамидой. Большие хищники всегда находятся на ее вершине.

Численность хищников подчинена многосторонней количественной зависимости: от площади территории, растительности, наличия копытных, от вмешательства человека. Эти количественная закономерность является широко известной и хрестоматийной. Однако луганские отчеты эту закономерность не обнаруживают.

Луганские отчеты обнаруживают иное:

Нормальная экологическая пирамида с 233 волками



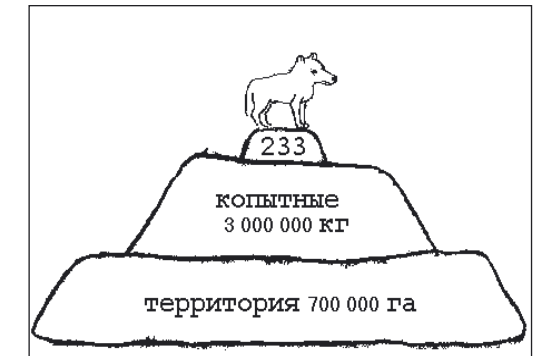
области несомненно свойственна какая-то аномалия. Причин аномалии может быть, по крайней мере, две:

1. Во-первых, луганские волки могли не читать наших книг. И это они, по незнанию, нарушают законы природы.

2. Возможно также, что лесное ведомство подает в отчетах недостоверную информацию. И это предположение — не фантастическое.

В любом случае луганская волчья аномалия, равно как и каждая из возможных причин ее возникновения, заслуживают пристального внимания ученых зоологов и специалистов других профилей.

“Луганская” экологическая пирамида с 233 волками



Дунайська справа триває

Шановні читачі!

Продовжуємо вас інформувати щодо розвитку проблеми зі спорудження та експлуатації глибоководного суднового ходу Дунай-Чорне море.

Завдяки активній діяльності БФ “Екоправо-Львів” на національному та міжнародному рівнях, відбулися як позитивні, так і негативні зрушення у цій справі, а проблема набула ще більшого розголосу.

Після подій “помаранчевої” революції в Україні та зміни головних гравців у цьому конфлікті зі сторони влади, у нас з’явилася нова надія на відповідні демократичні зміни в процесі прийняття рішень державними органами, підвищення правосвідомості чиновників та суддів, незалежність всіх гілок влади та покращення діалогу влади з громадськістю.

Україна визнана порушницею Орхуської конвенції

Комітет з дотримання Орхуської конвенції визнав, що Україна не дотримувалась вимог Орхуської конвенції під час будівництва каналу Дунай-Чорне море.

5 травня 2004р. БФ “Екоправо-Львів” надіслав скаргу в Комітет по дотриманню Орхуської конвенції, де заявив про порушення Україною вимог Орхуської конвенції під час прийняття рішення щодо будівництва суднового ходу в дельті Дунаю, що проходить через водно-болотне угіддя, яке має міжнародне значення.

18 лютого 2005 року Комітет по дотриманню Орхуської конвенції визнав, що Україна не дотримувалась вимог статті 6 Орхуської конвенції, не допускаючи тим самим участь громадськості, передбачену у цій статті, під час будівництва каналу Дунай — Чорне море. Комітет по дотриманню Орхуської конвенції визнав, що Україна порушила статтю 4 Орхуської конвенції, так як відповідні державні органи не надавали запитувану інформацію.

Крім того, Комітет визнав, що в Україні відсутній чіткий, прозорий та послідовний механізм впровадження конвенції, що є невиконанням загального обов’язку, передбаченого у статті 3 конвенції.

Комітет прийняв декілька рекомендацій. Ці рекомендації вимагають, щоб Україна привела своє законодавство і практику у

відповідність до положень конвенції. Також Україна повинна подати план дій (включаючи графік виконання) щодо впровадження положень конвенції в національне законодавство і розвитку практичних механізмів, і застосування законодавства, яке встановлює чіткі процедури впровадження різних вимог конвенції. Ці рекомендації будуть розглядатися на зустрічі сторін в Алма-Аті, Казахстан, в травні 2005 року.

Екологічна експертиза II черги

ДП “Дельта-Лоцман” подав проекту документацію спорудження II черги будівництва каналу на державну екологічну експертизу до міністерства охорони навколишнього природного середовища. Останнє розмістило примірник документації ОВНС (оцінки впливу на навколишнє середовище) II черги, яку подав замовник на екологічну експертизу, в Орхуському центрі Міністерства (м.Київ, вул.Урицького, 35) — і зацікавлена громадськість мала можливість з нею ознайомитися і надіслати свої письмові коментарі до березня 2005р. Це стало свідченням намагання Міністерства дотримуватися законодавства щодо участі громадськості в процесі державної екологічної експертизи та проведення вже екологічної експертизи II черги без промахів та порушень. Цікаво, що у всіх судових засіданнях, які стосувалися відмови БФ “Екоправо-Львів” в доступі до документації ОВНС для участі в процесі еко-

логічної експертизи ТЕО (техніко-економічного обґрунтування) та робочого проекту II черги Міністерство заперечувало таке наше право та відповідно обов’язок міністерства забезпечити громадськості вільний доступ до документації ОВНС.

Наразі проведення державної екологічної експертизи триває II черги будівництва каналу, міністерству надані необхідні коментарі громадськості.

Судова справа щодо висновку екологічної експертизи №191

Ми вже повідомляли вам на сторінках Вісника про нову судову справу щодо оскарження висновку державної екологічної експертизи №191 щодо робочого проекту каналу I черги будівництва.

БФ “Екоправо-Львів” отримав негативні рішення господарських судів першої та апеляційної інстанцій, які в основному посилалися на існування рішення в аналогічній справі (щодо оскарження висновку екологічної експертизи №105 щодо ТЕО інвестицій) Вищого господарського суду, яким відмовлено в задоволенні наших позовних вимог щодо визнання недійсним висновку експертизи.

19 квітня відбулося засідання Вищого господарського суду, постанова якого нас дуже здивувала: суд припинив провадження у справі у зв’язку з тим, що спір між фондом та Міністерством не має господарського характеру і непідвідомчий господарським судам. Так як загальні суди, за загальним правилом, не розглядають спори між юридичними особами, а господарський характер спору не є визначальним для вирішення питання, до якого суду звертатися — судді Вищого господарського суду створили нам перешкоди в реалізації нашого права на доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (ст.9 Орхуської конвенції). Фонд надіслав касаційну скаргу до Верховного суду України на постанову Вищого господарського суду.

Участь громадськості

Так як громадськість всієї країни зацікавлена в проблемі каналу, Регіональна Чорноморська мережа громадських орга-

нізацій взяли на себе ініціативу провести громадські слухання щодо спорудження II черги каналу Дунай-Чорне море через гирло Бистре. Вказані слухання будуть мати місце 7-8 червня 2005 р. в м. Одесі.

Відповідно до зобов’язань, які взяла на себе Україна перед Європейською Комісією, перед прийняттям рішення про спорудження II черги каналу наша держава повинна провести міжнародну тристоронню конференцію, з залученням міжнародних організацій та інституцій, державних органів та громадськості Румунії, науковців, НУО.

Конференцію заплановано на вересень 2005 р.

Знову днопоглиблення в заборонений період

В квітні 2005р. повторилася ситуація квітня 2004р., коли ДП “Дельта-Лоцман” отримало дозвіл від “Одесарибводу” та інших державних органів на проведення днопоглиблювальних робіт в період державної заборони пов’язаної з нерестом.

Цього року на такий злочин пішли “Одесарибвод” та Державна інспекція з охорони довкілля Північно-Західного регіону Чорного моря, які дозволили “Дельта-Лоцман” провести днопоглиблення на баровій частині Чорного моря в період з травня по червень 2005р., коли відбувається скат личинок оселедців молоді, осетрових та інших видів риб.

Після обрання нового президента, БФ “Екоправо-Львів” звернувся до нього з листом, де висловив занепокоєння проблемою каналу. Відповідь на наш лист ми вже отримали від нового Міністра П.Ігнатенка, який завірив фонд, що міністерство намагатиметься знайти таке рішення, щоб природні комплекси ДБЗ постраждали якнайменше, а втрати були компенсовані, насамперед, збільшенням території ДБЗ.

Ми сподіваємося, що новий уряд зважить всі позитивні і негативні сторони проблеми, включаючи екологічні та економічні показники, та прийме законне та обґрунтоване рішення, за яке нам не буде соромно перед міжнародною спільнотою.



Що потрібно знати про об'єкти підвищеної небезпеки

Конституція України¹ гарантує кожному право на безпечне для життя та здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Крім того, кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, а також право на її поширення. Така інформація не може бути ніким засекречена (ст.50).

Такі положення основного закону держави знайшли відображення у численних нормативно-правових актах, які стосуються діяльності небезпечних підприємств, поведіння з небезпечними речовинами, продуктами, відходами, забезпечення екологічної безпеки та здійснення інформування.

У цій статті ми зупинимось на діяльності, пов'язаній з експлуатацією об'єктів підвищеної небезпеки, а зокрема: законодавчим закріпленням права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля та обов'язком відшкодування шкоди, завданої порушенням цього права та не менш важливим правом громадян мати доступ до інформації про такі об'єкти.

Що ж таке — “об'єкти підвищеної небезпеки”?

Об'єкт підвищеної небезпеки — об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру².

Які ж небезпечні речовини мають бути на увазі? До небезпечних речовин відносять хімічні, токсичні, вибухові, окислювальні,

горючі речовини, біологічні агенти та речовини біологічного походження (біохімічні, мікробіологічні, біотехнологічні препарати, патогенні для людей і тварин мікроорганізми тощо). Вказані речовини завдяки своїм шкідливим властивостям становлять (або можуть створити) небезпеку для життя і здоров'я людей та довкілля.

Але не всі об'єкти, які зберігають, використовують, виготовляють чи транспортують небезпечні речовини вважаються об'єктами підвищеної небезпеки. Потенційно небезпечний об'єкт³ вважається об'єктом підвищеної небезпеки у разі, коли значення сумарної маси небезпечної або декількох небезпечних речовин, що використовуються або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються на об'єкті, перевищує встановлений норматив порогової маси.

Нормативи порогових мас деяких індивідуальних небезпечних речовин та нормативи порогових мас небезпечних речовин за категоріями визначені в Постанові Кабінет Міністрів України “Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки” від 11 липня 2002 р. NN^o 9564. Наприклад, порогова маса аміаку, в залежності від класу небезпеки речовини (1 чи 2 клас) становить 500 і 50 тонн відповідно, порогова маса амонію нітрату (в добривах) становить 5000 тонн — для 1 класу та 1250 тонн для 2 класу небезпеки. Наприклад, високотоксичні речовини, в залежності від класу небезпеки, мають порогову масу 20 т (1 клас) та 5 т (2 клас). Порогова маса для бризантних (вторинних) та піротехнічних вибухових речовин становить 200 т (1 клас) та 50 т (2 клас).

¹ Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30 (23.07.96), ст. 141

² Ст.1 Закону України “Про об'єкти підвищеної небезпеки” від 18.01.2001р. №2245-III. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 15 (13.04.2001), ст. 73

³ Потенційно небезпечний об'єкт — об'єкт, на якому можуть використовуватися або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються небезпечні речовини, біологічні препарати, а також інші об'єкти, що за певних обставин можуть створити реальну загрозу виникнення аварії. (Ст.1 Закону України “Про об'єкти підвищеної небезпеки”).

⁴ Урядовий кур'єр, 2002, 07, 24.07.2002 № 133.

У разі використання (транспортування, виробництва, зберігання) на об'єкті небезпечної речовини, маса якої перевищує порогову масу, встановлену для даної небезпечної речовини, даний об'єкт повинен вважатися об'єктом підвищеної небезпеки.

Так, наприклад, склади для тимчасового чи постійного зберігання піротехнічних виробів можуть вважатися об'єктами підвищеної небезпеки, якщо завантаженість цих складів перевищує нормативи порогових мас небезпечних речовин, тому на такі склади поширюються норми щодо об'єктів підвищеної небезпеки. Цікаво знати, що якщо відстань від складів постійного чи тимчасового зберігання піротехнічних виробів до місця великого скупчення людей, транспортних магістралей, промислових, природоохоронних і життєво важливих цивільних об'єктів перевищує 500 м, то нормативи порогової маси піротехнічного складу встановлюються у розмірі 50000 кг⁵.

Суб'єкти господарської діяльності, у власності або користуванні яких є об'єкти, де можуть використовуватися або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються небезпечні речовини (потенційно небезпечні об'єкти), а також ті, які мають намір розпочати будівництво потенційно небезпечних об'єктів організовують проведення ідентифікації таких об'єктів.

Ідентифікація має на меті визначення об'єктів підвищеної небезпеки серед потенційно небезпечних об'єктів.

Інформування населення

Інформування в процесі надання дозволу на будівництво

Для отримання дозволу на будівництво зацікавлені особи звертаються до виконавчих органів відповідних рад або Київської чи Севастопольської міської державної адміністрації. У разі реконструкції об'єкта підвищеної небезпеки, вказаний дозвіл також є необхідним.

Законодавець також передбачає обов'язок замовника будівництва забезпечити проведення громадського обговорення, з метою виявлення та врахування думки місце-

вого населення щодо будівництва об'єкта на території їх села, селища чи міста. Так, згідно ст.12 Закону України “Про об'єкти підвищеної небезпеки” одночасно з поданням заяви на отримання дозволу до виконавчого органу ради або Київської чи Севастопольської держадміністрації, замовник зобов'язаний через засоби масової інформації повідомити місцеве населення про:

1) мету реалізації проекту;

2) можливі негативні наслідки впливу на життєдіяльність людей та довкілля;

3) заходи та засоби, передбачені проектом для запобігання аваріям, обмеження їх наслідків і захисту людей та довкілля.

З метою зібрання та опрацювання думки громадськості (як фізичних, так і юридичних осіб) щодо доцільності реалізації проекту будівництва/реконструкції об'єкта підвищеної небезпеки, виконками місцевих рад чи Київська та Севастопольська міськдержадміністрації, протягом 5 днів з дати отримання заявки від замовника, повідомляють через ЗМІ адресу, на яку громадськість може направляти свої пропозиції.

Для реалізації громадськістю свого права на участь в прийнятті рішень щодо питань місцевого значення законом закріплено 1-місячний термін.

На органи, що приймають рішення, також покладається обов'язок повідомити місцеве населення через ЗМІ про проведення відкритого засідання, де обговорюються проект та отримані пропозиції про доцільність його реалізації. Сам факт обов'язкового повідомлення через ЗМІ про такі засідання свідчить про те, що такі засідання також є відкритими для зацікавленої громадськості та можуть стати додатковою можливістю для участі громадськості в процесі прийняття рішень.

Відповідні органи після прийняття свого мотивованого рішення про надання чи відмову в наданні дозволу на будівництво об'єкта підвищеної небезпеки забезпечують публікацію свого рішення через ЗМІ. На відповідні органи покладається обов'язок прийняття саме мотивованого рішення, що означає, що таке рішення повинно повно враховувати пропозиції громадськості та мати обґрун-

⁵ П.6.1.6.-6.1.7. Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів, затверджених Наказом МВСУ від 23.12.2003р. №1649.



тування неврахування інших пропозицій. Можливість ознайомлення громадськості з прийнятими рішеннями у ЗМІ надає громадськості практичну можливість оскаржити таке рішення у разі, якщо у ньому не враховано думку громадськості.

Додатково, для будівництва таких об'єктів на територіях сіл, селищ, міст замовники зобов'язані ще попередньо отримати згоду місцевої ради на будівництво об'єкта підвищеної небезпеки, окрім дозволу. Отже, для будівництва таких важливих та небезпечних об'єктів передбачається ще один важливий вплив місцевої громадськості на таке рішення — через депутатів відповідної ради.

Інформування щодо ідентифікації

Суб'єкт господарської діяльності, після закінчення ідентифікації об'єкта підвищеної небезпеки, складає повідомлення про результати ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки і надсилає його у двотижневий термін відповідним територіальним органам Держнаглядохоронпраці, Державної інспекції цивільного захисту та техногенної безпеки, Держекоінспекції, державної санітарно-епідеміологічної служби, Держпожбезпеки, Держархбудінспекції, а також відповідній місцевій держадміністрації або виконавчому органу місцевої ради.

Місцеві держадміністрації або виконавчі органи місцевих рад публікують відомості про об'єкти підвищеної небезпеки в регіональних друкованих засобах масової інформації протягом 30 днів після отримання повідомлення.

Держнаглядохоронпраці публікує до 1 березня поточного року в загальнодержавних друкованих засобах масової інформації перелік об'єктів підвищеної небезпеки, включених до Державного реєстру об'єктів підвищеної небезпеки станом на 31 грудня попереднього року. (п.26 Постанови Кабінету Міністрів України "Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки" від 11 липня 2002 р. № 956). Держнаглядохоронпраці повинен розмішувати та постійно оновлювати електронну версію Державного реєстру об'єктів підвищеної небезпеки на власному веб-сайті у мережі Інтернет.

Інформування щодо декларування

Декларація безпеки складається суб'єктом господарювання на основі дослідження суб'єктом господарської діяльності ступеня небезпеки та оцінки рівня ризику виникнення аварій, що пов'язані з експлуатацією цих об'єктів.

Декларація безпеки подається відповідним територіальним органам Держнаглядохоронпраці, Державної спеціальної (воєнізованої) аварійно-рятувальної служби МНС, Держекоінспекції, державної санітарно-епідеміологічної служби, Держпожбезпеки, Держархбудінспекції, а також відповідній місцевій держадміністрації або виконавчому органу місцевої ради.

Місцеві держадміністрації або виконавчі органи місцевих рад протягом 30 днів після отримання декларації безпеки оприлюднюють у регіональних друкованих засобах масової інформації відомості про об'єкт підвищеної небезпеки, а саме:

- найменування суб'єкта господарської діяльності, у власності або користуванні якого є об'єкт підвищеної небезпеки;
- посаду, прізвище, ім'я, по батькові, номер телефону (факсу) посадової особи суб'єкта господарської діяльності, відповідальної за інформування та взаємодію з громадськістю;
- стислий опис виробничої діяльності, пов'язаної з експлуатацією об'єкта підвищеної небезпеки;
- перелік та основні характеристики небезпечних речовин, які використовуються або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються на об'єкті підвищеної небезпеки;
- стислі відомості про можливі наслідки і рівень ризику, про здійснені суб'єктом господарської діяльності заходи безпеки щодо запобігання аваріям та локалізації і ліквідації їх наслідків;
- відомості про способи оповіщення та необхідні дії населення у разі виникнення аварії.

Про можливе здійснення трансграничного впливу аварії на об'єкті підвищеної небезпеки суб'єкт господарської діяльності інформує уповноважені органи, а також в установленому порядку через МЗС відповідні

органи держав, території яких можуть знаходитися впливу таких аварій, і пункт зв'язку для цілей оповіщення про промислові аварії, який діє в Україні згідно з Конвенцією про трансграничний вплив промислових аварій (1992 рік).

Держнаглядохоронпраці публікує до 1 березня поточного року в загальнодержавних друкованих засобах масової інформації перелік декларацій безпеки, зареєстрованих у Державному реєстрі об'єктів підвищеної небезпеки станом на 31 грудня попереднього року.

Інформування щодо декларування, на жаль, в реальності не відбувається, але для оскарження такої бездіяльності державних органів у судовому порядку є всі правові підстави.

Загальне інформування

Стаття 15 Закону України "Про об'єкти підвищеної небезпеки" регулює порядок надання інформації та право на одержання інформації про об'єкти підвищеної небезпеки.

Суб'єкт господарської діяльності відповідно до закону надає відповідним місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування та засобам масової інформації інформацію про об'єкти підвищеної небезпеки, які перебувають у його власності або у користуванні.

Суб'єкт господарської діяльності повідомляє спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади, до відання яких віднесені питання охорони праці, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру і екологічної безпеки та охорони довкілля, про всі аварійні ситуації, розвиток яких призвів або міг призвести до аварії.

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, до відання якого віднесено питання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру і екологічної безпеки та охорони довкілля, забезпечує в установленому порядку інформування населення про аварійні ситуації, що виникають на об'єктах підвищеної небезпеки.

Юридична або фізична особа чи її представники мають право відповідно до закону протягом не більш як 30 днів отримати від суб'єкта господарської діяльності інформацію про небезпеку, яка виникла на об'єктах підвищеної небезпеки і становить загрозу для людей та довкілля.

Суб'єкт господарської діяльності, у власності або користуванні якого є об'єкти підвищеної небезпеки, надає будь-якій фізичній або юридичній особі на її аргументований запит можливість ознайомитися із змістом декларації безпеки, а також з будь-якою іншою інформацією, яка стосується цих об'єктів.

Важливо наголосити на важливості закріплення права на доступ до інформації (активного чи/та пасивного) щодо об'єктів, яка розглядається в даній статті. На допомогу в реалізації громадянами свого права можуть також прийти відповідні положення Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", Орхуської конвенції, Положення про порядок надання екологічної інформації та ряд інших нормативних актів. Несподіваним кроком законодавчого органу України у питанні визнання важливості інформування стала Постанова Верховної Ради України від 4 листопада 2004 року

№ 2169-IV "Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля" (див в кінці статті). На думку автора статті, не було доцільності в прийнятті окремого нормативного акту. Доцільніше було б внести зміни до ст.25-1 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища"⁶. (див. в кінці статті) Недоліком Постанови є те, що вона не внесла ясності в самий механізм такого інформування та в джерелах фінансування такого інформування — які на сьогодні є одними з основних причин порушення законодавства з боку державних органів, на які покладено обов'язок такого інформування.

Відшкодування шкоди

Однією з гарантій реалізації конституційного права громадян на відшкодування шкоди, завданої порушенням права на безпечне для життя та здоров'я довкілля є страхування.

⁶ Відомості Верховної Ради України, 1991, N 41 (08.10.91), ст. 546



Обов'язкове страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки проводиться з метою забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та майну третіх осіб, у тому числі довікля (природним ресурсам, територіям та об'єктам природно-заповідного фонду) внаслідок пожеж та/або аварій на таких об'єктах⁷.

В залежності від категорії небезпеки об'єкта, визначається і страхова сума, яка зростає від 3 до 1 категорії небезпеки. Страхові виплати в разі настання страхового випадку залежать від важкості наслідків. Так, наприклад, одна особа, у разі становлення їй III групи інвалідності отримує 250 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, у разі смерті особи, її спадкоємці отримають 500 неоподаткованих мінімумів. Підставою для отримання вказаного відшкодування від страхової компанії є рішення суду про

стягнення шкоди з суб'єкта господарювання, який володіє чи користується об'єктом підвищеної небезпеки. Питання відшкодування та розміру шкоди також може вирішуватися без звернення до суду, на підставі підтверджувальних документів суб'єкта господарювання, який володіє чи користується об'єктом підвищеної небезпеки та безпосередньо потерпілим та страховою компанією.

Договір обов'язкового страхування відповідальності за шкоду, яка може бути заподіяна аваріями та пожежами на об'єктах підвищеної небезпеки є обов'язковою передумовою отримання дозволу на експлуатацію об'єкта підвищеної небезпеки.

Цей вид економічного важеля впливу на власників об'єктів підвищеної небезпеки дає можливість за рахунок солідаризації коштів власників регулювати питання компенсації збитків постраждалим та стимулює таких суб'єктів забезпечувати безпечну роботу таких об'єктів.



ПОСТАНОВА Верховної Ради України Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля

З метою забезпечення широкого доступу до екологічної інформації, а також на виконання положень Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, законів України "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про об'єкти підвищеної небезпеки", "Про місцеве самоврядування в Україні" Верховна Рада України постановляє:

1. Рекомендувати Кабінету Міністрів України забезпечити:

щорічне інформування населення через засоби масової інформації про 100 об'єктів, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища;

щоквартальне інформування — про десять об'єктів, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища на загальнодержавному рівні за минулий квартал;

до 1 січня 2005 року розроблення та затвердження положення про щоквартальне інформування населення через засоби масової інформації про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища;

до 1 січня 2005 року розроблення та затвердження положення про мережу загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації та місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем;

з 1 січня 2005 року функціонування мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації.

⁷ П.1 Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки, включаючи пожежовибухонебезпечні об'єкти та об'єкти, господарська діяльність на яких може призвести до аварій екологічного і санітарно-епідеміологічного характеру" від 16.11.2002р. №1788.



2. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування та місцевим органам виконавчої влади, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям забезпечити щоквартальне інформування населення через засоби масової інформації про:

об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища;

екологічно небезпечні аварії та надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру, дії, які можуть застосовуватися громадянами для зменшення їх впливу на здоров'я людей та довкілля, а також про заходи, що вживаються для подолання і ліквідації наслідків таких аварій та надзвичайних ситуацій.

3. Контроль за виконанням цієї Постанови покласти на Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

Голова Верховної Ради України В. ЛИТВИН
м. Київ, 4 листопада 2004 року
№ 2169-IV



ЗАКОН УКРАЇНИ Про охорону навколишнього природного середовища (витяг)

Стаття 25-1. Екологічне інформаційне забезпечення

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органи на місцях, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, діяльність яких може негативно вплинути або впливає на стан навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей, зобов'язані забезпечувати вільний доступ населення до інформації про стан навколишнього природного середовища.

Екологічне інформаційне забезпечення здійснюється органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах їх повноважень шляхом:

- підготовки спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів і подання на розгляд Верховної Ради України щорічної Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні, а після її розгляду Верховною Радою України — опублікування окремих виданням та розміщення в системі Інтернет;
- щорічного інформування Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними державними адміністраціями, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями відповідних рад та населення про стан навколишнього природного середовища відповідних територій;
- систематичного інформування населення через засоби масової інформації про стан навколишнього природного середовища, динаміку його змін, джерела забруднення, розміщення відходів чи іншої зміни навколишнього природного середовища і характер впливу екологічних факторів на здоров'я людей;
- негайного інформування про надзвичайні екологічні ситуації;
- передачі інформації, отриманої в результаті проведення моніторингу довкілля, каналами інформаційних зв'язків органам, уповноваженим приймати рішення щодо отриманої інформації;
- забезпечення вільного доступу до екологічної інформації, яка не становить державної таємниці і міститься у списках, реєстрах, архівах та інших джерелах.

У Пакистані відмінено цькування ведмедів

Влада Пакистану відмінила цькування ведмедів — традиційну розвагу, яка була запланована у рамках фестивалю у провінції Пенджаб.

За даними Всесвітнього товариства захисту тварин, у Пенджабі планувалося 20 боїв за участю 30 ведмедів та 100 собак. Підчас трьоххвилинного бою пара собак нападає на прив'язаного мотузкою ведмедя, у котрого попередньо любителі кривавої вакханалії виривають зуби та відрізають кігті. „Ми вітаємо уряд Пакистану з приводу прийняття цього рішення і сподіваємось на подальшу підтримку з його боку для того, щоб цькування ведмедів назавжди відійшли у історію” — говорить Віктор Уоткінс, представник Всесвітнього товариства захисту тварин. У той же час кореспондент Бі-Бі-Сі в Ісламабаді Заффар Аббас передає, що подібні цькування все ще відбуваються у інших районах країни. Зазвичай, бої відбуваються на територіях багатих садиб у період з листопада до квітня. Товариство захисту тварин на фестивалі у Пенджабі встановило спеціальний стенд з інформацією про місцеву дикую природу та традиції цькування ведмедів. За словами активістів, стенд вже відвідало 9 тисяч осіб. У 2001 році Президент Пакистану Первез Мушарраф видав наказ, покликаний підсилити контроль за виконанням закону про боротьбу з жорстоким поводженням з тваринами. Згідно з указом, конфісковані ведмеді повинні скеровуватись до заповідника Всесвітнього товариства захисту тварин, що у парку Кунд на північному заході Пакистану.

За матеріалами Бі-Бі-Сі



Експерти із стану довкілля вважають, що кліматичні зміни є більшою загрозою для фауни, ніж незаконний відстріл диких тварин. Зокрема, це стосується слонів, тигрів та носорогів. На думку професора Ричарда Лікі, колишнього начальника управління у справах дикої природи Кенії, глобальне потепління разом із зменшенням ареалу пере-

бування, може поставити ряд тварин на межу вимирання.

Лікі виказався за необхідність вжиття невідкладних та рішучих заходів. За його словами, мільйони доларів витрачаються щороку на те, щоб захистити від браконьєрів слонів та носорогів, але ці витрати є неефективними.

Ефекти глобального потепління були розраховані за допомогою спеціальної комп'ютерної програми. Результати засвідчили, що найважчих втрат зазнає Африка, континент, який є батьківщиною „великої п'ятірки” — слона, носорога, лева, леопарда та буйвола. За даними моделювання, сухі території у майбутньому стануть ще більш сухими. До індустріальної епохи тварини могли уникнути загрози шляхом міграції у інші райони, але тепер такої можливості у них немає.

„Заповідники та національні парки зазвичай виглядають як острови — говорить Лікі. — Флора та фауна в них обмежена кордонами охоронюваних територій. І коли відбудуться значні кліматичні зміни, вони просто зникнуть”.

За матеріалами mignews.com.ua

США — В'єтнам

Суд вирішив, що отрутохімікат „Еджент Орандж” не впливав на здоров'я в'єтнамців у період війни з 1965 по 1971 роки. Американські війська широко застосовували отрутохімікати для знищення джунглів, в яких переховувались партизани. На територію В'єтнаму з повітря було вилито 70 мільйонів літрів дефоліантів (речовин, що знищують листя). Ці дефоліанти, за оранжевий колір їх тари називали „Еджент орандж”. Як виявилось, крім діючої речовини, в отрутохімікатах містилась значна кількість діоксанів, котрі на десятки років отруїли лісові землі.

Жертвами обробок отрутохімікатами стали більше 3 мільйонів в'єтнамців. Серед наслідків — зростання кількості ракових захворювань, вади новонароджених тощо.

Від імені постраждалих „В'єтнамської асоціацією жертв Еджент Орандж” до суду було подано позов проти компаній, що виробляли цей отрутохімікат. Серед них такі

світові гіганти як „Доу кемікал”, „Монсанто”, „Оксідентал Кемікал” та інші.

Компанії вважають, що не повинні відповідати за позовом, оскільки виробляли хімікати у суворій відповідності із інструкціями, встановленими владою США.

У крайньому випадку постраждали можуть подати позов проти влади США, які замовили отрутохімікат та прийняли рішення про проведення авіаобробок. Крім того, компанії наполягають, і суддя погодився із цим, що ініціатори позову не надали достатню переконливих доказів того, що використання отрутохімікату дійсно викликало погіршення здоров'я у „оброблених” ним в'єтнамців. Це викликало обурення з боку ініціаторів позову. Вони нагадали, що у 1984 році група компаній-виробників „Еджент Орандж” в рамках вирішення справи за позовом американських ветеранів в'єтнамської війни погодилась сплатити їм 180 мільйонів доларів в якості компенсації за шкоду заподіяну здоров'ю. Тоді негативний вплив цього отрутохімікату на громадян США, що займалися його розпиленням, не викликав особливих сумнівів. Що стосується громадян В'єтнаму, то сумніви раптово виникли. „В'єтнамська асоціація жертв Еджент Орандж” буде подавати апеляцію на рішення суду.

За матеріалами Бі-Бі-Сі, Рейтерс

Річкові дельфіни під загрозою зникнення

Колись чисельна популяція річкових дельфінів, що живуть у великих ріках Азії, сьогодні опинилась на межі зникнення. Основною причиною цього є діяльність людини — спорудження гребель та забруднення води.



На думку фахівців Всесвітнього фонду дикої природи (WWF), річкові дельфіни є ключовим показником здоров'я ріки. Не тільки тому, що зниження рівня води у ріках впливає на дельфінів, але ще й тому, що вони харчуються тією рибою, яка реагує на якість річкової води та живе лише у чистих водоймах.

Раніше рідкісний вид річкових дельфінів жив у річках Янцзи, Гангу, Інду та ще кількох ріках Південно-Східної Азії. У світі залишилось не більше тисячі річкових дельфінів.

По-перше, дельфіни гинуть через скиди промислових і побутових відходів у ріки. Вчені знайшли у тканинах тварин рештки пестицидів та хімікатів.

По-друге, люди також скидають у ріки свої відходи, споруджують на ріках греблі, які обмежують природне середовище існування дельфінів та місця нересту риби, якою харчуються ці тварини.

Проблема води поглиблюється забором води з річок. Тільки 5 % води Гангу досягає моря.

Україна: норма забруднення перевищена у 16 разів

За даними громадської екологічної організації "Мама-86", централізованим водопостачанням забезпечено лише 65 % українців. Біля 11 мільйонів осіб користуються водою з колодязів, при цьому, за офіційними даними, 1,8 мільйона колодязів забруднено. Крім того, у нашій країні вода перевіряється тільки за 23 показниками, тоді як у ЄС — за 45 — 60. На Дніпрі нараховується біля десяти так званих "гарячих точок" — найбільш небезпечних за екологічними показниками, тоді як у Росії та Білорусі їх удвічі менше. У першу чергу, "зашкалюють" показники вмісту заліза та марганцю, що пов'язані із викидами гірничо-видобувних підприємств.

За матеріалами ВООЗ



За минулий рік в Україні зафіксовано три спалахи інфекційних захворювань, пов'язаних із питною водою, внаслідок яких постраждало 80 осіб, в тому числі 59 дітей.

За матеріалами "Аккумулятор Новостей"



У повітряний басейн України за 2004 рік скинуто порядку 4,1 млн тонн шкідливих речовин, що майже відповідає рівню 2003 року. Викиди здійснювало близько 11 тисяч промислових підприємств країни — повідомляє Державний комітет статистики.

Серед поселень країни, як і раніше, найбільше антропогенне навантаження відчувало повітря Дніпропетровська, Дніпродзержинська, Кривого Рогу, Донецька, Маріуполя, Макіївки, Алчевська, Луганська, Запоріжжя.

Значно збільшились викиди у атмосферу, порівняно із 2003 роком, у Чернігівській (на 11,8 тисяч тон або на 45 %), Миколаївській (на 6 тисяч тон, або на 39%), Вінницькій (на 17,4 тисячі тон, або на 29 %), Волинській (на 1,9 тисяч тон, або на 29%), Житомирській (на

3,8 тисяч тон, бо на 24 %) областях.

Основними забруднювачами були підприємства-виробники електроенергії, газу та води (31,6%), металургійні та металообробні підприємства (29,2 %), добувна промисловість (23,8 %).

За матеріалами

ИА "Украинский Финансовый Сервер"



Снігово-крижана шапка гірської вершини Кіліманджаро розтанула вперше за 11 тисяч років — повідомляє британський телеканал "Скай-Ньюс".

Льодовики та сніг розтанули практично цілком. Вчені передбачали такі наслідки, але за їх прогнозами, це повинно було відбутись лише у 2020 році.

Кіліманджаро, гора-вулкан висотою 5895 метрів, являє собою неповторну частину ландшафту Танзанії, на території якого вона розташована. Вершина знаходиться всього у 200 милях (близько 320 кілометрів) на південь від екватора, і тому її крижана "Шапка" приваблювала туристів.



Вчені також відзначають, що у даний час прискорився процес танення льодовиків Гімалаїв. Це може викликати нестачу води у багатьох регіонах Китаю, Індії та Непалу, які користуються ресурсами гірських річок, що беруть початок на льодовиках.



Забруднення повітря щороку стає причиною передчасної смерті 310 тисяч осіб у Європі — повідомляє Бі-Бі-Сі.

У доповіді Єврокомісії стверджується, що у середньому, раз на рік кожен європеєць відпрошується з роботи на пів дня у зв'язку із захворюваннями, спричиненими погіршенням екологічної обстановки. Це завдає економіці збитки у 80 мільярдів євро.

Головна загроза для здоров'я — крихітні частинки, розсіяні у повітрі, що потрапляють через дихальні шляхи у кров. Найбільш небезпечними для людини визнано свинець, чадний газ, бензол та бутадієн-1,3, а також хімічні сполуки, що утворюються в результаті взаємодії озону з викидами автомобілів, переважно тих, які працюють на дизельному паливі.

Найгірші показники забруднення повітря зафіксовано у Бенілюксі, Північній Італії, Польщі та Угорщині. Середня тривалість життя бельгійців скоротилась на 13,6 місяця. На другому місці — Нідерланди з показником у 12,7 місяця. Найбільш сприятливий екологічний стан — у Фінляндії, але і там тривалість життя скоротилась на 3,1 місяця.

За матеріалами Lenta.ru



Перші підсумки роботи трьох автобусів, що працюють на стиснутому водні виглядають райдужними. Майк Вестон, менеджер муніципального автобусного транспорту Лондона відзначив, що пасажиром сподобались безшумність та плавність ходу нових машин.

Ці автобуси, створені дизайнерами фірми "Даймлер-Крайслер", також продемонстрували високу надійність, перевершивши за цим показником своїх дизельних братів. Потужність їх паливних елементів — 250 кВт, відстань пробігу на одній заправці — 200 кілометрів, максимальна швидкість — 80 км/год.

Лондон є одним з дев'яти європейських міст, де зараз проходять випробування таких автобусів. Загалом, "перевірка у бою" розрахована на 2 роки, отже водневі машини працюватимуть ще рік.

Майк Вестон сказав, що випробування є "позитивним прикладом, який свідчить про те, що водневі двигуни можуть стати аль-

тернативою дизелю у майбутньому". Проте він визнав, що висока вартість автобусів (півтора мільйона доларів кожен) навряд чи дозволить перетворити їх на масовий вид транспорту у найближчі десять років.

За матеріалами "Аккумулятор Новостей"

Великобританія: фермерам заборонили стріляти по птахам без попередження

У Великобританії почав діяти новий закон, що забороняє фермерам стріляти по птахам без попередження. Тепер, побачивши птаха на своєму полі, британській підданий зобов'язаний, у відповідності із законом, застосувати "нелетальні методи впливу" іншими словами — голосно закричати або почати розмахувати руками. І тільки після цього братися за рушницю.

Порушникам закону загрожує штраф у розмірі 5 тисяч фунтів стерлінгів і навіть ув'язнення терміном до шести місяців.

За матеріалами "РСН"





Валерія Котляренко,
Інформаційний координатор ГЕПО „ЕкоПраво-Київ”

Національне звітування як механізм моніторингу виконання міжнародних екологічних зобов'язань

Діяльність громадської еколого-правової організації „ЕкоПраво-Київ” безпосередньо спрямована на залучення громадськості до прийняття владних рішень і саме з цією метою за підтримки Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) наприкінці 2004 року започаткувала річний проект із залучення громадськості до підготовки національних звітів про реалізацію багатосторонніх екологічних угод (БЕУ) в Україні.

Основні завдання проекту:

- сприяти підготовці Міністерством охорони навколишнього природного середовища України Національних звітів щодо впровадження визначених БЕУ в Україні;
- визначити та апробувати оптимальні шляхи участі громадськості в підготовці Національних звітів щодо впровадження визначених БЕУ;
- виробити рекомендації щодо залучення громадськості до підготовки Національних звітів щодо впровадження БЕУ;
- розповсюдити інформацію про результати проекту серед НУО, представників органів влади та інших зацікавлених сторін;
- поширити позитивний досвід з участі громадськості на країни регіону Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії (СЕКЦА).

Загалом, в результаті проект продемонструє оптимальні та ефективні шляхи залучення громадськості до підготовки Національних звітів щодо впровадження БЕУ, що дозволить в подальшому більш ефективно використовувати цей механізм, а також законодавчо закріпити його.

Одним з індикаторів, який показує прогрес, а також прогалини і недоліки у сфері впровадження БЕУ, є регулярне національне звітування щодо впровадження екологічних зобов'язань, які країна взяла на себе, підписавши та ратифікувавши ту чи іншу угоду. Основною метою звітування є оцінка стану реалізації відповідної угоди, а також

ідентифікація тих зобов'язань, які успішно виконуються та ті, які не виконуються, але зобов'язані. Зокрема, ефективна система національної звітності має допомогти прийняти до уваги досвід країн щодо впровадження БЕУ, знайти причини неспроможності країн реалізовувати окремі зобов'язання на національному, регіональному та локальному рівнях, в тому числі технічні та фінансові, сформулювати відповідні вимоги/керівництва для Сторін, Секретаріату тощо.

Громадськість відіграє важливу роль у впровадженні БЕУ, однак існує лише обмежений досвід залучення громадськості до процесу національного звітування, зокрема через відсутність загальнообов'язкових вимог щодо участі в самих угодах (є лише рекомендаційні рішення Конференцій/Народ Сторін).

КОНВЕНЦІЯ ПРО ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ, УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ ТА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ З ПИТАНЬ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОВКІЛЛЯ (ОРГУСЬКА КОНВЕНЦІЯ) була підписана 25 червня 1998 року у м. Оргус (Данія) під час 4-ої Всеєвропейської конференції міністрів охорони навколишнього природного середовища „Довкілля для Європи”. 6 липня 1999 року Україна ратифікувала конвенцію.

Відповідно до ст. 10 п. 2 Конвенції Сторони постійно контролюють хід виконання цієї Конвенції, беручи за основу регулярну інформацію, що надходить від Сторін.

У 2002 році на пішій Нараді Сторін (Лука, Італія) було прийнято рішення, де рекомендувалося готувати доповідь про реалізацію конвенції в рамках консультативного процесу за участі громадськості та подавати її до Секретаріату не пізніше ніж за 120 днів до початку наради Сторін, для якої вони подаються. Крім того, в рішенні зазначено, що участь громадськості в процесі надання інформації сприятиме підвищенню якості та

точності доповідей, а також підвищенню рівня довіри до процесу надання інформації.

25 листопада 2004 року наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України було створено робочу групу (РГ) з підготовки Національної доповіді України про реалізацію впровадження Оргуської конвенції за форматом, запропонованим Секретаріатом Конвенції, а також затверджено відповідний план роботи. 24 січня 2005 року Мінприроди України подало кінцевий варіант доповіді до Секретаріату Конвенції.

ЕкоПраво-Київ, в рамках вищевказаного проекту, сприяла Мінприроді України у проведенні консультацій з громадськістю, збиранні і обробці зауважень та рекомендацій до проекту Національної доповіді про впровадження Оргуської конвенції в Україні. В результаті можна відмітити неоднозначне ставлення громадськості на підготовлену доповідь. По-перше, неодноразово зазначалося, що відсутність доповідей на окремі пункти доповіді унеможливило її якісне та повне коментування. Крім того, зазначалося що підготовка Доповіді повинна проводитись не тільки Мінприродою, а й іншими державними органами з питань, які стосуються їх діяльності та компетенції. Загалом, на думку громадськості, звіт не відображає дійсний стан реалізації Оргуської конвенції, і переслідує мету створити ілюзію її виконання, оскільки виконавча влада постійно порушує національне законодавство та міжнародні зобов'язання. Зокрема, в доповіді фактично представлені лише законодавчі, нормативні та адміністративні міри для реалізації Конвенції без інформації про їх практичного втілення. Крім того, деякі представники громадськості вважають, що доповідь взагалі не може бути поданою до Секретаріату, адже положення Конвенції Україною не виконувалися, а дії Уряду України та посадових осіб усіх рівнів, щодо її виконання, мали виключно декларативний характер.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ОХОРОНУ БІОЛОГІЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ — перша глобальна угода про збереження природи та стале використання біологічного різноманіття, яка була підписана в 1992 році на Конференції ООН

з довкілля та розвитку (Ріо-де-Жанейро, Бразилія). Станом на 14 лютого 2005 року Сторонами Конвенції є 188 країн, у тому числі Європейське співтовариство. 11 червня 1992 року Україна підписала Конвенцію, а 29 листопада 1994 року Законом України № 257/94-ВР ратифікувала її. Конвенція набрала чинності 29 грудня 1993 року.

Одним з ключових механізмів моніторингу прогресу на шляху досягнення цілей Конвенції є національні доповіді, що повинні регулярно готуватися Сторонами та містити інформацію про міри, прийняті ними в цілях досягнення реалізації положень Конвенції, та їх ефективність. Інформація, надана Сторонами, не використовується для оцінки їх діяльності та для порівняльного аналізу реалізації окремими країнами положень Конвенції. З метою забезпечення прозорого підходу до процесу звітності, активній участі громадськості Сторонам рекомендується залучати до підготовки національних звітів широке коло зацікавлених суб'єктів.

Форма третьої національної доповіді, яку повинні подати Сторони Конвенції до 15 травня 2005 року, включає питання із керівних принципів подання другого національного звіту, деякі питання з тематичних доповідей та питання, складені на основі статей і програм роботи Конвенції, а також елементів рішення КС, а також дає можливість надати інформацію про вплив та результати мір, прийнятих для досягнення пріоритетних цілей, намічених в національних стратегіях та планах дій для збереження біорізноманіття, цілей та завдань Стратегічного плану Конвенції (на 2002-2010 роки) і цілі на 2030 рік, яка була затвердженаостою нарадою КС, та труднощі/перешкоди, з якими країни стикаються при їх реалізації.

РАМКОВА КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ЗМІНУ КЛІМАТУ (РКЗК ООН) була прийнята у червні 1992 року на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, Бразилія). 29 жовтня 1996 року Україна ратифікувала Конвенцію, а 11 серпня 1997 року стала Стороною, згідно з процедурами ООН.

Метою Конвенції є стабілізація концентрації парникових газів в атмосфері на рівні,



який не допускав би небезпечно антропогенного впливу на кліматичну систему.

Відповідно до ст. 12 РКЗК ООН Сторони зобов'язані звітувати про політику та заходи, які вона здійснила для виконання своїх зобов'язань. Національні повідомлення та річні кадастри викидів парникових газів (звітність Сторін, що включені до Додатку 1 (одна з яких — Україна)), є головними джерелами інформації для оцінки рівня реалізації Конвенції Сторонами та моніторингу прогресу досягнення цілей Конвенції.

До 15 квітня 2005 року Україна повинна представити матеріали про річний кадастр, а Четверте національне повідомлення до 1 січня 2006 року.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ЧОРНОГО МОРЯ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ (БУХАРЕСТЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ) є основним правовим документом, що визначає пріоритети й напрямки міжнародної природоохоронної діяльності в басейні Чорного моря. Бухарестська конвенція була підписана у 1992 році та ратифікована всіма державами регіону. Україна ратифікувала в лютому 1994 року.

Стратегічний План Дій для Чорного моря (СПД), який був схвалений міністрами шести причорноморських країн 31 листопада 1996 року, є інструментом виконання Конвенції та чітко визначає пріоритети діяльності в сфері сталого використання ресурсів Чорного моря та збереження його екосистем, а також визначає ключові терміни досягнення результатів.

Конвенція не передбачає звітування Сторін щодо досягнутого прогресу в сфері її реалізації, але в СПД зазначається, що Сторони повинні представити Комісії по захисту Чорного моря національні звіти про досягнутий прогрес у ліквідації гарячих точок у 2001 та 2005 роках (на їх основі Комісія готує узагальнюючий звіт до Міністерських конференцій в 2001 та 2006 роках). Крім того, відповідно до СПД, кожні п'ять років, починаючи з 1996 р., буде готуватися звіт "Стан забруднення Чорного моря", який базуватиметься на даних, зібраних через скоординовані програми моніторингу та оцінок (наступний звіт має бути підготовлений до Міністерської конференції, запланованої на 2007 рік). Окрім цього, відповідно до затверджених Комісією проце-

дур, проміжні звіти про виконання Конвенції готуються щорічно, розглядаються й затверджуються Комісією на її регулярних щорічних нарадах. Такі звіти готуються Секретаріатом. Питання про підготовку національного звіту про виконання Конвенції взагалі до цього часу не ставилося.

Отже, виходячи з вище сказаного, національне звітування передбачається не в усіх конвенціях, а залучення громадськості до їх підготовки в конвенції взагалі не відображується, а лише є, в деяких випадках, рекомендаційним відповідно до рішень Конференції Сторін Конвенції.

Зокрема, Конвенція про захист Чорного моря від забруднення взагалі не має жодних згадок про роль громадськості в її впровадженні, а участь громадськості в процесах звітування (за СПД) про її виконання обмежується залученням представників наукових установ, освітніх інституцій та урядових організацій та має експертний характер. Крім того, матеріали національного звітування, які подавалися до Секретаріату для підготовки узагальнюючих звітів, в Україні не публікувалися та не виносилися на широке обговорення громадськості.

Насьогодні питання форм залучення громадськості до підготовки Національних звітів залишається відкритим, оскільки кожна конвенція має свої особливості, і саме їх аналіз та апробація різних форм участі дозволить визначити оптимальний підхід. Серед можливих форм можуть бути такі як, робота в складі експертних робочих груп із підготовки доповідей, громадське обговорення доповідей під час проведення громадських слухань, конференцій, семінарів, круглих столів, зборів громадян за місцем проживання, засідань Громадських Рад при Мінприроди України та його обласних управліннях тощо. Зараз ЕкоПраво-Київ активно веде переговори з представниками Мінприроди України, національними координаторами (focal points) зазначених конвенцій щодо можливостей більш ефективного залучення громадськості до підготовки національних звітів. За додатковою інформацією про хід та результати діяльності в рамках проекту можна дізнатися, завітавши на Інтернет сторінку: http://www.ecopravo.kiev.ua/BEY/index_ua.html.

АНАЛІЗ АНКЕТ ЧИТАЧІВ «Вісника екологічної адвокатури»

Редакція Вісника екологічної адвокатури вдячна всім, хто надіслав нам свої анкети. Ми прагнемо оцінити ефективність нашого видання й розраховуємо у цьому на допомогу читачів. Саме ваші побажання та зауваження допоможуть краще оцінити актуальність наших матеріалів, виявити додаткові сподівання від журналу та безпосередньо вплинуть на його зміст.

Всього надійшло 54 анкети.

На питання "Звідки Ви дізналися про Вісник екологічної адвокатури" відповіді розподілились наступним чином:

Безпосередньо від працівників ЕПЛ	14
На конференціях, зустрічах, семінарах	10
Із ЗМІ:	4
Від інших читачів Вісника, колег-екологів, громадських організацій	12
Інше	14

На питання "Які матеріали, за рубриками, опубліковані у Вісниках, були найбільш цікавими для Вас" відповіді розподілились наступним чином:

Еколого-правова просвіта	15
Законодавство	17
Консультації	12
Міжнародні аспекти охорони довкілля	7
Дайджест	9
Світ очима "Екоправо-Львів"	7
Дунайська справа	7
Бібліотека	1
Еко-Веб	1
Інше	7

На питання "Які матеріали, опубліковані у Вісниках, були найбільш корисними у Вашій практичній діяльності" відповіді розподілились так:

Консультації	19
Законодавство	15
Справи	11
Еколого-правова просвіта	12
Міжнародні аспекти охорони довкілля	6
Дунайська справа	4
Бібліотека	2
Дайджест	2
Інше	5

На питання "Які матеріали Ви хотіли б побачити на сторінках нашого Вісника у майбутньому?" були отримані наступні відповіді:

- Екологія Львівщини
- Пізнавальні і практичні матеріали
- Лісове законодавство та його історія
- ОВОС, екологічна експертиза, оцінка збитків довкілля
- Відповідальність чиновників за порушення екологічного законодавства
- Екологічні акції для дітей та юнацтва
- Відходи

- Київський протокол
- Консультації та практика по ПЗФ
- АЕС
- Малі річки
- Заповідна справа
- Виконання міжнародних екологічних конвенцій
- Місцевий розвиток і охорона довкілля
- Батьки та діти, безпритульні діти, суд та сім'я
- Збільшення кількості публікацій нормативних актів та консультацій
- Коментарі до нормативних актів
- Практичний досвід із захисту екологічних прав
- Про роботу служб з охорони атмосферного повітря та аналіз захворюваності населення
- Судові справи
- Інформацію про небезпечні об'єкти
- Червона книга України
- Екологічна освіта
- Вплив людини на спелеоекосистеми
- Чому не можна підкоряти природу?
- Регіональні екологічні проблеми
- ПЗФ
- Законодавство України та міжнародне, екологічна експертиза, в т.ч. громадська
- Міжнародне екологічне законодавство
- Консультації
- Аналіз Європейського та міжнародного законодавства
- Правове регулювання розвитку екотуризму на заповідних територіях
- Отримання посвідчень громадських інспекторів
- Конкурси та ребуси
- Практичний досвід громадських організацій
- Звіти міськради міста Львова про виконання екологічних програм
- Сталий розвиток та екоетика
- Ті, що й були
- Справи з коментарями юристів
- Коментарі до законодавства, що стосується прав громадян
- Усе з екології
- Дунай – результати боротьби
- Справи та новини законодавства
- Відновлення екологічної рівноваги
- Правові та етичні засади діяльності НУО
- Екологічні новини України
- Бухгалтерські аспекти діяльності НУО
- Описи успішних справ
- Про фонд охорони НПС
- Питне водопостачання
- Екоосвіта
- Стан та перспективи поводження з відходами у Львівській області, Україні, Євросоюзі
- Екологічно чисті технології, технології очищення стічних вод
- Розміри штрафів
- Положення про громадських інспекторів

Серед інших побажань, коментарів, зауважень читачі просять покращити регулярність виходу Вісника, збільшити кількість номерів у рік, давати більше інформації щодо Інтернет-ресурсів.

**Шановні читачі!**

Пропонуємо вашій увазі підбірку правової літератури, що розглядає теоретичні та практичні проблеми природо-заповідного фонду. На сьогоднішній день дане питання стає все більш і більш актуальним. Багато членів громадських організацій, юристів та пересічних громадян запитують дану літературу в бібліотеці БФ "Екоправо-Львів." З метою полегшення Вашої роботи ми розробили наступну бібліографію і розсортували наукові праці по розділах.

Звертаємо Вашу увагу на те, що в останні роки вчені-юристи не приділяли достатньої уваги проблемам природо-заповідного фонду, але запропоновані Вам праці є актуальні і на сьогодні. Бажаємо успіхів у Вашій роботі.

Загальні положення

Балацкий О.Ф., Панасовский Ю.В., Чупис А.В. Экономика и организация охраняемых природных территорий. — М., 1989.

Даукштс А.Я. Правовая охрана природно-заповедных территорий республик Советской Прибалтики: Автореф. дис. канд. юрид. наук. — М., 1982.

Демина С.А. Правовые формы заповедной охраны природы. — М.: ВЮЗИ. — 1984.

Демена С.А. Правовые формы заповедной охраны природы в СССР: Автореф. дис. канд. юрид. наук. — М., 1980.

Емельянова В.Г. Охрана заповедников, заказников, памятников природы. — М., 1975.

Исаков Ю.А., Криницкий В.В. Система охраняемых природных территорий Советского Союза и перспективы их развития // Охраняемые природные территории Советского Союза, их задачи и некоторые итоги исследования. — М., 1983.

Краснитский А.М. Проблемы заповедного дела. — М., 1983.

Красилич Н.Д. К вопросу о правовом статусе служб охраны государственных заповедников и национальных парков // Государственный и общественный контроль в области охраны окружающей среды / Тезисы республиканской научно-практической конференции. — К, 1988.

Крастиньш У.Я. Вопросы управления особо охраняемыми объектами природы // Государственный и общественный контроль в области охраны окружающей среды / Тезисы республиканской научно-практической конференции. — К, 1988.

Петров В.В. Природно-заповедный фонд: объект управления и охраны // Охота и охотничье хозяйство. — 1983. — № 4.

Реймерс Н.Ф., Штильмарк Ф.Р. Особо охраняемые природные территории. — М., 1978.

Розалина М. П. Проблемы правового регулирования рекреации на природоохранной территории. — Новосибирск, 1973. — С. 125

Транин А.А. Перспективы развития законодательства об особо охраняемых природных территориях // Советское государство и право. — 1990. — № 5.

Исаков Ю.А. Принципы планирования сети особо охраняемых природных территорий СССР // Охрана ландшафтов и проектирование. М., 1983.

Шеляг-Сосонко Ю.Р., Емельянов И.Г. Оптимизация мережі природо-заповідного фонду України як основа збереження біологічного різноманіття // Карпатський регіон і проблеми сталого розвитку / Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю Карпатського біосферного заповідника, — Рахів, 1998.

Заповідники

Александрова.А. Экономика и организация заповедников и национальных парков. — М, 1991.— С.23

Дежкин В.В. Задачи и пути совершенствования научной деятельности государственных заповедников // Социально-экономические и экологические аспекты деятельности заповедников. — М., 1985.

Малеин Н.А. Современные социально-экономические проблемы российских заповедни-

ков // Государство и право. — 1995. — № 7. — С.82-89.

Рыжиков А.И. Эффективно ли действующее законодательство о заповедниках? // Советское государство и право. — 1989. — № 2.

Соколов В.Е., Сыроечковский Е.Е. Географическая сеть биосферных заповедников: закономерности и перспективы развития // Биосферные заповедники. — Пущино, 1981.

Ситник К.М., Стойко С.М. Наукові основи організації біосферних заповідників на Україні // Вісн. Академії наук УРСР. — 1984. — № 2. Штильмарк Ф.Р. Заповедники и заказники. — М., 1984.

Штильмарк Р.Ф. Принципы заповедности и развитие системы биосферных заповедников // Биосферные заповедники. — Пущино, 1981.

Національні парки

Бобров Р.В. Все о национальных парках. — М.1987. — с.40

Гвоздик П.А. Общественный контроль за соблюдением природоохранительного законодательства в государственных природных национальных парках // Государственный и общественный контроль в области охраны окружающей среды / Тезисы республиканской научно-практической конференции. — К, 1988. Яценко П.Т., Гребенюк Е.М., Тасенкевич Л.А. и др. Природные национальные парки Украины. — Львов, 1988.

Забелина Н.М. Национальный парк, — М., Мысль, 1987.

Иноземцев А. Какими должны быть национальные парки // Охота и охотничье хозяйство. 1972. №7 — С.56

Кравченко С.Н., Кубара М.М., Конык Б.М., Походзяев А.Л. Вопросы совершенствования правовой охраны Шацкого природного национального парка // Вестник Львовского университета, Серия геологическая, Выпуск 10, 1989.

Кравченко С.Н., Козачук А.И., Билокин Т.В. Шацкий государственный природный национальный парк: правовые и социологические вопросы // Природа волынского полесья:

охрана и рациональное использование // Вестник Львовского университета, Серия геологическая, Выпуск 9, 1986.

Меллума А. Национальный парк— система многофункциональная. //Охота и охотничье хозяйство. — 1988. № 5. — с. 10

Николаевский А.Г. Национальные парки.— М.1985. — С. 16

Особенности землеустрою национальных природных парков (методичні рекомендації). — Чернівці — 1994.

Попович С.Ю. Поліфункціональне зонування національних парків: пошук нових моделей // Національні природні парки: проблеми становлення та розвитку, — Яремче, 2002.

Титова Н., Кравченко С. Яким бути правовому режиму Карпатського державного природного парку // Радянське право, №2, 1984.

Транин А.А. Национальные парки в СССР: проблемы и перспективы (организационно-правовые аспекты), — М.: Наука, 1991.

Транин А.А. Национальные парки России: новое законодательство — старые проблемы // Государство и право. — 1995. — № 5

Филонов К. Наука в национальных парках.// Охота и охотничье хозяйство. — 1988. №3.

Чижова В. Национальный или природный.// Охота и охотничье хозяйство. — 1988. №4.

Яценко П.Т. та ін. Природні національні парки України.— Л.1988.

Яценко П.Т., Стойко С.М. Шацький природний національний парк.— Л.1986.

Памятники природы

Жураев Ю.А. Правовая охрана государственных памятников природы: Автореф. дис. канд. юрид. наук. М., 1985.

Зеленчук І.М. Місцеві пам'ятки природи Карпат // Карпатський регіон і проблеми сталого розвитку / Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю Карпатського біосферного заповідника, — Рахів, 1998.

Пысин К.Г. О памятниках природы России. М., 1982.

Підготувала Є.Огонченко





НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, ПРИЙНЯТІ НАВЕСНІ 2005 РОКУ

Верховна Рада України	
Закон від 2005.03.03 № 2455-IV	“Про Загальнодержавну програму “Питна вода України” на 2006 — 2020 роки”
Президент України	
Указ Президента від 2005.04.29 № 732/2005	“Про невідкладні заходи щодо розвитку Національного заповідника “Хортиця”
Указ Президента від 2005.04.01 № 571/2005	“Про Всеукраїнську акцію “Зелений паросток майбутнього”
Указ Президента від 2005.04.20 № 675/2005	“Про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України”
Розпорядження Президента від 2005.04.20 № 985/2005-рп	“Про комплексну перевірку додержання вимог законодавства, реалізації державної політики у сфері регулювання земельних відносин, використання та охорони земель”
Кабінет Міністрів України	
Розпорядження КМ від 2005.04.13 № 104-р	“Про заходи щодо проведення Всеукраїнської акції “Зелений паросток майбутнього” у квітні — травні 2005 року”
Інші органи державної влади	
Міністерство аграрної політики	
Наказ від 2005.04.19 № 143	“Про створення державної установи Державного управління охорони водних живих ресурсів”
Наказ Положення від 2005.04.18 № 139	“Про створення Комісії з питань надання коштів державного бюджету на фінансову підтримку агропромислових підприємств, що знаходяться в особливо складних кліматичних умовах, та на оплату робіт з докорінного поліпшення земель”
Наказ від 2005.04.11 № 129	“Про затвердження режимів промислового рибальства в 2005 р. [ЗМІСТ]”
	“Про затвердження режимів промислового рибальства в 2005 р.”
	“Режим промислового рибальства в басейні Чорного моря у 2005 р.”
“Режим промислового рибальства в дніпровських водосховищах у 2005 р.”	
Наказ від 2005.04.20 № 146	“Про ліквідацію Оперативної інспекції охорони водних живих ресурсів та регулювання рибальства”
Наказ від 2005.03.23 № 108	“Про скасування наказу Мінагрополітики України від 17.12.2004 № 466 “Про внесення змін до Інструкції про порядок проведення робіт з відтворення водних живих ресурсів”
Розпорядження від 2005.03.18 № 21	“Про проведення випробування коней суб’єктами з плеїнної справи у тваринництві на іподромах України в сезон 2005 року”
Лист від 2005.03.04 № 37-17-2-16/2570	“Щодо права селян на володіння земельними ділянками під багаторічними насадженнями”
Наказ від 2005.03.22 № 106	“Про внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів щодо бонітування плеїнних коней і плеїнного обліку”
Міністерство охорони здоров’я	
Наказ від 2005.03.30 № 136	“Про внесення змін до наказу МОЗ України від 15.10.2004 р. № 496 “Про забезпечення виконання Указу Президента України від 31.07.2004 р. № 854/2004 “Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики”



Лист, від 2005.04.19 № 05-20/434	“Щодо строку дії висновків державної санітарно-епідеміологічної експертизи” Головний державний інспектор ветеринарної медицини України Розпорядження, від 2005.03.04, № 24 “Щодо порядку оформлення об’єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду у митницях призначення”	
Наказ від 2005.04.19 № 174	“Про організаційні заходи по виконанню рішення Міжвідомчої комісії з питань біологічної та генетичної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України”	
Міністерство освіти і науки		
Лист, Методичні рекомендації від 2005.04.08 № 1/9-184	“Про проведення Всеукраїнської акції “Зелений паросток майбутнього”	
Лист від 2005.04.28 № 1/9-211	“Щодо проведення “Дня довкілля — 2005” та Всеукраїнської акції “Зелений паросток майбутнього” у всіх навчальних закладах”	
Міністерство охорони навколишнього природного середовища		
Наказ від 2005.03.29 № 115	“Про затвердження переліку питань кваліфікаційного іспиту на отримання сертифіката екологічного аудитора”	
Наказ від 2005.04.21 № 142	“Про затвердження лімітів добування (відстрілу, відлову) диких парнокопитих та хутрових звірів у сезон полювання 2005/2006 років”	
Наказ від 2005.05.11 № 163	“Про внесення змін до наказу Мінприроди України від 17.11.2004 № 447 “Про затвердження лімітів використання водних живих ресурсів загальнодержавного значення у 2005 році”	
Наказ Порядок від 2005.03.22 № 21/104	“Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності зі здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами та збирання, заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини (за переліками, які визначаються Кабінетом Міністрів України)”	
Державна податкова адміністрація		
Наказ Бланк форми від 2005.03.17, № 111	“Податковий розрахунок збору за забруднення навколишнього природного середовища (квартальна)”	
Лист від 2005.03.01 № 3769/7/15-3217	“Про застосування до нормативів збору за спеціальне використання водних ресурсів та збору за користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту коефіцієнта 1,241 у 2005 році”	
Наказ Форма Інструкція від 2005.03.17 № 111	“Про затвердження форми податкового розрахунку збору за забруднення навколишнього природного середовища та Інструкції щодо складання податкового розрахунку збору за забруднення навколишнього природного середовища”	
Лист від 2005.04.08 № 6555/7/11-1317	“Про наказ ДПА України від 17.03.2005 № 111 щодо затвердження форми податкового розрахунку збору за забруднення навколишнього природного середовища”	
Державна митна служба		
Лист від 2005.03.03 № 18/18-1159-ЕП	“Про Перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні”	
Головна державна інспекція з карантину рослин України		
Розпорядження, від 2005.03.22 № 3	“Щодо проведення обов’язкового фітосанітарного контролю дерев’яного пакувального матеріалу (тари) для товарів та вантажів, що ввозяться або вивозяться з України”	
Держкомлісгосп		
Наказ від 2005.03.28 № 259	“Про проведення полювання в мисливський сезон 2005/2006 року”	
Державна служба лікарських засобів і виробів медичного призначення		
Лист від 2005.03.24 № 18.2343/14-05	“Щодо проведення державної реєстрації спеціальних харчових продуктів і висновків державної санітарно-епідеміологічної експертизи на продовольчу продукцію”	



ENVIRONMENTAL ADVOCACY JOURNAL № 28-29

QUARTERLY JOURNAL OF "ECOPRAVO - LVIV"

Ecopravo-Lviv is an independent nongovernmental public interest environmental law organization aimed to provide legal services and education in the sphere of environmental protection for citizens and NGOs

I N T H I S I S S U E :

INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF ENVIRONMENTAL PROTECTION

Kravchenko S.

The Innovative Aarhus Compliance Mechanism . . . 3
The article describes the procedure and some aspects of the Aarhus Convention compliance and the work of the Compliance Committee.

PROTECTED AREA

Telka I.

A Nuclear Axe over Granitno-Stepove

Pobuzhyya Park. 10
The unique nature, biodiversity and geological objects of the Regional Landscape Park are endangered by the flooding of the Tashlyk Hydro-accumulating power station.

Chernenko O.

Chortytzia Island. 13
Chortytzia National Reserve is in danger because of illegal construction activity and absurd development plans. The Reserve is a place of the historical heritage and environmental value. Both legal and environmental aspects are described in the article.

Tsukanova H.

Nature Protected Territories in the Cities — Consensus of XXI Century Conservancy. 20
The author considers theoretical aspects and role of the natural territories of the cities.

Volodymyr Bevzenko

Some ways to improve administrative responsibility in the field of protected areas. 23

ENVIRONMENTAL LEGAL EDUCATION

Andrusevych N.

Nature 2000: Legal Regulation of the Nature Protected Territories of the EU. 26

WORLD THROUGH THE EYES OF EPL

Pavelko A.

Water and People. Murcia 30
The water is the most limited resource in the Spanish province of Murcia. The author describes water prob-

lem of the region, dilemmas of development and how people struggle for their water security.

ENVIRONMENTAL LEGAL EDUCATION

Vasidlov J.

Wolf— Lugansk Anomaly 36
The wolf is a part of natural ecosystems and a specie which is included into the Bern Convention Regulation and CITES. Nevertheless authorities of Ukraine which are responsible for hunting say that wolf is dangerous and widely spread specie. This is partly due to the overstated amount of wolves in the official reports. As a result they give permissions for wolves killing.

CASES

Melen O.

Danube Case Goes On 40
We continue to inform you about legal events and our struggle for the Danube Biosphere Reserve.

CONSULTATIONS

Melen O.

What You Need to Know About Highly Dangerous Objects 42
The author presents consultation on the legal environmental aspects of highly dangerous objects construction and operation. The consultation can be especially useful for citizens and NGO's.

Environmental Digest 48

PROJECTS

Kotlyarenko V.

National Reporting as a Monitoring Tool of Compliance of International Environmental Duties . . . 52

PUBLICATIONS

Ogonochenko E.

Bibliography on the Nature Protected Territories Problems. 56

LEGISLATION

List of Environmental Legal Acts, Which Were Adopted During the Spring, 2005 58

Вісник Екологічної Адвокатури



CHARLES STEWART MOTT FOUNDATION

This issue was published with support of Charles Stewart Mott Foundation

Environmental Advocacy Journal

Address of Ecopravo-Lviv:

2, Krushelnitska Str., Lviv, 79000 Ukraine
tel.: +380(322) 72 27 46,
fax: +380(322) 297 14 46
e-mail: epac@mail.lviv.ua
web: www.epl.org.ua